

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028 (VNS 2/2024 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 23.5.2024.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 22/2024 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 4/2024 vp
- hallintovaliokunta HaVL 11/2024 vp
- lakivaliokunta LaVL 11/2024 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 7/2024 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 7/2024 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 4/2024 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 5/2024 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 6/2024 vp
- talousvaliokunta TaVL 13/2024 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 6/2024 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 8/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valtiovarainministeri Riikka Purra, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, budjettipäällikkö Mika Niemelä, valtiovarainministeriö
- strategia- ja tutkimusjohtaja Olli Kärkkäinen, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Marketta Henriksson, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Marja Paavonen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Tero Tyni, valtiovarainministeriö
- johtava erityisasiantuntija Jenni Kellokumpu, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Jukka Hytönen, valtiovarainministeriö

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

- neuvotteleva virkamies Jussi Lammassaari, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Lind, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- asuntoneuvos Tommi Laanti, ympäristöministeriö
- johtaja Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- tarkastaja Simo Pesola, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- neuvonantaja Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- pääjohtaja Markku Heikura, Verohallinto
- tutkimusjohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- tutkimusohjaaja Ilkka Kiema, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- ennustepäällikkö Päivi Puonti, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- puheenjohtaja, professori Niku Määttänen, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- talousjohtaja Pasi Virtanen, Pirkanmaan hyvinvointialue
- hyvinvointialuejohtaja Kirsi Varhila, Satakunnan hyvinvointialue
- pääekonomisti Minna Punakallio, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- johtaja Jarmo Lindén, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- ekonomisti Eugen Koev, Akava ry
- johtaja Sami Pakarinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja, elinkeinopoliittiset asiat, Anu Kärkkäinen, Rakennusteollisuus RT
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry
- työelämäprofessori Martti Hetemäki
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- Valtion työmarkkinalaitos
- HUS-yhtymä
- BIOS-tutkimusyksikkö
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Ammattiliitto Pro ry
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- professori emeritus Matti Pohjola, Aalto-yliopisto

Hallinto- ja turvallisuusjaosto on kuullut:

- alivaltiosihteeri Pekka Puustinen, ulkoministeriö

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

- taloussuunnittelupäällikkö Katja Bordi, ulkoministeriö
- neuvotteleva virkamies Antti Karila, sisäministeriö
- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö

Hallinto- ja turvallisuusjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan kanslia

Sivistys- ja tiedejaosto on kuullut:

- johtaja Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Minna Launonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Ville Heinonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Virpi Hiltunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Kaisa Rönkkö, Taiteen edistämiskeskus
- Senior Director, Health and Consumer Business Mission Lead, Eeva Salminen, Business Finland Oy
- kehittämisspäälikkö Maarit Kallio-Savela, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämissyhteistyö AMKE ry
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- puheenjohtaja Tarja Aro-Kuuskoski, Pro Lukio ry

Sivistys- ja tiedejaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Valtion liikuntaneuvosto
- Valtion nuorisoneuvosto
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- Sanasto ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry
- Suomen Olympiakomitea ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Maatalousjaosto on kuullut:

- talousjohtaja Matti Hyytinen, maa- ja metsätalousministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö

Maatalousjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- maa- ja metsätalousministeriö

Liikennejaosto on kuullut:

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

- yksikön johtaja Mikko Nygård, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtava erityisasiantuntija Maria Torttila, liikenne- ja viestintäministeriö
- toimialajohtaja Mirja Noukka, Väylävirasto

Liikennejaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- liikenne- ja viestintäministeriö

Työ- ja elinkeinojaosto on kuullut:

- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- osastopäällikkö Maija Strandberg, valtioneuvoston kanslia

Työ- ja elinkeinojaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Vantaan kaupunki
- Suomen Kuntaliitto

Kunta- ja hyvinvointijaosto on kuullut:

- johtava asiantuntija Sanna Appelberg, oikeusministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Lind, sosiaali- ja terveysministeriö

Kunta- ja hyvinvointijaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- oikeusministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Helsingin yliopiston apteekki
- Itä-Suomen yliopiston apteekki
- Suomen Apteekkariliitto ry

Asunto- ja ympäristöjaosto on kuullut:

- talouspäällikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Miliza Malmelin, ympäristöministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Talouden näkymät ja haasteet

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025—2028 pohjautuu valtiovarainministeriön huhtikuussa julkaistuun ennusteeseen¹, jonka perusteella talouskasvun arvioidaan olevan vuonna 2024 nollan tuntumassa. Vuonna 2025 talouden odotetaan toipuvan ja kääntyvän 1,6 prosentin kasvuun, mutta talouskasvun arvioidaan kuitenkin jäävän 1—1,5 prosenttiin vuosina 2026—2028.

¹ Taloudellinen katsaus, kevät 2024. Talouden näkymät, 25.4.2024. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:31.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat, kuten muut ennusteita tekevät taloudelliset laitokset, pitivät valtiovarainministeriön ennustetta pääosin realistisena. Myös Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan suhdanne olisi kääntymässä, kun sekä bruttokansantuote että työllisten määrä kääntyivät vuoden 2024 ensimmäisellä neljänneksellä lievään kasvuun².

Viime vuosina taloustilannetta on heikentänyt hintojen ja korkotason nousu. Inflaatio on kuitenkin hidastunut nopeasti, ja korkotason ennustetaan kääntyvän laskuun. Yhdessä kohtuullisen hyvän tulokehityksen kanssa ne lisäävät kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja ja kulutusta. Myös investointien arvioidaan kääntyvän kasvuun vuonna 2025, kun rakentamisen ennustetaan toipuvan jyrkän laskun jälkeen ja energiasiirtymään sekä turvallisuuteen liittyvät investoinnit lisääntyvät.

Työllisyyden arvioidaan hieman alenevan vuonna 2024, mutta kasvavan vuodesta 2025 lähtien kysynnän kasvun ja hallituksen työllisyystoimien seurauksena. 15—64-vuotiaiden työllisyysasteen arvioidaan olevan 76,1 prosenttia ja työttömyysasteen 6,2 prosenttia vuonna 2028.

Vuonna 2024 julkisen talouden rahoitusaseman ennustetaan heikkenevän 3,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Kevään 2024 kehysriihen uudet toimet vaikuttavat pääosin vuodesta 2025 alkaen, minkä seurauksena rahoitusaseman odotetaan vahvistuvan alle 3 prosenttiin vuonna 2025 ja edelleen alle 2 prosenttiin vuosina 2027—2028. Velanottoa hidastaa suoran sopeutuksen ohella hallituksen toimenpiteistä syntyvien etuussäästöjen kanavointi sosiaaliturvarahastoilta muualle julkiseen talouteen. Näistä toimenpiteistä huolimatta velkaantuminen jatkuu ja julkisen talouden velkasuhde nousee 84,4 prosenttiin vuonna 2028 (75,8 prosenttia vuonna 2023).

Ilman kehysriihen päätöksiä julkisen talouden rahoitusasema jäisi useaksi vuodeksi yli 3 prosentin suhteessa BKT:hen ja velkasuhde lähentyisi 90 prosentin tasoa vuonna 2028.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan valtionhallinto on julkisen talouden sektoreista alijäämäisin ja myös pysyy sellaisena. Valtiontalouden menoja rasittavat mm. velan korkomenot, F-35-hävittäjähankkeen menot sekä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamat sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden sekä Ukrainan tukemisen menot. Edellä todetut selittävätkin suurta osaa alijäämästä. Ennusteen mukaan myös paikallishallinto ja hyvinvointialueet pysyvät alijäämäisinä, kun taas työeläkelaitokset ovat ylijäämäisiä ja muut sosiaaliturvarahastot lähellä tasapainoa.

Valiokunta korostaa (kuten VaVM 7/2023 vp), että talouskehitykseen liittyy yhä merkittäviä epävarmuuksia, kuten maailmantalouden kehitys, Ukrainan sodan kesto, maailman muiden konfliktin laajuus sekä korkojen taso. On näin ollen hyvä huomioida, että Suomen talouden tilanne voi kehittyä ennustettua heikompaan suuntaan tai elpyä ennustettua hitaammin, mikä tuotiin myös esiin asiantuntijakuulemisissa. Epävarmuuden keskellä julkisen talouden tasapainottaminen on välttämätöntä ottaen huomioon julkisen talouden rakenteelliset ongelmat, kuten väestön ikääntymisen mukanaan tuomat menopaineet.

Hallituksen mittavista sopeutustoimista huolimatta velkasuhde ei edelleenkään käännä laskuun — joskin on todettava, että valtiovarainministeriön ennuste ei sisällä vielä kaikkia potentiaalisia

² Tilastokeskus. Tuotannon suhdannekuvaaja. Neljännesvuositilinpito. 31.5.2024.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

kasvu- ja työllisyystoimien vaikutuksia. Julkisessa taloudessa vallitsee siten edelleen pitkän aikavälin epätasapaino tulojen ja menojen välillä. Myös tulevilla vaalikausilla tarvitaan toimia, jotka hidastavat julkisten menojen kasvua tai kasvattavat tulopohjaa, sillä näköpiirissä oleva tulokertymä ei riitä rahoittamaan menoja tulevaisuudessa.

Hallituksen asettamat finanssipoliittiset tavoitteet ja säännöt

Hallituksen talouspolitiikan painopisteet ovat taloudellinen vakaus, työllisyys, talouskasvu sekä hyvinvointipalvelujen turvaaminen. Tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velkasuhde vuoteen 2027 mennessä sekä pidemmällä aikavälillä tasapainottaa julkinen talous ja kääntää velkasuhde laskuun muiden Pohjoismaiden tasolle. Tavoitteet edellyttävät määrätietoisia julkista taloutta vahvistavia ja talouskasvua tukevia toimia useamman vaalikauden ajan. Hallitus on myös sitoutunut pitämään julkisen talouden alijäämän vuonna 2024 alle 3,5 prosentissa, jotta Suomi välttää EU:n lainsäädännön mukaiseen liiallisen alijäämän menettelyyn joutumisen.

Käsittelyssä oleva julkisen talouden suunnitelma sekä sen sisältämä vakausohjelma (liite 6) on laadittu huhtikuun alussa voimassa olleen EU:n ja kotimaisen finanssipoliittisen lainsäädännön mukaisesti. EU:n uusi finanssipoliittinen lainsäädäntö tuli voimaan 30.4.2024, ja kansallinen finanssipoliittinen lainsäädäntö uudistetaan EU-lainsäädännön mukaiseksi vuoden 2025 loppuun mennessä. Suomi valmistelelee uuden EU-lainsäädännön mukaisen ensimmäisen finanssipoliittis-rakenteellisen suunnitelmansa syksyllä 2024.

Valiokunta tukee hallituksen talouspoliittisia tavoitteita ja pitää välttämättömänä julkisen talouden velkaantumiskehityksen taittamista (kuten VaVM 7/2023 vp). On myös tärkeää, että hallitus on sitoutunut vahvistamaan kansallisia finanssipoliittisia sääntöjä siten, että ne tukevat entistä voimakkaammin velkakestävyyttä. Sääntöjen kansallisessa valmistelussa tulee varmistaa mahdollisimman laaja parlamentaarinen ylivaalikautinen sitoutuminen. Lisäksi on tärkeää yhteensovittaa kokonaisuus EU:n uuden sääntökehikon kanssa, jotta vältetään päällekkäisyydet ja ristiriitaisuudet.

Hallitus on sitoutunut myös valtiontalouden kehysmenettelyyn. Valiokunta pitää hallituksen tavoin menokehystä uskottavan talouspolitiikan perustana. Viime syksyn kehyspäätöksessä asetettuun vaalikauden kehystasoon nähden uudessa kehyspäätöksessä tehdään harkinnanvarainen kehystason alentaminen uusien sopeutustoimien myötä, minkä lisäksi lisätalousarviovarausta alennetaan.

Finanssipoliittinen linja

Hallitusohjelmassa päätettiin toimenpidekokonaisuudesta, joka vahvistaa julkista taloutta 6 mrd. eurolla. Tästä julkisen talouden menoja sopeuttavien toimien osuus on noin 4 mrd. euroa vuoden 2027 tasolla, minkä lisäksi rakennepoliittisilla toimilla tavoitellaan noin 2 mrd. euron vahvistumista vuoden 2027 tasolla.

Talouden tilannekuva on sittemmin heikentynyt, eikä edellä mainittu kokonaisuus enää riitä varmistamaan velkasuhteen vakauttamista vuoteen 2027 mennessä. Myös EU:n finanssipoliittisten sääntöjen noudattaminen edellyttää uusia julkista taloutta vahvistavia toimia.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Näin ollen hallitus linjasi osana vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmaa uusista toimista, jotka vahvistavat julkista taloutta noin 3 mrd. eurolla vuodesta 2025 alkaen. Tässä kokonaisuudessa menosäästöt ovat noin 1,6 mrd. euroa ja verotoimet (staattinen bruttovaikutus) noin 1,8 mrd. euroa julkista taloutta vahvistavia vuoden 2028 tasolla.

Valiokunta pitää hallituksen linjauksia tärkeinä ja korostaa sitä, että hallituksen tulee seurata aktiivisesti asettamiensa keskeisten talouspoliittisten tavoitteiden toteutumista sekä reagoida jatkosakin tarvittaessa uusilla toimenpiteillä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää suhdannetilanteen kehittymiseen.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että myös verotoimet ovat mukana uudessa toimenpidekokonaisuudessa. Hallituksen merkittävin lisäsopeutustoimi on yleisen arvonlisäverokannan sekä vakuutusmaksuverokannan korottaminen 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Lisäksi nykyisin 10 prosentin alennettuun arvonlisäverokantaan kuuluvat hyödykkeet, pois lukien sanoma- ja aikakauslehdet, siirretään 14 prosentin verokantaan ja makeisten arvonlisäverokanta nostetaan 14 prosentista 25,5 prosenttiin. Useiden valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan arvonlisäveron kiristys haittaa taloudellista toimintaa vähemmän kuin vastaava tuloverotuksen kiristys.

Lisäsopeutustoimien suuruusluokka oli valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mielestä lähtökohtaisesti oikeansuuntainen, ja myös ajankohtaa pidettiin pääosin oikeana, koska suhdanne olisi kääntymässä nousuun. Samoin veronkiristysten ja menosäästöjen suhdetta pidettiin useassa lausunnossa oikeansuuntaisena. Esiin nostettiin kuitenkin huoli siitä, että sopeutustoimet voivat johtaa talouskasvun hidastumiseen valtiovarainministeriön ennustetta voimakkaammin³. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, onko arvonlisäverokannan korotuksen voimaantulo jo syksyllä 2024 suhdanteen kannalta liian varhainen ajankohta. Lisäksi epävarmuutta esitettiin liittyvän mm. toimenpiteisiin, jotka koskevat hyvinvointialueiden toiminnan tehostamista ja työllisyyden kasvua.

Hallituksen linjaamat sopeutustoimet ovat yhteensä 9 mrd. euroa eli noin kolme prosenttia vuotuisesta BKT:stä. Finanssipolitiikka on kuitenkin saadun selvityksen mukaan kiristymässä huomattavasti vähemmän, koska työllisyyden lisääntymisen varaan laskettu noin 2 mrd. euroa ja tuottavuuden kohentaminen hyvinvointialueiden palvelutuotannossa (noin 1 mrd. euroa) eivät vastaa sellaisia sopeutustoimia, jotka selkeästi pienentäisivät kokonaiskysyntää. Lisäksi hallituksen investointiohjelma (4 mrd. euroa) voi puolestaan kasvattaa kokonaiskysyntää hallituskauden aikana.

Valiokunta tukee hallituksen finanssipoliittista linjaa ja korostaa, että velkaantumisen taittaminen on Suomen kansallinen etu eikä Suomella ei ole varaa viivyttellä sopeutuspaketin toimeenpanossa. Sopeutuksen ajoitus on myös valtiovarainministeriön esittämien ennusteiden sekä Valtiontalouden tarkastusviraston havaintojen valossa oikea-aikaista.

Valiokunta pitää niin ikään tärkeänä, että julkisen talouden suunnitelman mukaisesti säästöt pyritään toteuttamaan tavalla, joka huomioi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteen.

³ Arviot finanssipolitiikan kiristämisen vaikutuksista kokonaistuotantoon vaihtelevat arviointimenetelmästä ja aineistosta riippuen. Valtiovarainministeriön ennusteessa käytetty kerroin on 0,5.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Keskeistä on myös linjaus, jossa todetaan, että kansainvälisessä vertailussa korkean verorasituksen ja talouskasvun edellytysten turvaamisen vuoksi tasapainotusta ei toteuteta kokonaisveroasetta kiristämällä. Julkisen talouden suunnitelmassa arvioidaan, että veroaste pysyy kehyskauden ajan 41,6—41,8 prosentissa suhteessa BKT:hen. Hallituksen linjana on keventää työn verotusta ja siirtää painopistettä kulutukseen ja haittaverotukseen.

Talouskasvun edistäminen

Pitkällä aikavälillä talouskasvun edistäminen on keskiössä velkasuhteen alentamisessa ja hyvinvoinnin turvaamisessa. Julkisen talouden ongelmat ovat pitkälti rakenteellisia, joten niitä ei ratkaista kertaluonteisilla, lyhytvaikutteisilla toimenpiteillä, vaan pysyvillä rakenteisilla uudistuksilla ja nykyistä paremmalla tuottavuuden kasvulla.

Suomessa on tuotannollisia investointeja sekä T&K-toimintaa verrattain vähän ja nuorten koulutusaste on jäänyt alemmalle tasolle kuin muissa kehittyneissä teollisuusmaissa. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin yhtenä keskeisenä syynä Suomen Ruotsia ja Tanskaa heikompaan talouskasvuun hidas tuottavuuden kasvu ja investointien kohdistuminen Suomessa korostetusti rakennuksiin, kun ne Ruotsissa ja Tanskassa painottuvat Suomea enemmän ICT-investointeihin ja aineettomiin investointeihin.

Talous- ja työllisyyskasvun vauhdittaminen on perustellusti hallituksen tärkein keino julkisen talouden vakauttamiseksi. Talouskasvua, Suomen kilpailukykyä ja yrittämisen edellytyksiä vahvistetaan mm. parantamalla reilua kilpailua, panostamalla T&K-toimintaan, nostamalla osaamista-soa ja kehittämällä työmarkkinoita.

Valiokunta painottaa myös teknologian kehityksen ja jalostusarvon nostamisen tärkeyttä talouskasvun lähteenä sekä uusien ideoiden ja innovaatioiden syntymistä mm. tutkijoiden ja yrittäjien tietoisien toiminnan tuloksina. Panostukset henkiseen pääomaan ja T&K-toimintaan ovat näin olleen oleellisia.

T&K-rahoitus. T&K-rahoituslaista tulee pitää hallituksen linjauksen mukaisesti kiinni siten, että valtion panostukset T&K-toimintaan kasvavat vuosittain noin 280 milj. eurolla. Tämä tarkoittaa vuonna 2025 noin 2,9 mrd. euron ja vuonna 2028 lähes 3,8 mrd. euron tasoa. Valiokunta pitää tärkeänä, että näin mittavien lisäpanostusten kohdennus valmistellaan ja arvioidaan huolellisesti parhaan mahdollisen vaikutuksen aikaansaamiseksi.

Julkisen talouden suunnitelmassa uutta rahoitusta kohdennetaan mm. Business Finlandin T&K-valtuuteen, Suomen Akatemian tutkimushankevaltuuteen, yhteiskäyttöisiin tutkimusinfrastruktuureihin, supertietokone EuroHPC LUMIn korvaamiseen ja määräaikaiseen tutkimuslaitosten post doc -ohjelmaan.

Koulutus ja osaaminen. Valiokunta pitää tarpeellisena hallituksen panostuksia koulutukseen. Perusopetukseen kohdennetaan 200 milj. euron tasoon kasvava pysyvä lisärahoitus ja lisäksi mm. oppimisen tukea ja opinto-ohjausta vahvistetaan ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa. Korkeakoulutettujen määrää pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50:tä prosenttia vuoteen 2030 mennessä mm. rajoittamalla koulutuksen kasautumista samoille henkilöille.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

On hyvä, että hallitus on pyrkinyt suojaamaan koulutuksen rahoitusta mittavilta sopeutustoimilta, joskin ammatilliseen koulutukseen ja toisen asteen koulutuksen maksuttomuuteen ehdotetaan kohdennettavan säästöjä.

Sivistysvaliokunnan tavoin (SiVL 5/2024 vp) valiokunta pitää perusteltuna sitä, että ammatillisen koulutuksen säästö kohdennetaan jo tutkinnon suorittaneiden aikuisten koulutukseen eikä perusopetuksen päättäviin nuoriin tai vailla ammatillista perustutkintoa oleviin. Valiokunta toteaa, että riittävät aikuisten jatkuvan oppimisen ja alanvaihdon edellytykset tulee kuitenkin turvata elinkeinoelämän ja julkisen sektorin tarpeiden kannalta keskeisen osaavan työvoiman varmistamiseksi. Valiokunta pitää siten myönteisenä sitä, että työelämässä olevien täydennyskoulutukseen on linjattu kohdennettavan 10 milj. euroa vuosittain erityisesti opetus- ja sote-alan koulutus- tarpeisiin aikuiskoulutustuen päättyessä.

Myös työ- ja opiskeluperäisellä maahanmuutolla on tärkeä rooli osaajien saamisessa Suomeen vahvistamaan niin työvoiman saatavuutta kuin inhimillistä pääomaa tuottavuuden ja talouskasvun edistämiseksi.

Työllisyysasteen nosto. Hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointi syntyy työstä ja työllisyys syntyy kannattavan yritystoiminnan kautta. Työllisyystoimilla tavoitellaan 100 000:ta uutta työllistä, mikä vahvistaisi julkista taloutta yli 2 mrd. eurolla. Pidemmällä aikavälillä hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on ryhtynyt työllisyyttä lisääviin toimiin ripeästi ja etupainotteisesti. Näin vaikutuksia voidaan todentaa mahdollisimman nopeasti. Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto toteaa, että hallituksen työllisyystoimet ovat edenneet ripeästi, ja etukäteistarkastuksen mukaan 73 prosenttia toimista on täyttynyt. Virasto ei havainnut vaikutusarvioissa olennaisia ongelmia, vaikka niihin sisältyikin epävarmuutta.

Myönteistä on, että erityistä huomiota on kiinnitetty yli 55-vuotiaiden työllistymiseen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin lisäksi esiin mahdollisuudet nostaa 65—74-vuotiaiden työllisyysastetta, joka on Suomessa pohjoismaisittain matala. Huomiota kiinnitettiin myös nettomaahanmuuton vaikutuksiin kestävyysvajeeseen, mikäli maahanmuuttajat kotoutuvat ja työllistyvät. Vuonna 2023 nettomaahanmuutto oli lähes 58 500 henkilöä. Jos työllistynyt nettomaahanmuutto olisi jatkossa 40 000 henkilöä vuodessa, eli 25 000 henkilöä yli väestöennusteessa arvioitun, nettomaahanmuutto supistaisi kestävyysvajetta arviolta 1 prosentilla eli noin 2,8 mrd. eurolla vuoden 2023 BKT:n tasolla.

Kasvupaketti. Hallitus on linjannut kasvupaketista, jonka osana vahvistetaan uuden Tesi-konsernin mahdollisuuksia edistää investointeja kohdistamalla sille valtion sijoitusomaisuutta 300 milj. eurolla. Lisäksi hallitus valmistelee määräaikaista verohyvitystä suurille nettonollatalouteen siirtymistä tukeville teollisille investoinneille esimerkiksi akku- ja vetyhankkeisiin sekä fossiilivaapaaseen terästeollisuuteen.

Valiokunta pitää näitä linjauksia kannatettavina. Uusi verohyvitys on perusteltu nykyisessä kilpailutilanteessa ja vihreän siirtymän tukemisessa. Sen valmistelussa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota tuen myöntämiseen aidosti uusille hankkeille, jotka eivät muutoin toteutuisi. Verotuen

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

hyvänä puolena suoran tuen sijaan valiokunta pitää sitä, että se kohdistuisi vain aidosti kannattavaan toimintaan.

Investointiohjelma. Hallitus toteuttaa vaalikauden aikana myös 4 mrd. euron kertaluonteisen investointiohjelman. Investointiohjelman menoja sisällytetään talousarvioesityksiin varmistettujen omaisuus- ym. tulojen mahdollistamissa rajoissa. Valiokunta on käsitellyt osittain myös investointiohjelmasta rahoitettavaa väylänpitoa jäljempänä mietinnössään.

Asuntorakentamisen tukeminen. Valiokunta nostaa lisäksi esiin rakennusalan heikon tilanteen ja pitää hyvänä sitä, että hallitus on vastasyklisesti lisännyt valtion tukeman asuntorakentamisen korkotukilainavaltuuksia suhdannetilanteen mukaisesti, sillä alan arvioidaan elpyvän vasta vuonna 2025. Vuonna 2023 asuntoaloituksia oli vähiten 2000-luvulla, ja vuodelle 2024 ennustetaan edelleen laskua. Vuoden 2024 valtuus (2,25 mrd. euroa) mahdollistaa arviolta 10 000 asunnon aloittamisen, jolloin ARA-tuotannon osuus nousee selvästi yli 50 prosenttiin asuntorakentamisesta. Edelleen vuonna 2025 korkotukilainavaltuus on lievästi elvyttävällä tasolla.

Uusien menoleikkausten kohdentuminen

Hallituksen päättämästä uudesta julkista taloutta vahvistavasta toimenpidekokonaisuudesta valtion menoihin vaikuttavien säästöjen määrä on noin 1,2 mrd. euroa vuonna 2025 nousten noin 1,4 mrd. euroon kehyskauden lopussa. Julkisen talouden vaikean tilanteen takia sopeuttamistoimia on kohdistettu laaja-alaisesti kaikille hallinnonaloille.

Osana lisäsäästötoimia hyvinvointialueiden velvoitteita kevennetään ja osaajapulaa helpotetaan. Henkilöstön vähimmäismitoitusta ympärivuorokautisessa hoivassa kevennetään, hoitotakuuseen tehtyjä kiristyksiä puretaan ja joitakin palveluita rajataan julkisen palvelutuotannon ulkopuolelle. Myös ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään. Lisäksi opiskelijat palautetaan yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 ja etuussäästöjä kohdennetaan myös eläkeläisten asumistukeen, lääkekorvauksiin, sairauspäivärahaan sekä ulkomailla asuvien kansaneläkkeisiin. Yritystukia vähennetään esimerkiksi alentamalla Business Finlandin muuhun kuin T&K-rahoitukseen kohdistuvaa avustusvaltuutta. Merkittäviä muita säästöjä kohdistetaan kehitysyhteistyöhön ja nimeämättömien liikennehankkeiden hankevaraukseen sekä tiettyjä hallitusohjelmassa päätettyjä säästöjä aikaistetaan.

Valiokunta pitää uusia säästöpäätöksiä tarpeellisina. Jatkovalmistelussa on tärkeää edelleen huolella arvioida näiden säästöjen kokonaisvaikutukset kattavasti ottaen huomioon myös aiemmat säästöpäätökset.

Valtionhallinnon toimintamenoisäästöt ja tuottavuusohjelmat. Toimintamenojen kokonaismäärä budjettitaloudessa on noin 8 mrd. euroa. Selvästi suurimman kuluerän, karkeasti noin puolet, muodostavat henkilöstökulut. Valtion henkilöstömäärä on kasvanut vuodesta 2017 vuoteen 2023 noin 12 prosentilla eli noin 8 500 henkilöllä, mikä näkyy toimintamenojen kasvaneena tasona.

Hallitus on päättänyt toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tavoitellaan yhteensä noin 390 milj. euron säästöä vuodesta 2027 alkaen⁴. Tuottavuusohjelman toimeenpanossa hyödynnetään erityisesti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia tehostaa julkisen sektorin toimintaa

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

esimerkiksi tekemällä digitaalisesta viranomaisviestinnästä ensisijainen viranomaisviestinnän kanava. Lisäksi käynnistetään julkisen sektorin tilaohjelma kustannustehokkuuden parantamiseksi. Pääpaino tuottavuusohjelman toimeenpanossa on hallinnonalojen omissa toimenpiteissä.

Valiokunta näkee tärkeänä sen, että toiminta- ja kulutusmenot käydään huolellisesti läpi toiminnan tehostamiseksi ja säästöjen aikaansaamiseksi. Valiokunta pitää hyvänä sitä, että leikkauksien kohdennuksessa edetään eri hallinnonalojen, virastojen ja toimintojen säästömahdollisuuksia arvioiden ns. juustohöyläleikkausten sijaan. Hallinnonaloilla ja virastoilla on siten erilaisia keinoja käytössään, joskin säästöissä joudutaan turvautumaan myös henkilöstömäärien vähentämiseen. Uudet sopeutustoimet kohdennetaan kuitenkin hallituksen linjauksen mukaisesti siten, etteivät ne vähennä poliisien, rajavartioiden, sotilaiden tai oikeudenhoidon ydintehtävien henkilöstömäärää.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin huoli toteutuksen kiireisestä aikataulusta etenkin vuonna 2025. Säästöt on siten ripeästi aikataulusta huolimatta toteutettava hallitusti, jotta ydintoiminnot ja palvelut eivät vaarannu. Kevään kehysriihen mukaisesti on otettava huomioon myös valtionhallinnon tehtävien ja velvoitteiden keventäminen sekä priorisointi.

Valtionavustukset. Lisäsäästöjä kohdistetaan myös eri hallinnonalojen valtionavustuksiin, yhteensä 76 milj. euroa. Tarkemmat hallinnonalojen sisäiset kohdennukset linjataan myöhemmissä budjettiprosesseissa.

Valiokunta toteaa, että mukaan lukien jo hallitusohjelmassa linjatut säästöt suurimmat avustusleikkaukset kohdentuvat opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle (75 milj. euroa vuoden 2025 tasolla ja 150 milj. euroa vuodesta 2026 lukien) sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle (105 milj. euroa vuoden 2025 tasolla ja 130 milj. euroa vuodesta 2026 lukien). Huolta on herättänyt, että avustusleikkaukset tulevat vaikeuttamaan lukuisten järjestöjen toimintaa mm. terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen, sosiaalisen hyvinvoinnin, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilla.

Valiokunta painottaa, että järjestöillä on tärkeä rooli mm. kansalaisyhteiskunnalle, haavoittuvassa asemassa oleville sekä moninaisessa ennaltaehkäisevässä työssä. Näin ollen valtionavustussäästöjen kohdentaminen on tehtävä huolellisen harkinnan perusteella kaikkein vaikuttavimpia toimintamuotoja säilyttäen.

Hyvinvointialueiden talous

Hyvinvointialueiden merkitys on keskeinen niin valtiontaloudelle kuin julkiselle taloudelle mitaluokkansa takia. Valtiovarainvaliokunta kiinnittää mietinnössään erityisesti huomiota hyvinvointialueiden talouden kokonaiskuvaan. Eri palveluita ja yksittäisiä hallituksen ehdottamia muutoksia koskien valiokunta viittaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon (StVL 6/2024 vp).

4 Kokonaisuus muodostuu hallitusohjelmassa päätetystä noin 240 milj. euron toimintamenosäästöistä sekä kevään kehysriihen noin 150 milj. euron lisävähennyksestä. Säästöä päätettiin myös aikaistaa 50 milj. eurolla jo vuodelle 2025.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Hyvinvointialueet tekivät vuonna 2023 noin 1,4 mrd. euroa alijäämäisen tuloksen, mikä johtui useista tekijöistä, kuten ennakoitua korkeammasta yleisestä hintatason noususta, sote-alan pal-kankorotuksista ja ostopalveluhintojen noususta.

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosien 2025—2028 valtion rahoitusta hyvinvointialueille on tarkasteltu rahoitusmallin mukaisella laskelmalla, jossa otetaan huomioon indeksitarkistus vuo-delle 2025, ennakoitu palvelutarpeen kasvu ja tehtävämuutokset kauden aikana sekä jälkikäteis-tarkistuksen arvioinnissa hyvinvointialueiden tilinpäätösarviot vuodelta 2023 ja taloussuunnitte-lutiedot jatkovuosilta.

Koko maan tasolla valtion yleiskatteinen rahoitus hyvinvointialueille on vuonna 2025 yhteensä noin 26,2 mrd. euroa, mikä on noin 1,8 mrd. euroa enemmän kuin viime syksyn julkisen talouden suunnitelmassa. Nousua selittää mm. vuoden 2023 toteumatietojen perusteella maksettava noin 1,46 mrd. euron jälkikäteistarkistus sekä noin 740 milj. euron indeksitarkistus (2,72 prosenttia), mutta siihen vaikuttaa myös tehtävämuutosten myötä muuttuva rahoitus (-354 milj. euroa).

Julkisen talouden suunnitelmassa hyvinvointialueiden talouden näkymiä tarkastellaan myös val-tiovarainministeriön ennusteella (alueiden kirjanpidon mukainen painelaskelma, jossa on huomi-oitu osin alueiden omia sopeutustoimia). Ennuste huomioi hyvinvointialueiden todellisen kustan-nuskehitysnäkymän hyvinvointialueindeksiin sijaan. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tällä on merkitystä, koska hyvinvointialueindeksi on erkaantunut todellisesta kustannuskehityk-sestä.

Ennusteen mukaan hyvinvointialueiden tulos paranee hieman vuonna 2024, mutta pysyy edel-leen merkittävästi alijäämäisenä. Tulosta parantavat mm. sopeutustoimien toimeenpano alueilla sekä hintojen nousun hidastuminen. Vuonna 2025 tulos kohenisi lähelle tasapainoa mm. alueille maksettavan jälkikäteistarkistuksen myötä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan niin kuluvan vuoden alijäämän mittaluokkaan kuin myös jatkovuosien tilannekuvaan liittyy merkittävää epävarmuutta. Valiokunta tunnistaa haas-teen, joka muodostuu siitä, että alueilla on velvoite kattaa taseeseen kertyneet alijäämät hyvin-vointialueesta annetun lain edellyttämässä määräajassa ja toisaalta niillä on myös velvoite turva-ta riittävät lakisääteiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Alijäämän kattamisvelvoitteen takia alueiden taloussuunnitelmien kustannusuria voinee pitää realististen sijaan tavoitteellisina⁵. Nähtäväksi jää, tulevatko alueiden sopeutus- ja tehostamistoimet riittämään tilanteessa, jossa hintojen ja hen-kilöstömenojen kasvu on edelleen voimakasta.

Johtopäätösten tekeminen yksittäisen hyvinvointialueen rahoituksen riittävyydestä tai riittämät-ömyydestä on STM:n syksyllä 2023 laatiman selvityksen⁶ mukaan ennenaikaista. Julkisen talou-

5 Taloussuunnitelmissa kustannusten vuosittainen kasvu on vuosina 2024-2026 keskimäärin vain 1,6-1,8 % vuodessa, joskin aluekohtaista vaihtelua on. Valtiovarainministeriön hyvinvointialuekohtaisesti laati-massa kustannusten painelaskelmassa, joka ei oleta minkäänlaisia sopeutustoimia, on vuosittainen kustan-nusten kasvu koko maan tasolla keskimäärin 5,4 % v. 2024, 4,0 % v. 2025 ja 4,8 % v. 2026.

6 Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2023. Sosi-aali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 31 §:n mukainen sosiaali- ja terveysministeriön vuo-sittainen valtakunnallinen selvitys (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2024:1)

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

den suunnitelmassa tuodaan kuitenkin yksinkertaistavan aluekohtaisen kustannusten painelaskennan tulosten pohjalta esiin riski siitä, että yksittäisellä tai yksittäisillä alueilla valtion rahoitus ja tehtävät eivät ole kehyskaudella sovittavissa yhteen.

Valiokunta pitää tätä riskiä merkittävänä ja toteaa, että vuosien 2025—2028 näkymien ja rahoituksen riittävyyden arviointi on epävarmaa. On siten hyvä, että hallitus on varautunut tilanteeseen ns. kehysvarauksella.

Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että alueet tehostavat ja aktiivisesti sopeuttavat toimintaansa, jotta kustannusten kasvu pysyisi maltillisena. Alueiden tulisi pyrkiä lisäämään toiminnan vaikuttavuutta välttämällä lyhytnäköisiä säästöjä, jotka pidemmällä aikajänteellä saattavat jopa lisätä kustannuksia. Julkisten sote-palveluiden tuottavuuden kasvulla on hyvin merkittävä vaikutus julkisen talouden kestävytyteen.

Hallituksen uudet linjaukset joustavuutta lisäävistä tehtävämuutoksista ovat valiokunnan mielestä myönteisiä. Tehtävämuutokset eivät lähtökohtaisesti vaikuta valtion hyvinvointialueille kohdistaman rahoituksen tasapainoon, koska rahoitusta alennetaan vastaavasti. Muutokset voivat kuitenkin helpottaa alueiden menopaineita, kuten tarvetta tukeutua kalliisiin ostopalveluihin ja vuokratyövoimaan.

Valiokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 6/2024 vp) näkemykseen siitä, että uusia sopeutustoimia sekä hyvinvointialueiden tehtävien keventämisen myötä saavutettavia säästöjä ja säästöjen saavuttamisen aikataulua tulee seurata ja arvioida sekä suhteessa lakisääteisten palvelujen toteutumiseen että suhteessa siihen, korjaavatko ne osaltaan rahoituksen vajetta. Esimerkiksi säästöjä vastaava rahoituksen alentaminen laskennallisesti hyvinvointialueilta ei kaikilta osin huomioi yksittäisen hyvinvointialueen tilannetta.

Hoitoon pääsyn tukemiseksi hallitus on päättänyt korottaa yksityisen sairaanhoidon kela-korvauksia. Samanaikaisesti julkisen perusterveydenhuollon hoitotakuun määräaika palautetaan kolmeen kuukauteen (suun terveydenhuollossa kuuteen kuukauteen), minkä myötä hyvinvointialueiden rahoitusta alennetaan. Asiantuntijakuulemisessa näitä muutoksia kohtaan on esitetty kritiikkiä. Valiokunta pitää tilanteen seuraamista tärkeänä ja viittaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon (StVL 6/2024 vp), jossa asiaa on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin. Samassa lausunnossa on käsitelty ns. omalääkärimallin ja ammatinharjoittajamallin mahdollisuuksia, joita myös valtiovarainvaliokunta korostaa. Nämä molemmat, kuten myös moniammatillinen tiimimalli, tukevat hoidon jatkuvuutta.

Kuntatalous

Kuntatalouden tilanne on ollut viime vuosina poikkeuksellisen hyvä, vaikka kuntien välillä onkin suuria eroja. Taustalla ovat osin kertaluonteiset ja ajoitukselliset tekijät, kuten sote-uudistuksen ns. verohännät, jotka vahvistivat kuntataloutta merkittävästi vuonna 2023. Kuntatalous heikenee selvästi vuodesta 2024 lukien. Tulojen ja menojen epätasapainoa aiheutuu mm. kasvavien kustannusten, investointipaineiden, vaimean tulokehityksen ja sote-uudistukseen liittyvien täsmäytysten seurauksena.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Ns. sote-siirron viimeinen päivitys marraskuussa 2023 kasvatti kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistuvia vähennyksiä. Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus on linjannut vuodesta 2025 lukien pysyvän 277 milj. euron lisäyksen lieventämään valtionosuuden vähennystä.

Julkisen talouden suunnitelmassa päätettiin myös lisätä kunnallisverotuksen efektiivisyyttä poistamalla ansiotulovähennys ja kasvattamalla vastaavasti ensisijaisesti valtion verosta tehtävää työtulovähennystä. Lisäksi kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään tai kuntien maksutuloja lisätään siten, että julkinen talous vahvistuisi 100 milj. eurolla vuodesta 2025 lukien. Ammatillisen koulutuksen uusi säästöratkaisu alentaa kunnille kohdistuvaa rahoitusta, mutta toisaalta ns. kanavointiratkaisu vahvistaa kuntataloutta. Kokonaisuutena valtion uusien toimenpiteiden arvioidaan vahvistavan kuntataloutta selvästi.

Vuonna 2025 kuntien valtionavut ovat kaikkiaan noin 5,5 mrd. euroa. Tästä peruspalvelujen valtionosuus on noin 3,2 mrd. euroa, mikä on 690 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2024. Muutosta selittää erityisesti vuoden 2025 alussa voimaan tuleva TE-uudistus.

Valiokunta pitää kuntatalouden näkymiä huolestuttavina. Kuntien tulisi pystyä sopeuttamaan palveluverkkoaan, järjestämistapojaan sekä investointisuunnitelmiaan vastaamaan alenevaa palvelutarvetta ja rahoitusta ottaen huomioon pienenevät lapsi- ja nuorisoiäluokat. Muutoin uhkana on sopeutuspaineen kohdistuminen veroprosenttien korotuksiin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että kuntatalouden heikkojen näkymien myötä monissa kunnissa on jo käynnissä talouden sopeutusohjelma.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että hallitus on linjannut toimista, jotka vahvistavat kuntataloutta erityisesti tilanteessa, jossa marraskuussa 2023 tehty sote-siirron päivitys olisi merkinnyt valtion rahoituksen lisävähennystä muutoinkin muutoksen keskellä olevilta kunnilta. Kuntien tehtävien ja velvoitteiden keventämistä 100 milj. eurolla valiokunta pitää erittäin kannatettavana, joskin hallituksen tavoittelema aikataulu on haasteellinen.

TE-uudistuksen myötä työllisyyskehityksellä on jatkossa aiempaa suurempi vaikutus kuntatalouteen. Tämänkin takia valiokunta pitää hallituksen tavoitetta työllisyyden lisäämisestä tärkeänä.

Kestävä kehitys

Globaali kestävä kehityksen toimintaohjelma, Agenda 2030, asettaa yhteiset tavoitteet kestävä kehityksen toteuttamiseksi kaikille YK:n jäsenmaille. Agenda 2030 pyrkii kestäväan kehitykseen niin talouden, ihmisten hyvinvoinnin kuin ympäristönkin kannalta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on sitoutunut ilmastolain tavoitteisiin ja hiilineutraaliuden saavuttamiseen viimeistään vuonna 2035. Erityistä huomiota tulee kiinnittää maankäyttösektorin ilmastotoimiin tavoitteiden täyttämiseksi sekä arvioida laajasti käytettävissä olevaa keinovalikoidaan kustannustehokkuuden näkökulmasta ja riskejä, joita aiheutuu, jos tavoitteita ei saavuteta. Puhdasta siirtymää tulee edistää hallitusohjelman mukaisesti myös viranomaismenettelyjä sujuvoittamalla ja ennakoitavuutta parantamalla. Toimilla on keskeinen merkitys Suomen kilpailukyvyn kannalta.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Julkisen talouden suunnitelmassa hiilineutraaliuteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 2,2 mrd. eurolla vuonna 2025 alentuen noin 1,7 mrd. euroon vuonna 2028. Vuoden 2025 määrärahasoa korottavat etenkin Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaiset rahoitukset, jotka päättyvät vuonna 2026.

Valtion taloudelliset vastuut ja riskit

Valtion vastuiden suurimmat osa-alueet ovat valtionvelka (151 mrd. euroa vuoden 2023 lopussa), eläkevastuut (101 mrd. euroa) sekä valtiontakaukset ja -takuut (67 mrd. euroa). Valtiolle voi syntyä vastuuta lisäksi yhteiskunnan toimintojen jatkuvuuden turvaamisesta.

Valiokunta on aiempien mietintöjensä tapaan (kuten VaVM 7/2023 vp) erittäin huolissaan valtion taloudellisten vastuiden kasvusta ja etenkin valtion velan ja korkokulujen voimakkaasta noususta. Pelkästään korkokulujen arvioidaan nousevan 3,1 mrd. eurosta 4,1 mrd. euroon kehyskauden aikana, joten velanhallinnalla on entistäkin suurempi rooli julkisessa taloudessa. Tästäkin näkökulmasta julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävien toimien ripeä toteuttaminen on välttämätöntä.

Valiokunta painottaa, että valtion vastuiden realisoitumisesta aiheutuvat kustannukset voivat aiheuttaa merkittävän lisärasituksen kansantaloudelle. Hallituksen tulee siten huolellisesti seurata ja arvioida valtiota sitovia taloudellisia päätöksiä, vastuiden hallinnointia sekä riskienhallintaa ja huolehtia samalla siitä, ettei Suomen luottoluokitus heikkene.

Muita hallinnonalakohtaisia havaintoja

Eduskunnan budjettivalta. Valtiovarainvaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan (PeVL 22/2024 vp) tavoin perusteltuna, että talousarviokehykset laaditaan eduskuntaa koskevan pääluokan osalta jatkossa eduskunnan toimittaman tiedon perusteella, kuten vakiintunut tapa on ollut. Perustuslakivaliokunta pitää selvänä, että vaikka julkisen talouden suunnitelma ei muodollisesti sido eduskunnan perustuslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua budjettivallan käyttöä, on suunnitelman tosiasiallinen merkitys budjettivallan käytölle huomattava. Eduskunnan budjettivalta ja asema ylimpänä valtioelimenä edellyttää, ettei valtioneuvoston piirissä tapahtuva valmistelu aseta eduskuntaa sen omiin toimintaedellytyksiin kohdistuvassa taloudellisessa päätöksenteossa jo varsin pitkälle päätetyn eteen.

Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus. Valiokunta on tyytyväinen siihen, että julkisen talouden suunnitelmassa on tunnistettu Suomen turvallisuusympäristön muutos, tilannekuva ja riskit, jotka vaativat riittäviä resursseja turvallisuusviranomaisille. Näin yllättäviin muutoksiin ja kriiseihin kytetään varautumaan ennakoivasti ja määrätietoisesti.

Valtiovarainvaliokunta painottaa ulkoasiainvaliokunnan (UaVL 4/2024 vp) ja puolustusvaliokunnan (PuVL 4/2024 vp) lausuntojen mukaisesti, että Nato-jäsenyyden mukanaan tuomista velvoitteista, ml. henkilöstötarpeet, tulee huolehtia kehyskaudella. Myös Ukrainan pitkäjänteinen tuki on välttämätön, ja on tärkeää, että Ukrainalle luovutettu suorituskyky korvataan Puolustusvoimille täysimääräisesti.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Hallintovaliokunnan (HaVL 11/2024 vp) tavoin valtiovarainvaliokunta pitää välttämättömänä, että Suomen rajaturvallisuus, Rajavartiolaitoksen riittävät resurssit, kalusto ja teknologia varmistetaan hallitusohjelman mukaisesti. Tärkeää on myös, että poliisin toimintamenojen määrärahatason merkittävä nosto kuluvalle hallituskaudella varmistaa vihdoinkin mahdollisuuden poliisin toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun.

Valiokunta nostaa lisäksi esiin (myös LaVL 11/2024 vp) Rikosseuraamuslaitoksen heikon määrärahatilanteen. Taloudellisen tilanteen vaikeutta lisää se, että suljetut vankilat ovat täynnä ja vankimäärän ennustetaan edelleen kasvavan sekä aiemmin tehtyjen että tulevien lainsäädäntöuudistusten vuoksi.

Väyläverkon korjausvelka. Väyläverkon korjausvelka muodostuu huonokuntoisen, korjaustarpeessa olevan väyläomaisuuden korjauskustannusten yhteenlasketusta summasta. Se oli vuoden 2024 alussa mittava, noin 4,3 mrd. euroa, ja sen arvioidaan kasvavan yli 5 mrd. euroon kehyskauden loppuun mennessä. Korjausvelan kasvu on ollut ylivaalikautinen ongelma, jonka ratkaisemista haastaa mm. kustannustason nousu.

Kuten liikennevaliokunta (LiVL 7/2024 vp), myös valtiovarainvaliokunta pitää korjausvelan kasvua erittäin valitettavana ja katsoo, että asiaan on välttämättä löytää ratkaisuja. Väyläverkon kunto ja turvallisuus on keskeinen koko yhteiskunnalle, myös huoltovarmuudelle ja elinkeinoelämälle. Näin ollen valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että investointipaketista tullaan osoittamaan suunniteltu 270 milj. euron lisärahoitus perusväylänpitoon, vaikka se riittää lähinnä vain hidastamaan valitettavaa kehitystä.

Maatalouden kannattavuus. Julkisen talouden suunnitelmassa on tunnistettu maatalouden merkitys osana huoltovarmuutta ja yhteiskunnan strategista ydintä, eikä leikkauksia ole kohdennettu ruuantuotantoon. Valtiovarainvaliokunta nostaa maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 7/2024 vp) tavoin esiin ruoka-alan kasvuohjelman toimenpiteiden toteuttamisen ja etenkin panostukset viennin edistämiseen. Näin voidaan vaikuttaa myönteisesti maatalouden kannattavuuteen, elintarvikkeiden kauppataaseeseen ja vahvistaa samalla huoltovarmuutta.

Luovat alat. Asiantuntijakuulemisessa valiokunnan huomiota kiinnitettiin siihen, että taide- ja kulttuurialoilla on paljon keskinäisriippuvuuksia ja julkinen rahoitus toimii usein vipuvartena yksityisen rahoituksen mahdollisuudelle. Linjattujen sopeutustoimien kokonaisvaikutus voi siten olla alalle erittäin haastava. Valiokunta toteaa, että olisi hyvä kiinnittää huomiota mm. luovien alojen yhteistyörakenteisiin sekä innovaatioiden, kasvun, kansainvälistymisen ja viennin potentiaaliin sekä niitä tukeviin ja vauhdittaviin malleihin.

Erityisryhmien investointiavustus. Osana sopeutustoimia erityisryhmien investointiavustusta alennetaan 15 milj. euron tasolle vuodesta 2025 lukien. Asiantuntijakuulemisessa ilmeni, että taso riittää lähinnä vain heikoimmassa asemassa olevien ryhmien, kuten vammaisten ja asunnotomien, kohteisiin, mikä voi olla haaste suhteessa avustuskysyntään ja asuntotarpeeseen.

Valiokunta viittaa muiden hallinnonalakohtaisten havaintojen osalta erikoisvaliokunnilta saamiinsa lausuntoihin ja kiinnittää niihin tarkempaa huomiota tulevassa vuotta 2025 koskevassa budjettimietinnössään.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 2/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Helsingissä 6.6.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Krista Mikkonen vihr
jäsen Otto Andersson r (osittain)
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Suna Kymäläinen sd (osittain)
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas (osittain)
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Hannu Hoskonen kesk (osittain)
varajäsen Eeva Kalli kesk (osittain)
varajäsen Minja Koskela vas (osittain)
varajäsen Riitta Mäkinen sd
varajäsen Nasima Razmyar sd (osittain)
varajäsen Jaana Strandman ps
varajäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Peter Östman kd (osittain)

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Jonna Berghäll

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 1

Vastalause 1 /sd

Perustelut

Hallituksen esityksessä julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2025—2028 talouskasvun arvioidaan olevan vuonna 2024 suunnilleen nolla. Vuonna 2025 talouden odotetaan kasvavan 1,6 prosenttia ja hidastuvan sen jälkeen entisestään. Työttömyys on Suomessa noussut ja työllisyysaste laskenut noin vuoden ajan. Valtionvelka kasvaa 12,7 miljardia euroa vuonna 2024.

Hallitus asetti ohjelmassaan tavoitteekseen velkasuhteen kääntämisen laskuun ja julkisen sektorin alijäämän supistamisen 1,0 prosenttiin. VTV huomauttaa lausunnossaan valiokunnalle, etteivät hallituksen tavoitteet rahoitusasemalle ja velalle ole tämänhetkisten ennusteiden valossa toteutumassa. VM:n ennuste julkisen talouden rahoitusasemalle vuodelle 2027 on -1,9 prosenttia suhteessa BKT:hen.

Hallituksen tavoitteiden karkaamista selittävät osittain ennustettua heikompi kasvu ja kasvunusteet. Rakennusalan painoarvo taloudessa on Suomessa monia verrokkimaita suurempi. Onkin todennäköistä, että suuntaamalla sektorille korjaavia ja luottamusta vahvistavia toimenpiteitä jo syksyllä 2023 olisi taantumaa voinut merkittävästi loiventaa ja nopeuttaa Suomen paluuta kasvuralle. Lisäksi hallitus olisi voinut vahvistaa verotulokertymää toimenpiteillä, joilla veroasteen laskua olisi jarrutettu jo vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Näin Suomi olisi voinut välttää vuonna 2024 uhkaavan EU:n liiallisen alijäämän menettelyn 3,5 % kriteerin ylittämisen ilman yllättäen ja kesken vuoden tehtävää historiallisen suurta arvonlisäveron korotusta 25,5 % prosenttiin. Ennakoimattomasti ja äärimmäisen lyhyellä ajalla toteutettava korotus uhkaa aiheuttaa laajoja häiriöitä yritysten toimintaan.

Hallitus on ajautunut historiallisen suureen arvonlisäverotuksen korotukseen heti kesken ensimmäisen täyden toimintavuotensa, koska se teki kolme ratkaisevaa virhettä hallitusohjelmassa ja ensimmäisessä talousarviossa.

1. Sopeutusta aiottiin tehdä vain sosiaaliturvaa leikkaamalla ja julkisia palveluita supistamaan. Tulopuolen sopeutus otettiin vasta pakosta käyttöön.
2. Rakennusalan romahdukselle ei tehty mitään.
3. Työmarkkinat ajettiin kriisiin täysin yksipuolisella työmarkkinoiden uudistuspaketilla, jossa työntekijöiden näkökulmat sivuutettiin täysin.

Taantumaa ajautunut talous ja ennustettu hidas kasvu ovat yhdessä menosopeutuksia painottavan sopeutuslinjan kanssa johtaneet verotulojen voimakkaaseen supistumiseen. Riihessä hallitus on vihdoinkin sisällyttänyt verotuksen toimenpidevalikoimaansa. Tästä huolimatta uusien toimenpiteiden jälkeenkin kokonaisveroasteen odotetaan laskevan vuosina 2022—2027 1,2 prosenttiyksikköä eli noin 4 miljardia euroa.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 1

SDP on esittänyt veroasteen laskun hidastamista osana omaa sopeutuspakettiaan. Mutta toisin kuin hallituksen vaihtoehdossa, SDP puuttuisi vahvemmin kaikkein suurimpien tulojen ja omissa verotukseen sekä karsisi tehottomia verotukia. Hallituksen valinta on ollut toteuttaa verosopeutus suurimmalta osin regressiivisen arvonlisäveron korotuksella, joka kohdistuu eniten pieni- ja keskituloisiin. Etenkin kun korotusta ei kompensoida sosiaaliturvan varassa eläville.

Sopeutuksen kokonaisuus jakautuu vieläkin erittäin epätasaisesti. Suurimpien tulojen lisäksi yritystuet ovat hallituksen erityissuojeluksessa. Sen sijaan eläkeläisten toimeentuloon kohdistetaan erittäin raju leikkauskokonaisuus. Eläkeläisiin osuvat erityisen veronkorotuksen lisäksi asumistuen leikkaus, nousevat asiakasmaksut ja lääkkeiden veronkorotukset. Myös opiskelijoiden asemaa heikennetään rajulla asumistukileikkauksella.

Kasvutoimet ja työllisyys

Hallituksen talouspolitiikan suurin heikkous on se, että se laiminlyö kasvun vahvistamisen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Parantuvakaan suhdannetilanne ei korjaa Suomen talouden pitkän aikavälin ongelmia. Talouden kasvu perustuu Suomessa ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun, ja sen ytimessä on korkea osaaminen. Näillä osa-alueilla hallituksen toimet ovat kunnianhimoittomia ja heikkoja. Työmarkkinoiden häiriöt ja taantumuksellinen ilmastopolitiikka ovat heikentäneet toimintaympäristöä. Tarvitaan julkisia ja yksityisiä investointeja, jotka tukevat talouskasvua, työllisyyttä ja vihreää siirtymää. Verotuksen rakenteita ja yritystukia tulee tarkastella näistä lähtökohdista.

Elinkeinoelämä, talouden asiantuntijat ja valtiovarainministeriö ovat kaikki yhtä mieltä siitä, että Suomen talouden pahin pitkän aikavälin ongelma on se, että inhimillinen pääoma, eli työikäisten määrä ja osaaminen, ei kasva. Hallituksen työllisyystoimet perustuvat kuitenkin lähes yksinomaan sosiaaliturvan leikkaamiseen. Onkin merkillä pantavaa, että valtiovarainministeriön ennusteissa ei uskota hallituksen suunnitelmiin työllisyyden kasvusta. Uusimmassa ennusteessa saadaan hallituskauden loppuun mennessä hädin tuskin takaisin ne työlliset, jotka nyt alkukaudella on menetetty. Tähän on heikon suhdanteen lisäksi monta syytä. Kuten talouspolitiikan arviointineuvostokin on todennut, työttömyyden syyt ovat paljon laajemmat kuin pelkät kannustinongelmat. Osalta työttömistä puuttuu osaamista. Tätä ongelmaa hallituksen päätös leikata aikuiskoulutustukea ja keskiasteen koulutusta tuskin lievittää. Osalla on terveydellisiä ongelmia, joiden hoitamista hallituksen julkiseen terveydenhoitoon kohdistamat leikkaukset ja korotetut asiakasmaksut tuskin auttavat.

Eurooppa on jäämässä jälkeen Yhdysvalloista ja Kiinasta teknologisessa kehityksessä ja siihen liittyvässä rahoituksessa, mikä uhkaa vihreän siirtymän toteutumista ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Euroopan keskittyminen velkakriisin hallintaan on jättänyt kilpailukyvyyn ja kasvun takalalle.

TKI-panostukset ovat tärkeitä, mutta rahoitus ei yksin riitä. Tarvitaan strategisia valintoja innovaatio-, teollisuus- ja teknologiapolitiikassa. Korkeakoulututkintojen määrää on lisättävä ja osaa- van työvoiman saatavuutta parannettava. Hallituksen nykyinen politiikka hankaloittaa työperäistä maahanmuuttoa ja vaikeuttaa osaajien saamista Suomeen, mikä hidastaa talouskasvua. Energiatuki on tehokas yritystuki, joka edistää tulevaisuuden energiaratkaisuja, ja sillä on merkittävä

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Vastalause 1

vipuvaikutus. Hallitus kuitenkin leikkaa energiatukea, mutta ei kosketa muita tehottomampia tukia. Yritystukia tulisi tarkastella julkisen talouden suunnitelmassa ja uudelleensuunnata ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Suomen menestyksen kannalta on kriittistä panostaa osaamiseen ja koulutukseen. Hallituksen tulisi helpottaa ulkomaalaisten osaajien maahanmuuttoa ja pysymistä Suomessa sekä tukea täällä koulutettujen jäämistä maahan. Koulutustason nostaminen on avain menestykseen, mutta hallitus on leikannut koulutuksesta ja vaikeuttanut aikuiskoulutusta sekä maksuttoman toisen asteen saatavuutta.

Luonnonsuojelu ja ilmasto

Hallituksen leikkaukset luonnonsuojelusta, ilmastonmuutoksen torjunnasta ja ympäristöhallinnon resursseista lisäävät kustannuksia pitkällä aikavälillä ja pahentavat ilmasto- ja luontokriisiä. Tämä heikentää yritysten toimintaympäristöä ja ennakoitavuutta. Kestävä kasvu vaatii panostuksia vihreään siirtymään, luontopääomaan ja ympäristöhallintoon. Euroopan ympäristökeskuksen mukaan ilmatoriskit pahenevat nopeammin kuin niihin varaudutaan, ja leikkaukset vaarantavat Suomen monimuotoisuus- ja ilmastotavoitteet.

Yritystukia tulisi tarkastella julkisen talouden suunnitelmassa ja uudelleensuunnata ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Nykyiset yritystuet eivät edistä tuottavuuden kasvua. Ne kuitenkin näyttäisivät olevan hallituksen erityissuojeluksessa. Ympäristöhaittojen verottaminen ohjaa yrityksiä ja kotitalouksia kestävämpään kulutukseen. Maankäytön muutosmaksun käyttöön-otto ja fossiilitaloutta ylläpitävistä verotuista luopuminen olisi järkevää.

Hallituksen lupaus sujuvoittaa lupakäsittelyjä on vaarassa valtionhallinnon leikkausten vuoksi. Aluehallintouudistus on tärkeä, mutta se täytyy toteuttaa siten, että ympäristövaatimukset ja lupien käsittely turvataan. Henkilöstövähennykset heikentäisivät palvelutasoa ja pidentäisivät hakemusten käsittelyaikaa, mikä viivästyttäisi investointihankkeita.

Rakentaminen

Rakentaminen ja asuntotuotanto ovat kriisissä. Valtion asuntorahaston investointiavustusten leikkaaminen heikentää erityisryhmien asuntohankkeiden rahoitusta. Asuntomarkkinoilta poistuu kohtuuhintainen asumismuoto asumisoikeusasuntojen lainoittamisen lopettamisen myötä. Araituotannon alasajo ohjaa hallintamuotojen yksipuolistumiseen ja vaikeuttaa sosiaalista sekoittamista asuinalueilla. Asumisneuvonnan määrärahojen leikkaaminen vaarantaa sen saatavuuden.

Lunastuslain uudistus, jossa markkinahinnan päälle maksettaisiin prosenttikorotus, nostaisi kuntien maanhankinnan kustannuksia. Tämä vaikeuttaisi asuntotuotantoa ja yhdyskuntarakentamista. Uudistuksen myötä kuntien kustannukset voisivat nousta merkittävästi.

Kuntien ja hyvinvointialueiden tilanne

Kuntien asema on muutoksessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen jälkeen. Julkisen talouden suunnitelman vaikutuksia kuntatalouteen on vaikea arvioida. Hallituk-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 1

sen toimien vaikutukset kuntien rahoitukseen ovat epäselviä, erityisesti normien purkamisen osalta. Sosiaaliturvaleikkausten negatiiviset vaikutukset ja heikko suhdannetilanne lisäävät kuntatalouden haasteita. Kuntien rooli koulutuksen järjestämisessä on keskeinen, ja ammatillisen koulutuksen leikkaukset uhkaavat kasvattaa epätasa-arvoa kuntien välillä.

Hyvinvointialueiden on pystyttävä tarjoamaan laadukkaita ja kustannustehokkaita palveluja, mutta hallitus on vaikeuttanut niiden toimintaa leikkaamalla sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hallitus purkaa hoitotakuun ja heikentää henkilöstömitoitusta, mikä vaikeuttaa alueiden toimintaa. Hyvinvointialueiden alijäämien kattamisvelvoitteen toteuttaminen nykyisen vaatimuksen mukaan on haastavaa, ja hallituksen tulisi antaa lisää aikaa.

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025—2028 sisältää merkittäviä leikkauksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja sosiaaliturvaetuuksiin. Leikkaukset heikentävät erityisesti pienituloisten ja paljon palveluita tarvitsevien ihmisten asemaa. Hyvinvointialueiden rahoitus tilanne on kriittinen, ja riittämätön rahoitus johtaa epätarkoituksenmukaisiin säästöihin, jotka heikentävät palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Hallitus on myös heikentänyt kiireettömän terveydenhuollon hoitotakuuta, mikä vaikeuttaa hoitoon pääsyä ja lisää kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Hallitus edistää yksityistä terveyssektoria lisäämällä Kela-korvauksia, mikä on saanut laajaa kritiikkiä asiantuntijoilta. Korvausten nostaminen ei paranna hoidon saatavuutta kaikille, vaan hyödyttää varakkaampia ihmisiä ja terveysyrityksiä. Hallituksen linjaukset heikentävät julkista terveydenhuoltoa ja siirtävät painopistettä yksityiselle sektorille, mikä uhkaa pohjoismaista hyvinvointimallia.

Hallitus myös heikentää vanhustenhuollon henkilöstömitoitusta ja leikkaa rahoitusta, mikä heikentää palveluiden laatua ja turvallisuutta. Tämä lisää henkilöstön työkuormitusta ja vaikeuttaa työvoiman saatavuutta. Leikkaukset myös kohdistuvat muihin hyvinvointialueiden palveluihin, kuten hoitotakuuseen ja sote-asiakasmaksuihin, mikä heikentää ikäihmisten terveyttä ja hyvinvointia.

Sosiaalipalveluihin kohdistetaan merkittäviä leikkauksia, jotka heikentävät palveluiden ennaltaehkäisevää roolia ja lisäävät korjaavien palveluiden tarvetta. Sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen leikkaukset vaarantavat sosiaalihuollon tietoperustan vahvistamisen. Myös turvakoti-toiminnan rahoitus on riittämätön vastaamaan kasvavaan tarpeeseen.

Sote-järjestöjen rahoitusta leikataan kolmanneksella, mikä heikentää niiden toimintaedellytyksiä. Järjestöt tarjoavat tärkeitä kynnyksettömiä palveluita heikossa asemassa oleville henkilöille. Leikkaukset näkyvät julkisten palvelujen tarpeen kasvuna ja ihmisten pahoinvointina. Hallituksen tulisi perua suunnitellut leikkaukset ja varmistaa järjestöjen rahoitus.

Hallituksen suunnitelma heikentää merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, erityisesti pienituloisten ja paljon palveluita tarvitsevien ihmisten asemaa. Leikkaukset johtavat epätarkoituksenmukaisiin säästöihin ja lisäävät pitkän aikavälin kustannuksia. Sosiaalidemokraatit esittävät leikkausten perumista ja riittävän rahoituksen varmistamista palveluiden turvaamiseksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 1

Koulutus

Suomessa koulutukseen suunnatut resurssit ovat epätasapainossa tarpeeseen nähden, ja koulutuskustannusten pysyminen vuoden 2009 tasolla on ongelmallista, sillä oppilaiden ja perheiden tarpeet ovat kasvaneet. Maksuttoman toisen asteen rajaaminen täysi-ikäistymiseen voi lisätä opintojen keskeyttämistä, ja maksuttomuuden rajaaminen hallinnollisesti lisää oppilaitosten taakkaa.

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen leikkaus 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2025 voi vähentää koulutettavien määrää merkittävästi. Myöskin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen vahvistaminen olisi olennaista, mutta näihinkään hallitus ei ole halunnut panostaa.

Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin rahoitusta leikataan merkittävästi, mikä heikentää alan toimintamahdollisuuksia ja vaikuttaa negatiivisesti työllisyyteen. Arvonlisäveron korotus vaikeuttaa tapahtumien järjestämistä ja heikentää kuluttajien mahdollisuuksia osallistua kulttuuritoimintaan. AV-tuotantokannustimen rahoitus on vaarassa, vaikka Orpon hallitus on tunnistanut kulttuurin ja luovat alat merkittäviksi kasvupotentiaaleiksi.

Käytännön luvuissa ja leikkauksissa nämä juhlapuheet eivät kuitenkaan näy, ja Business Finlandin luovien alojen tuki-instrumentteja, kuten av-tuotantokannustinta, ollaan leikkaamassa merkittävästi. Tämä on ongelmallista, sillä luovat alat eivät pysty hyödyntämään perinteistä T&K-rahoitusta innovaatioiden tunnistamisen puutteen vuoksi. Business Finlandin kokonaisrahoitukselta, 469 miljoonasta eurosta, vain pieni osa, 55 miljoonaa euroa, kohdistuu muuhun kuin T&K-toimintaan, mikä uhkaa av-kannustimen lisäksi muita tukimuotoja.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa linjaansa ja tasapainottaa julkista taloutta sosiaalisesti oikeudenmukaisemmalla tavalla kohtuullistamalla leikkauksia ja lisäämällä tuloja karsimalla verotukia ja vahvistamalla veropohjaa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi talouspoliittisen linjansa vaikutukset eri väestöryhmien elämän ja tulonjakovaikutusten kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi valmistelemaan asuntopolitiikan merkittävää tehostamista kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämiseksi ja alan kriisin helpottamiseksi, peruu Valtion asuntorahastoa heikentävät toimensa sekä suuret leikkaukset erityisryhmien investointiavustukseen.*

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 1

- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa epäoikeudenmukaisimmat ja jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin kohdistuvat leikkaukset ja maksujen korotukset.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin koko väestön koulutus- ja osaamistason nostamiseksi ja peruu aikuiskoulutustuen romuttamisen sekä toisen asteen materiaalien maksuttomuuden sekä ammatillisen koulutuksen 100 miljoonan leikkaukset.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu eläkeläisiin kohdistuvat rajut leikkauksensa, jotka nostavat eläkkeiden ja lääkkeiden verotusta, leikkaavat asumistukea ja nostavat asiakasmaksuja, sekä turvaa vanhusten hoivan riittävät resurssit ja henkilöstön.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa järjestöjen toimintaedellytykset ja kohtuullistaa järjestökenttään kohdistamiaan leikkauksia.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa luovan alan ja kulttuurin toimijoiden toimintaedellytykset sekä tunnistaa alan kasvupotentiaalin.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa käyttöön maankäytön muutosmaksun ja tehostaa kunnianhimoitettua ilmastotoimiaan.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa ylimääräiset Kela-korvaukset ja suuntaa resurssit julkiseen terveydenhuoltoon.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi toimenpiteet, joilla aidosti turvataan osaavan työvoiman saatavuus helpottamalla työperäistä maahanmuuttoa ja purkamalla kannustinloukkua.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa opiskelijoiden opiskeluaikaisen toimeentulon ja mahdollistaa keskittymisen opintoihin.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus lykkää hyvinvointialueiden velvollisuutta kattaa alijäämät hätäisten leikkausten välttämiseksi ja turvaa alueille riittävän rahoituksen.*
- 14. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsittelyyn toimet, joilla voidaan palata liikennepolitiikassa parlamentaarisen työryhmän linjaamalle uralle.*

Helsingissä 6.6.2024

Joona Räsänen sd
Seppo Eskelinen sd
Suna Kymäläinen sd
Riitta Mäkinen sd
Aki Lindén sd

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Vastalause 2 /kesk

Perustelut

Reilun kasvun tie — Keskustan vaihtoehto luottamuksen palauttamiseksi ja Suomen konkurssin välttämiseksi

Johdanto

Suomen talous on kuilun partaalla, vaikka toisin eduskuntavaaleissa luvattiin. Pitkän aikavälin kasvuvaje syvenee.

Orpon ja Purran hallituksen ensimmäinen vastuuvuosi on ollut suuri pettymys. Vuoden aikana kasvussa ovat olleet vain työttömyys, konkurssit ja valtionvelka, ei kansantalous eikä ihmisten hyvinvointi. Hallituksen ja työmarkkinaosapuolien aiheuttama lakkokaaos syvensi luottamuspu-
laa, kun olisi pitänyt reilusti neuvotella.

Hallituksen epäonnistumisesta talouspolitiikassa kertoo myös se, että he joutuvat perumaan itse tekemiään päätöksiä. Nyt nousevat niin verot kuin tavallisten ihmisten arjen kustannuksetkin. Nopeutuneet leikkaustalkoot saavat kysymään, onko hallituksen sopeuttaminen reilua ja oikeudenmukaista. Viedäänkö tavallinen suomalainen kölin ali ilman, että annetaan toivoa paremmasta?

Suojassa eivät ole enää eläkkeet, pieni- ja keskituloisten perheiden toimeentulo tai lääkkeiden arvolisäverokaan. Tavallisten ihmisten asiat on nostettu valtiovarainministeri Purran johdolla leikkuulaudalle.

Pettymyksen taustalla ovat pääministeri Orpon hallituksen neljä isoa virhettä:

- Hallitus kuvitteli, että sosiaali- ja terveyspalveluista löytyisi toista miljardia säästettäväksi pika-aikataululla samalla, kun palvelutarve kasvaa ja toiminnan kestävä uudistaminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttävät riittäviä resursseja ja työrauhaa.
- Hallitus ei tarttunut verosopeutukseen heti aloittaessaan, vaikka verokertymämme on lähi-tulevaisuudessa romahtamassa ja asiantuntijat varoittivat valitun tien vaikeudesta maamme taloudelle.
- Hallitusohjelma odottaa työmarkkinoiden uudistamisen vaikuttavan roimasti työllisyyteen. Työllisyyden koheneminen antaa kuitenkin vielä hyvän tovin odotuttaa itseään. Työllistymisen esteet, kuten riittämätön ammattitaito, terveysongelmat ja kohtaanto-ongelmat, jäävät hallituksella huomiotta. Toimillaan hallitus jopa heikentää osaajapulan taittamista.
- Isoin virhe liittyy talouden kasvun puuttumiseen. Hallitus on kuukausia seurannut sivusta, kun Suomi luisui taantumaan. Työttömiä on jo 300 000, ja maassa on menossa konkurssiaalto.

Tilanteen korjaamiseksi hallitus on nyt tehnyt meno- ja verosopeutuspaketin, jonka mittaluokka on oikea ja joka pysäyttää välittömän syöksykierteen, mutta se ei palauta luottamusta Suomeen. Hallituksen uudet kasvutoimet kohdistuvat sinänsä tarpeellisiin suuryritysten viherinvestointei-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

hin, mutta pienille ja keskisuurille yrityksille hallitus ei juuri muuta tarjoa kuin kotitalousvähen-
nyksen heikennystä. Keskusta pitää myös alv:n 1,5 prosenttiyksikön korottamista ylimitoitettuna
toimenpiteenä. Tämä kertoo hallituksen kasanneen paniikkipaketin.

Uusien sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäleikkausten suhteen hallitus on huijaamassa itseään ja
suomalaisia. Hyvinvointialueiden talousahdinkoa ne eivät helpota mitenkään, koska hallitus imu-
roi kaikki laskennalliset säästöt valtion talouden paikkaamiseksi. Valtiovarainministeriön ennus-
teen mukaan hyvinvointialueet tekisivät vuonna 2024 vielä 900 miljoonaa euroa alijäämää, eikä
vuosi 2025 näytä juurikaan valoisammalta hallituksen leikkauksista johtuen. Päinvastoin hyvin-
vointialueiden liikkumatila kaventuu edelleen.

Kehyskaudella muun muassa suomalaisten lääkäriin pääsystä, lastensuojelusta, vammaispalve-
luista ja vanhustenhoidosta leikataan yhteensä lähes kaksi miljardia euroa tarpeeseen verrattuna.

Mielikuva Suomesta on kokenut kovia niin maan sisällä kuin ulkopuolelta katsottaessa. Suomea
on aiemmin rakennettu yhteistyöllä. Reilusti sopimalla. Tämä on ollut pienen kansan keskeinen
kilpailukykytekijä. Nyt tätä luottamuspääomaa on syöty rajusti.

Samalla Suomeen liittyvät poliittiset riskit ovat kasvaneet. Sopimisen kulttuurin romuttuminen,
inhimillisen pääoman kääntyminen laskuun, kahtiajakoinen ilmapiiri ja pitkäjänteisyydestä luo-
puminen asioiden hoidossa eivät hyvältä näytä.

Hallituksen epäonnistuneen politiikan vuoksi julkiseen talouteen on tehtävä lisäsopeutuksia isän-
maan konkurssin välttämiseksi. Jos emme saa taloutta kasvuun, uudet sopeutustoimet ovat edes-
sämme ja joudumme näivettymisen tielle.

Keskusta katsoo, että luottamuksen palauttaminen ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen ovat täl-
lä hetkellä päättäjien tärkein tehtävä. Keskusta tekisi sopeuttamisen reilummin ja panostaisi sa-
malla rajusti kasvuun.

Suomen ollessa tienristeyksessä Keskustan valinta on työn ja kasvun tie.

Reilun kasvun tie 7—8 mrd. euroa

Kasvu ja rakennetoimet 4—5 mrd. euroa

- Kasvu-uudistukset 1 mrd. euroa
- Pitkävaikutteiset reformit 2—3 mrd. euroa
- Menojarru 1 mrd. euroa

Tulot 1,9 mrd. euroa

- Verosopeutus 1,7 mrd. euroa
- Muut tulot 0,2 mrd. euroa

Välitön menosopeutus 1,5 mrd. euroa

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Kasvun ja luottamuksen työkalupakki

Suomi on tienristeyksessä. Keskustan valinta on työn ja kasvun tie. Luottamus siihen, että kovaa työtä pelkäämättömät suomalaiset ovat valmiita nostamaan Suomen yhteisvastuuta kantaen, ahkeruudesta palkinnon saaden. Esteitä kasvun tieltä on raivattava määrätietoisesti.

Keskusta jakaa valtiovarainministeriön arvion noin kolmen miljardin euron mittaluokasta tarvittaville lisätoimenpiteille. Vaihtoehtomme Suomen julkisen talouden pelastamiseksi ja luottamuksen palauttamiseksi koostuu viidestä miljardiluokan kokonaisuudesta.

- Kasvun kiihdyttämisestä
- Pitkävaikutteisista reformeista
- Hukkajahdista eli menojen kasvujarrusta
- Välittömistä menosäästöistä
- Veronkorotuksista

Suomen taloutta on hoidettava kaukonäköisemmin ja vastuullisemmin kuin mitä hallitus tekee tai mitä vasemmisto-oppositiosta annetaan ymmärtää. On tehtävä tavallisten ihmisten arjen kannalta parempaa politiikkaa. Tämä tapahtuu laittamalla asioita tärkeysjärjestykseen.

Keskustan tie on vaativa, mutta palkitseva. Keskusta on tavallisten ihmisten asialla. Keskusta haluaa olla rakentamassa Suomea, jossa on myönteinen näkymä tulevaisuuteen 2030-lukua kohti kuljettaessa.

Keskustan mielestä empatia kuuluu politiikkaan. Niin, että kaikki voivat osallistua omien kykijensä mukaan. Kenenkään taakka ei ole kohtuuton, mutta vapaamatkustajia ei hyvällä katsota.

Keskustan talouspoliittisen linjan ydin on: Suunniteltu Suomessa. Valmistettu Suomessa. Omissa Suomessa.

Olemme tehneet vaihtoehdon Suomen selviytymiselle. Luottamus, rohkeus ja vauraus kasvavat keskellä.

Vaihtoehtomme julkisen talouden pelastamiseksi ja luottamuksen palauttamiseksi:

- Kasvun kiihdyttäminen
- Hukkajahti eli menojen kasvujarru
- Pitkävaikutteiset reformit
- Välittömät menosäästöt
- Veronkorotukset

Suhtautuminen lisäsopeutustarpeeseen

Keskusta jakaa valtiovarainministeriön arvion noin kolmen miljardin euron lisätoimenpiteiden mittaluokasta. Keskusta on valmis asettamaan parlamentaarisen ja ylivaalikautisen tavoitteen Suomen veroasteen kehitykselle ja menotasolle, jotta julkinen talous saadaan vakautumaan.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Keskellä Orpon hallituksen leikkaustalkoita on kuitenkin hyvä huomata, että lisäsopeutusten tarve johtuu osaltaan hallituksen alkuperäisen 4+2 miljardin euron sopeutuslistan epäonnistumisesta.

Sosiaali- ja terveystaloudelle asetettu alkuperäinen 1,4 miljardin euron sopeutustavoite yhden vaalikauden aikana oli epärealistinen ja johtaa pakkotahtiseen lähi- ja peruspalveluiden alasajoon ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön vähentämiseen. Näin hyvinvointialueita ajetaan nyt entistä ahtaammalle. Työllisyyden vahvistaminen on välttämätöntä, mutta toimenpiteiden hyödyt ovat laskennallisia ja niiden realisoituminen ottaa aikansa.

Kokonaisveroaste laskee enemmän kuin mitä teknisessä kehyksessä ja hallitusneuvotteluissa käytössä olleessa ennusteessa ennakoitiin. Liikenteen verotuksen tarvittavaan kokonaisverouudistukseen ei ole ryhdytty autokannan sähköistyessä, joten verokertymä laskee kiihtyvällä vauhdilla.

Teknisen kehyksen pohjana olleen kevään 2023 ennusteen perusteella veroasteen ennakoitiin laskevan vuoteen 2025 mennessä 42,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Kesän 2023 ennusteessa, joka oli hallitusneuvotteluiden pohjana, luku oli laskenut 41,7 prosenttiin. Viimeisimmässä ennusteessa (joulukuu 2023) vuoden 2025 veroasteen arvioidaan olevan 40,5 prosenttia. Hallituksen passiivisuuden lisäksi myös työttömyysvakuutusmaksujen tuntuva keventäminen on laskenut kokonaisveroastetta.

Vaikka monet asiantuntijat, kuten Valtiontalouden tarkastusvirasto, ovat huomauttaneet hallituksen veropolitiikan ristiriitaisuudesta julkisen talouden tasapainottamistavoitteen kanssa, hallitus on silti tähän saakka rajannut kategorisesti verosopeuttamisen pois työkalupakistaan. Aikaa on hukattu yksi vuosi, jolloin myös mahdollisuus verotuksen laajempaan rakenteelliseen uudistamiseen menetettiin.

Hallitusohjelman tavoite on enintään 1 prosentin alijäämä julkisessa taloudessa vaalikauden lopulla vuonna 2027. Hallitusohjelman toimeenpano ja uusien lisäsopeutusten toimeenpano eivät riitä tavoitteen saavuttamisessa. Ennuste on kuitenkin herkkä taloustilanteesta tapahtuville muutoksille.

Keskustan mielestä hallituksen tulee pitää kiinni asetetusta alijäämätavoitteesta ja hallituksen tehtävänä on esittää tähän toimiva suunnitelma. Oman vaihtoehtomme pohjaksi olemme hyödynneet valtiovarainministeriön meno- ja verokartoituksia vuodelta 2023 sekä hallituksen kehysriihessään 2024 tekemiä uusia päätöksiä.

Yhteenveto Keskustan vaihtoehdosta lisäsopeutukseksi:

Välittömät sopeutukset 3,4 mrd. euroa

- Verosopeutus n. 1 700 miljoonaa euroa ja muut tulot n. 200 miljoonaa euroa
- Menosopeutus n. 1 500 miljoonaa euroa

Lisäksi:

- Menojarru n. 1000 miljoonaa euroa

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

- Kasvutoimien vaikutus n. 1000 miljoonaa euroa
- Pitkän aikavälin reformit n. 2000—3000 miljoonaa euroa

Yht. 7,4—8,4 miljardia euroa

Kasvutoimet, uudistukset ja menojarru (kokonaisuus noin 4—5 mrd. euroa)

Kasvun kiihdyttäminen (1 mrd.)

Suomi on sairastanut kroonista kasvuvajetta jo yli viidentoista vuoden ajan. Tämän taustalla ovat heikko tuottavuuskehitys, investointien vähäisyys sekä kasvava osaajapula. Parhaillaan niin tavallisten ihmisten kuin yrittäjienkin luottamus tulevaan on alavireistä. Ihmisten pelko oman talouden romahtamisesta on todellinen. Yrityksillä ei ole luottoa kasvuun.

Vaikeuksissa olevalle rakennusallalle hallitus ei ole tarjonnut mitään. Nuorten ensiasunnon verovapauden poistaminen aiheutti vain pienen piikin kotien kysynnässä. Samalla maa menetti kiinteistöjen ja asuntojen varainsiirtoveron alentamisen myötä 70 miljoonaa euroa.

Keskustan kasvun resepti on: Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa ja omistettu Suomessa. Suomeen tarvitaan vahvempi kasvunäkymä. Tavoitteena tulee olla vähintään kasvun tuplaaminen ennustettuun verrattuna.

Oikeistohallituksen politiikan seurauksena Suomessa ovat kasvussa työttömyys, konkurssit ja valtion velka, ei talous. Kuluttajien ja yritysten luottamusindikaattorit ovat pohjamudissa.

Luottamus talouteen pitää palauttaa. Ilmapiirin ja toimintaympäristön tulee olla vakaa ja ennakoitava. Nyt se ei sitä ole. Hallitus on valinnut epävakaa polun. Poliittisen riskin vähyys on ollut aiemmin Suomen hyve, mutta ei ole enää.

Suomen ennustettavuus investointikohteena on heikentynyt merkittävästi vuodessa. Tämä näkyy esimerkiksi suhtautumisessa vihreään siirtymään, jota poliittisista syistä kutsutaan Suomessa nyt puhtaaksi siirtymäksi.

Samoin nihkeässä suhtautumisessa ulkomailta Suomeen tuleviin työntekijöihin, vaikka Suomen oma väestö ikääntyy. Suomeen tarvitaan myönteinen ja vakauttava tulevaisuusnäkymä. Sellainen ei ole mahdollista, että tällä vaalikaudella tehtyjä lainsäädäntömuutoksia ryhdyttäisiin repimään auki seuraavalla vaalikaudella.

Monien kasvutoimien välitön verotuottovaikutus on negatiivinen, mutta ne mahdollistavat talouskasvun aikaansaamisen.

Keskustan yksitoista työkalua kasvun aikaansaamiseksi

Näiden toteuttamiseksi varataan 500 miljoonaa euroa, josta 200—300 miljoonaa euroa katetaan arpajaisveron lisätuotolla siirtymällä lisenssimallin käyttöönottoon.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

1. Kasvu vauhtiin koko Suomessa

Keskusta esittää kasvuporkkanoita koko Suomeen. Ottaisimme käyttöön seuraavat verokannustimet:

- a. Investointiverohyvitys: Keskusta toteuttaisi investointiverohyvityksen muutoin hallituksen esittämän mukaisesti, mutta hyvityksen tulee koskea suurinvestointien lisäksi myös pienien ja suurten yritysten investointeja.
- b. Yritysten kasvuhaluja stimuloimaan laaditaan suomalainen sovellus ns. Viron veromallista. Yhteisöverotuksessa kaksikantaiseen malliin siirtyminen, jossa sisään jätetyille voitoille kohdistuu pienempi veroprosentti kuin ulos jaetuille. Verotuotoilta malli on neutraali.
- c. Suomessa pitää antaa suurempi arvo ikääntyneille työntekijöille, joille on kertynyt pitkän työuran aikana valtavasti kokemuksen tuomaa osaamista. Suomalaisia tulee kannustaa jatkaamaan työelämässä selvästi alinta eläkeikää pidempään ja lykkäämään eläkkeelle siirtymistä. Annetaan tuntuva 20 %:n tuloveroale niille, jotka jatkavat yli alimman eläkeiän töissä.
- d. Työllisyyttä vahvistavan ja harmaata taloutta ehkäisevän kotitalousvähennyksen säilyttäminen ennallaan (ei toteuteta 100 milj. euron leikkausta) ja lisäksi varataan kotitalouksille energia-avustusten tukemiseen 30 milj. euroa vuosittain erityisesti öljylämmityksestä luopumiseen.
- e. Nostetaan arvonlisäverotuksen alarajaa 30 000 euroon, jotta pienyritykset pystyvät alv:n korotuksesta huolimatta saamaan kohtuullisen toimeentulon, kun samanaikaisesti myös nykyinen alarajahuojennus on poistumassa vuonna 2025 EU-direktiivin velvoitteen vuoksi.
- f. Yritysten TKI-vähennyksen kehittäminen siten, että start-up-yritykset voivat hyödyntää niitä täysimääräisesti. Palautus rahana tai kuittaus muita veroja vastaan, eli annettaisiin hyötyä myös tappiollisille yrityksille, jotka eivät kasvuvaiheen vuoksi voi verokannustinta hyödyntää. Nykyisellään TKI-vähennyksen voi hyödyntää vasta yrityksen tuloksen käännyttyä voitolliseksi. Esim. Tanskassa osan tappioista voi saada palautuksena, jos ne ovat muodostuneet TKI-kannustimesta. Samalla myös enimmäismäärää korotettaisiin nykyisestä enintään miljoonan euron vähennyksestä yritystä kohden.
- g. Tappioiden vähennysajan pidentäminen nykyisestä 10 vuodesta. Suomalaisen yritysten tappioiden vähentämisen vanhenemisaika on poikkeuksellisen tiukka. Pohjoismaissa ja Saksassa tappioiden käyttöaikaa ei ole ajallisesti rajoitettu. Liian tiukka tappioiden vähentämisaika on ongelmallista erityisesti kasvuyrityksille, joiden toiminta voi alkuvaiheessa olla pitkäänkin tappiollista. Suomessa toimivat yritykset joutuvat ottamaan tämän huomioon, ja rohkean kasvun sijaan niiden pitää kääntää yritys voitolliseksi nopeammin, jotta ne ehtivät vähentämään kertyneet tappiot ajoissa. Ei merkittävästi vähentäisi verotuottoja, mutta tukisi kasvuyrittäjyyttä.
- h. Toteutetaan välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen ky-muotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitusten verovapaus (pääomien kanavointi kasvuyrityksille).

2. Erityistalousalueiden hyödyntäminen

Keskusta esittää kymmenen vuoden erityistalousaluekokeilua itäiseen Suomeen. Määräaikainen vapautus investoivalle yritykselle yhteisöverosta olisi osa kasvupakettia. Itäisen Suomen erityisalueella uudistus koskisi kaikkia investointeja riippumatta toimialasta. Tämä toisi itäiseen Suomeen merkittävän investointitruiskeen.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Erityistalousalueelle kootaan yritysten investointiporkkanan lisäksi kattava toimenpidepaketti kannustimista, kuten opintolainojen hyvitys ja muuttoavustus osaavan työvoiman saamiseksi, alueellisesti kevennetty sähköverotus ja huojennetut sosiaaliturvamaksut, ohituskaista luvituksille, työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen sekä TKI:n ja koulutuspaikkojen lisäpanostusten painottaminen aivan erityisesti itäiseen Suomeen.

Keskusta helpottaisi itäisen Suomen tilannetta 130 miljoonalla eurolla ja osoittaisi 30 miljoonaa euroa Pohjois-Suomeen. Toimenpidekokonaisuudella luotaisiin Venäjän sodankäynnin seurauksista kärsiville itärajan maakunnille kasvunäkymiä ja aloitettaisiin niin sanotun Pohjoisen ohjelman toteuttaminen. Rahoitus saadaan perumalla Turun tunnin junan 460 miljoonan euron pääomitus.

Otettaisiin kokeiluna halukkaille kunnille käyttöön muualta maailmalta tuttu turismimaksu, jonka tuotto käytettäisiin paikallisen matkailuinfran kehittämiseksi. Maksu voisi olla esimerkiksi neljä euroa yötä kohden.

3. Suomen väestö kasvuun

Inhimillinen pääoma rakentuu koulutuksen kautta. Koulutus on yhteiskunnan investointi inhimilliseen osaamiseen siinä missä tavalliset investoinnit kasvattavat kiinteää tuotannollista pääomaa. Historiallisesti Suomen kasvu on aina rakentunut inhimilliseen osaamiseen ja tuotannollisille investoinneille.

Suomen tuottavuuskasvun näivettyminen viimeisen viidentoista vuoden aikana liittyy olennaisesti inhimillisen pääoman aiempaa hitaampaan kertymiseen. Sekä työtuntien määrä että keskimääräinen koulutustaso ovat tällöin avainasemassa.

Inhimillisen pääoman määrä uhkaa kääntyä tulevaisuudessa laskuun johtuen sekä väestörakenteesta että laskevasta koulutustasosta.

Tämä heijastuu yritysten toimintaedellytyksiin, koska ilman osaavia työntekijöitä yritysten on mahdotonta kasvattaa TKI-satsauksiaan. Uusia tuotannollisia investointeja ei myöskään synny, jollei ammattitaitoista työvoimaa ole saatavissa riittävästi.

Keskusta ehdottaa, että inhimillisen pääoman saamiseksi pitkäaikaiselle kasvu-uralle tehdään puolueiden välinen vastaava parlamentaarinen sopimus kuin mitä TKI-satsausten osalta on tehty.

Suomeen tarvitaan lisää satsauksia osaamiseen ja koulutukseen. Kiireellisintä on laittaa perusopetus kuntoon. Tämä edellyttää, että tähän kanavoidaan rahoitusta.

Tämä tarkoittaa lisäpanostuksia nuorten ikäluokkien koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen sekä osaajien maahanmuuttoon. Tämä edellyttää sitä, että koulutusta ryhdytään menoerän sijaan tarkastelemaan investointina. Koulutusinvestointien rahoittamiseksi voidaan myös luopua valtion ei-strategisesta omaisuudesta, kun sille arvioidaan saatavan koulutuksen kautta parempaa tuottoa pitkällä tähtäimellä.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Osaavan työvoiman varmistamiseksi tarvitaan tavoitteellista väestöpolitiikkaa, jonka osana toivotaan työtä pelkäämättömät maahanmuuttajat tervetulleiksi Suomeen.

Työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto pitää saada sujuvammaksi, ja sitä tulee kasvattaa. Oikeistohallituksen yksi kauaskantoisimpia virheitä on nuiva suhtautuminen tarpeelliseen maahanmuuttoon.

Keskusta yhtyy valtiovarainministeriön virkakunnan julkisuudessa esittämään näkemykseen siitä, että mikäli Suomeen tulisi 40 000 nettomaahanmuuttajaa vuosittain, sillä olisi mahdollista pysäyttää huoltosuhteen heikkeneminen. On vaikea nähdä mitään muitakaan keinoja, joilla työn määrän kasvu saataisiin uralle, jolla julkisen talouden rahoitusepätasapainoa saataisiin kohennettua nopeasti ja riittävästi.

On olennaista kuitenkin huomata, että samanaikaisesti maahanmuuttajien on työllistytävä yhtä hyvin, samanlaisiin tehtäviin ja samanlaisella palkalla kuin kantaväestön, jotta maahanmuutto todella vahvistaisi julkista taloutta.

Suomen väkiluku voisi kasvaa kuuteen miljoonaan 2040-luvulla, jos maahanmuutto säilyisi viime vuosien korkealla tasolla.

Suomen pitää asettaa tavoitteeksi työperäisen maahanmuuton kasvattaminen pysyvästi korkealle tasolle huolehtien samalla siitä, että maahanmuuttajien työllisyys vastaa muun väestön työllisyyttä.

Lisäksi Suomeen tuleville opiskelijoille on rakennettava kannustimet jäädä opintojen jälkeen Suomeen työskentelemään. Käyttöön tulee ottaa Kanadan ja Australian mallia mukaileva pisteytysjärjestelmä.

Ulkomaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota ja varmistaa kahden viikon palvelulupaus. Tämän toteutumista tulee mitata systemaattisesti siitä hetkestä, kun hakija jättää hakemuksensa järjestelmään. Tämän tulee pitää sisällään tunnistautuminen, työluvan saaminen ja kaikki muut käytännön toimet pankkitilin avaamisesta henkilötunnukseen.

Osana osaavan työperäisen maahanmuuton Suomeen saamista perustetaan maailmalle suomalaisia kieli- ja kulttuurikouluja, joissa suomen kieltä ja kulttuuria oppineille voitaisiin antaa oleskelulupa Suomeen työskentelemään. Lisäksi suomalaiset yliopistot ja ammattikorkeakoulut voisivat perustaa maailmalle toimipisteitä.

Toisaalta Suomeen tarvitaan lisää englanninkielisiä päiväkoteja ja peruskouluja.

Osana väestöpolitiikkaa on kiinnitettävä huomiota perhemyönteisyyteen. Keskusta ei hyväksy leikkauksia lapsiperheille. Yhtenä konkreettisena keinona tukea perheitä voisi olla lapsiperheiden verotuksen keventäminen. Tätä olisi syytä selvittää.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

4. Pääomitetaan merkittäväällä määrällä Teollisuussijoitusta, jotta se voi osallistua kanssajoittajana teollisiin investointihankkeisiin ja rahoittaa isompia kasvuyrityksiä

Vastaavasti tarpeen mukaan arvioidaan Suomen Malminjalostusta. Fingridin ja Gasgridin investointikyvystä on huolehdittava hallituksen esittämällä tavalla.

Keskustan mielestä Suomessa pitäisi tehdä alakohtaisia kasvusopimuksia esimerkiksi teknologia-teollisuuden, luovien alojen, elintarvikealan, metsätalouden ja -teollisuuden sekä matkailun saralla.

5. Valjastetaan eläkeraha vauhdittamaan investointeja kotimaahan nykyistä isommalla siivulla

Rahoitus on tällä hetkellä yksi kasvua hakevien yritysten investointien pullonkauloista. Suomea teollistettiin takaisinlainauksen avulla, jossa eläkemaksut kiersivät takaisin investointeihin Suomeen. Tänä eläkeraha karkaa vauhdittamaan talouskasvua lähinnä vierailla mailla.

6. Otetaan käyttöön seutukuntakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset, jolloin valtio osallistuu tasapuolisemmin koko Suomen kehittämiseen.

Seutukaupungit ovat Suomen työllisyyden selkäranka. Niissä toimivilla yrityksillä on kuitenkin usein haasteita löytää osaavaa työvoimaa sekä TKI-rahoitusta hankkeilleen.

Seutukaupunkien osaajatarpeeseen vastaamiseen, ennakkointiin, strategiseen yhteistyöhön sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (TKI) tarvitaan uusia toimia.

Luodaan mm. seutukaupungeille oma TKI-ohjelma Business Finlandin sekä Suomen Akatemian rahoituksen kautta. Lisäksi tulisi kehittää ja luoda toimintamalleja eri koulutusasteiden yhteisille kampuksille.

Seutukaupunkien, korkeakoulujen, alueen yritysten ja muiden työnantajien tulisi tehdä strategisia kumppanuussopimuksia ja toimintamalleja, jotka varmistavat osapuolien sitoutumisen toimintaan ja tavoitteet.

7. Luvattoman hitaasti edenneitä investointien luvittamisia on vauhditettava. Lisäksi hallitusohjelmassa luvattu poikkihallinnollinen investointinyrkki on käynnistettävä välittömästi, jotta suunnitteilla olevia investointeja saadaan toteutumaan Suomeen.

8. Osana talouden huononevaan tilanteeseen vastaamista Keskusta esitti jo vaihtoehtobudjetissaan vuodelle 2024 ammattidieselin käyttöönottoa.

Se helpottaisi pitkien etäisyyksien Suomessa etenkin kuljetusyrittäjien kustannuksia ja tukisi osaltaan maamme vientiteollisuuden pärjäämistä.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

9. Keskusta jatkaisi hallituksen tapaan TKI-panostusten määrätietoista nostamista huomioiden myös julkisten tutkimuslaitosten roolin.

10. Otetaan tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoälyn hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa.

Teknologian ennakkoluulottoman soveltamisen avulla on julkisella ja yksityisellä sektorilla nopeasti otettava isoja harppauksia.

Tätä kiihdyttämään tarvitaan valtakunnallista koordinoitua ja johtamista poikkileikkaavasti yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla ja tasoilla, jotta Suomi ja suomalaiset pääsevät mukaan tekoälyn tarjoamiin mahdollisuuksiin ja voivat näyttää muulle maailmalle mallia tekoälyn eettisessä hyödyntämisessä.

Suomi on jo nyt tuntuvalta ja kiihtyvästi kasvavalla takamatkalla moneen muuhun maahan verrattuna, mutta määrätietoisella ihmisten kouluttautumisella ja rohkealla asenteella voimme vielä päästä tähän pitkän aikavälin kannalta keskeiseen teknologiseen trendiin mukaan.

Tekoälyn strategisesta soveltamisesta Suomen kilpailuetuna pitää tehdä tämän vaalikauden kärkihanke. Myös lasten ja nuorten tekoälytaitojen vahvistaminen on otettava OKM:n työlialle. Luonnontieteiden, matematiikan ja teknologian taitojen vahvistaminen osana peruskoulutusta on keskeinen tulevaisuustaito, jolla Suomen inhimillistä pääomaa ja innovointikykyä vahvistetaan.

Suomen on vaikutettava EU:ssa siihen, että koko Eurooppa ryhtyy tekemään töitä teknologisen takamatkan kiinnikuromiseen.

11. Perustetaan parlamentaarinen työryhmä presidentti Niinistön valtiopäivien 2024 avauspuheessaan nostaman ajatuksen hengessä.

Tavoitteena on muodostaa yli hallitus- ja oppositiorajojen yhteinen sitoumus siitä, mille tasolle Suomen julkiset menot ja verotus tulee asettaa talouden pitkäjänteiseksi tervehdyttämiseksi.

Pitkävaikutteiset reformit (2—3 mrd. euroa)

Työeläkejärjestelmän uudistamiseksi on asetettu pääministeri Orpon hallituksen toimesta työryhmä, jonka tavoitteena on vahvistaa julkista taloutta pitkällä aikavälillä 0,4 prosenttiyksiköllä suhteessa BKT:hen, joka vastaa noin yhtä miljardia euroa. Vahvistustarpeen arvio pohjautuu edelliseen väestöennusteeseen, jonka jälkeen syntyvyys on entisestään vähentynyt. Eläkejärjestelmän kestävyyttä on syytä vahvistaa reippaammin kuin ainoastaan miljardilla eurolla. Pitkävaikutteisten reformien tavoitteena voisi olla 2—3 miljardia euroa.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Luovutaan työttömyysturvan eläkekattumasta, poistetaan tutkintojen eläkekattuma ja rajataan leskeneläke (pl. lapsiperheet) asteittain kaksivuotiseksi (ei koske nykyisiä eläkkeitä) (n. 1 miljardi euroa)

Työeläkettä kertyy työansioden lisäksi suoritetuista tutkinnoista, alle 3-vuotiaan lapsen hoidosta sekä ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan ja eräiden muiden etuusjaksojen ajalta.

VM:n verokartoituksen mukaan vuoteen 2090 mennessä luopuminen muista kuin ansiotuloihin perustuvista eläkekattumista vahvistaisi julkista taloutta nettona arviolta 1,3 miljardilla eurolla nykyrahassa, kun huomioidaan muiden etuuksien kasvanut käyttö ja eläketuloista perittyjen verotulojen väheneminen.

Tutkinnoista kattuvan eläkkeen osuus olisi tästä summasta lähes 400 miljoonaa euroa ja työttömyyden ajalta kattuvan eläkkeen osuus noin 500 miljoonaa euroa. Tutkimusten mukaan (ks. esim. Gruber, Kanninen ja Ravaska 2022) eläkevarallisuuden lasku kannustaa jatkamaan työelämässä pidempään. Siten edellä kuvatuista eläkekattumista luopuminen vahvistaisi työllisyyttä.

Keskusta on valmis luopumaan työttömyysturvan aikaisesta eläkekertymästä ja valmis harkitsemaan tutkinnoista kertyvän eläkeoikeuden poistamista. Tämä vahvistaisi eläkejärjestelmää noin 900 miljoonalla eurolla.

Keskusta säilyttäisi kuitenkin perhesyistä johtuvista työelämän katkoksista kertyvän eläkkeen. Kuten myös VM:n verokartoituksessa todetaan, vanhempainvapaalta kertyvää eläkettä voi pitää perusteltuna muun muassa sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta.

Lisäksi keskusta on valmis harkitsemaan työeläkejärjestelmässä leskeneläkkeen (pl. lapsiperheet) keston asteittaista rajaamista 2-vuotiseksi. Sen vaikutus nettona olisi noin 300 milj. euroa (vaikutus tulisi voimaan asteittain 2060-lukuun mennessä). Uudistus ei koskisi nykyisiä maksus-
sa olevia leskeneläkkeitä.

Keskustan esitykset mahdollistaisivat sen, että varsinaiseen eläköitymisikään ei tarvitsisi puuttua, vaan nykyinen asteittain nouseva eläkeikä olisi edelleen toimiva malli.

Tavoitellaan korkeampia sijoitustuottoja ja tehostetaan eläkkeiden maksatukseen liittyvää hallintoa (n. 1—2 miljardia euroa).

Lisäksi keskusta tavoittelisi 1—2 miljardin euron julkista taloutta vahvistavaa vaikutusta uudistamalla vakavaraisuussäätelyä (mm. päiväkohtaisen täsmäytyksen sijaan pidemmän aikavälin tarkastelu), sallimalla suuremman osakepainon sijoituksille sekä tehostamalla eläkkeiden maksatukseen liittyvää hallintoa. Myös automaattisia vakauttajia voidaan hyödyntää, jotta eläkejärjestelmään ei kohdistu maksunkorotusten painetta.

Lisäksi eläkerahoitusta kanavoitaisiin kiihdyttämään kasvua Suomessa (katso luku ”Kasvun kiihdyttäminen”).

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Osa alituotoista johtuu Suomen järjestelmän rajoitteista (TyEL-järjestelmän vakavaraisuuskehikko) ja pienemmästä osakkeiden painosta. Kotimaiset puskurirahastot (Keva, VER, KER) ovat päässeet keskimäärin korkeampiin tuottoihin kuin TyELin vakavaraisuussäntelyn alaiset toimijat (työeläkeyhtiöt, -kassat ja -säätiöt).

Suomessa eläkejärjestelmän kulut ovat Ruotsia isommat. Suomessa kulut olivat n. 0,9 % sitoutuneista pääomista (vuonna 2017), mutta Ruotsin AP-rahastoilla vain 0,1 % sitoutuneista pääomista (vuonna 2020). Tätä voi osin selittää Suomen järjestelmän suuremmalla osuudella kalliimmista hedge- ja pääomasijoituksissa sekä muissa vaihtoehtoisissa sijoitustuotteissa.

Keskustan mielestä realistinen oletus voisi esimerkiksi olla, että Suomen eläkejärjestelmän sijoitustuottoja voisi olla mahdollista parantaa parhaassa tapauksessa n. 1 prosenttiyksiköllä 4,5 %:iin.

Tämä edellyttäisi sitä, että sijoitustoiminnan kulurakenteessa päästäisiin lähelle Ruotsin AP-rahastojen kulutasoa ja sijoitusten riskitasoa lisättäisiin maltillisesti. Osakeriskin merkittävään ja äkilliseen lisäämiseen liittyy kuitenkin kurssiromahduksen riski, joten osakepainon lisääminen tulee tehdä hallitusti.

Suomen eläkejärjestelmän arvioissaan Ambachtsheer (2013) on arvioinut, että vakavaraisuussäntelystä luopuminen voisi kasvattaa odotettuja vuosittaisia tuottoja noin 1 prosenttiyksiköllä.

Työeläkelaitosten sijoitustuottojen paraneminen 1 prosenttiyksiköllä voisi vahvistaa julkisen talouden kestävyttä lähemmäs prosentilla suhteessa BTK:hen eli jopa noin kolmella miljardilla eurolla pitkällä aikavälillä.

Korkeampien tuottojen seurauksena työeläkemaksujen nostotarve poistuu ja lisäksi rahastojen koko pitkällä aikavälillä kasvaa.

Automaattisten vakauttajien käyttöönoton vaihtoehtoja ja tarvetta tulee selvittää ja arvioida osana eläkejärjestelmän kestävyys turvaamista.

Soten menojaru (1 miljardi)

Julkisen talouden tervehdyttämiseksi ja kustannusten kasvun hillitsemiseksi on välttämätöntä, että hyvinvointialueet onnistuvat uudistamaan toimintaansa kestävästi. Se edellyttää sääntelyn keventämistä ja velvoitteiden joustavoittamista, mutta myös riittävää rahoitusta suhteessa todelliseen tarpeeseen.

Hyvinvointialueiden muodostumisen myötä valtiolla on vahva ohjausvaikutus, joten alueille on taattava parempi toimintavapaus normeja purkamalla. Keskusta lisäisi paikallista valtaa ja purkaisi valtakunnallisia normeja.

Jo hallitusohjelma sisälsi lähes 1,65 miljardin euron sopeutukset hyvinvointialueille. Siitä noin 550 miljoonaa toteutetaan lakimuutoksien, joiden laskennallinen vaikutus vähennetään suoraan sote-rahoituksesta. Kehysriihestä hallitus päätti lisätä lakimuutoksien tehtäviä säästöjä lähes 600

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

miljoonalla eurolla. Näin ollen hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan lakimuutoksin 1,15 miljardia euroa. Sen lisäksi hallitus edellyttää, että hyvinvointialueet säästävät omilla toimillaan 1,1 miljardia euroa.

Yhteensä Orpon hallituksen leikkuulaudalla on 2,25 miljardin euron edestä suomalaisten sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluita vuoteen 2028 mennessä.

Keskustan ja Orpon hallituksen isoin näkemys löytyy suomalaisten sote-palveluista. Keskusta ei leikkaisi lakimuutosten laskennallisia säästövaikutuksia pois hyvinvointialueiden rahoituksesta. Keskustan peruseriaatteena on, että tarkoituksenmukaiseksi arvioituja hyvinvointialueiden kustannuspainetta hillitseviä lakimuutoksia voidaan toteuttaa, mutta hyvinvointialueiden annettaisiin pitää näihin tehtäviin ja velvoitteisiin varattu rahoitus eikä sitä imuroitaisi valtiolle.

Keskustan mielestä hyvinvointialueet voivat muun muassa uusia toimintatapoja hyödyntämällä löytää kustannussäästöjä, mutta hallituksen aikataulu ja tavoitetaso hyvinvointialueiden omille säästöille on täysin epärealistinen. Keskusta pidentäisi hyvinvointialueiden alijäämän kattamisaikaa, kuten on esittänyt jo syksyllä 2023. Tämä mahdollistaisi hyvinvointialueiden talouden vakauttamisen hallitusti ilman lähi- ja peruspalveluiden äkkiväärää alasajoa.

Keskustan esittämän keinovalikoiman avulla hyvinvointialueille mahdollistetaan talouden tasapainottaminen määrätietoisella, mutta järkevällä tavalla.

Keskusta toteuttaisi hallituksen esittämistä uusista toimenpiteistä seuraavat toimet:

- Ympäri vuorokautisen hoivan vähimmäishenkilömitoituksen laskeminen 0,6:een nykyisen 0,65:n sijaan. Lisäksi keskustan mielestä tulisi tarkastella sitä, mitä valvonnassa luetaan mitoitukseen kuuluvaksi, ja avartaa tätä tulkintaa. Mitoituksessa tulee myös huomioida kannustavalla tavalla teknologian hyödyntämistä hoidon osana.
- Kumotaan hoitotakuuseen tehdyt tiukennukset. Varmistetaan, että rahoitusmalli kannustaa hoitojonojen purkamiseen.
- Sosiaalihuollon palveluvalikoimaa ja erikoissairaanhoidon palveluvalikoimaa tarkastellaan osana hukkajahtia.
- Ajokorttien ikäkausitarkastusten rajaaminen julkisen sektorin ulkopuolelle.

Yhteensä nämä Keskustankin kannattamat toimet vahvistaisivat hyvinvointialueiden liikkumatilaa 426 miljoonalla eurolla, kun rahoitusta ei vastaavasti leikattaisi hyvinvointialueilta.

Keskusta ei hyväksy lainkaan hallituksen esittämiä toimia, joilla leikataan vammaispalveluista (65 milj. euroa) ja korotetaan asiakasmaksuja (100 milj. euroa).

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Näiden hallituksen toimenpiteiden lisäksi keskusta etsii noin 600 miljoonan euron vaikutuksia seuraavasti:

1. Käynnistetään toimenpideohjelma sääntelyn sujuvoittamiseksi ja normien purkamiseksi ja hukkajahdiksi hyvinvointialueilla.

Hyvinvointialueet toimivat nyt valtion vahvassa säädös- ja rahoitusohjauksessa, joten alueille voi ja tulee antaa toimintavapautta palveluiden järjestämistapaan.

Periaatteena tulisi olla, että valtio asettaa tavoitteet ja hyvinvointialue saa joustavan sääntelyn puitteissa itse etsiä tarkoituksenmukaisia ja kyseiselle alueelle parhaiten sopivia keinoja.

Voitaisiin esimerkiksi palauttaa sosionomien pätevyysvaatimus varhaiskasvatuksen mitoitusuudistusta edeltävälle tasolle. Luovutaan alle tuhannen synnytyksen sairaaloissa poikkeuslupan hakemisvelvoitteesta. Helpotetaan vainajien siirtokuljetusten toteuttamista. Toteutetaan viime vaalikaudella pitkälle valmisteltu lainsäädäntö alihankinnasta.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa käynnistetään kansallinen hukkajahti. Tässä tarkastellaan, mitä pykäläiä tai säännöksiä voidaan poistaa, keventää tai automatisoida. Palvelunohjaus pitää saada toimivaksi ja hoitopolut ehyeksi.

Yksityisen sairaanhoidon Kela-korvaukseen toteutettaisiin rakenteellinen muutos siten, että olemassa oleva rahoitus kohdennettaisiin hammashoittoon, naistentauteihin ja hedelmöityshoitoihin, joiden korvaustaso poistuisi, ja muut palvelut poistuisivat Kela-korvattavuuden piiristä.

Muissakin julkisrahoitteisissa toiminnoissa kuin vain hyvinvointialueilla on käytävä systemaattisesti läpi, miten erilaista yhteiskunnan normitusta voidaan purkaa.

2. Soten palvelulupaus.

Keskustan mielestä suomalaisilla on oikeus tietää yhteiskunnan palvelulupaus siitä, mitkä palvelut julkinen terveydenhoito pystyy laadukkaasti ihmisille tarjoamaan. Kyse on siitä, mitä palveluita suomalaiset voivat odottaa saavansa verorahojensa vastineeksi.

Avataan keskustelu siitä, mitä palveluita julkinen sote tuottaa ja mitkä palvelut siirretään osin tai kokonaan ihmisten omalle vastuulle. Tosiasia on, että sen enempää veroeurot kuin työvoimakaan eivät riitä kattamaan nykyisiä vastuita.

Yhteiskunnan palvelulupausta voitaisiin tarkentaa esimerkiksi siten, että matkailijoiden rokotukset otettaisiin pois hyvinvointialueiden tehtävistä, ajokorttien vaatimat lääkärintodistukset siirrettäisiin kokonaisuudessaan yksityiselle sektorille ja luovuttaisiin aselupaan liittyvien lääkärintodistusten julkisrahoitteisuudesta.

Lisäksi palvelulupauksen toteuttamiseksi tarvitaan systemaattinen tapa kartoittaa sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuutta sekä priorisoida näitä veronmaksajien rahoittamiin palveluihin ja

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

ihmisten itsensä hankkimiin palveluihin. Luokittelua tehtäisiin asiantuntijatyönä ja sitä päivitetäisiin säännöllisesti.

3. Laitetaan vuokratyövoiman käyttö kuriin julkisen sektorin palveluissa. Keskusta tavoittelisi tällä 100 milj. euron säästöjä.

Vuokratyömarkkinat voitaisiin saada kuriin asetuksella siten, että velvoitetaan lääketieteen opiskelijoita olemaan töissä vain joko sairaalassa tai terveyskeskuksessa eikä enää vuokramarkkinoilla, koska koulutus on yhteiskunnan kustantamaa.

4. Otetaan nopeasti käyttöön ammatinharjoittajamalli koko maassa.

Ammatin harjoittamisella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa terveydenhuollon ammattihenkilö ei ole julkisessa virassa eikä muussakaan palvelussuhteessa, vaan tuottaa palvelut itsenäisesti suoraan asiakkaalle. Ammatinharjoittajamallin tavoitteena on sitouttaa yksityissektorilla toimivia lääkäreitä pitkiin hoitosuhteisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuun piirissä.

5. Avataan viipymättä sote-palveluiden kustannuslaskenta avoimeksi, jotta saadaan vertailukelpoista tietoa.

Edellytetään hyvinvointialueilta yhtenäisiä kustannuslaskentaperusteita, jotta palvelutuotteet saadaan vertailukelpoisiksi.

6. Lähdetään johtamaan tekoälyn kansallista käyttöönottoa. Suomen tulee olla tekoälyn hyödyntämisen mallimaa.

Hyvinvointialueilla on rohkeasti etsittävä keinoja tuottavuuden vahvistamiseksi. Tämä tehdään uusien toimintatavoin, esimerkiksi tekoälyä ja robotiikkaa ennakkoluulottomasti hyödyntämällä. Myös sosiaali- ja terveystietojen toissijaista käyttöä säätelevä toisiolaki on saatava ketterämmäksi.

7. Sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuuden mittaamiseksi määritellään kunnollisia kansallisia ja hyvinvointialueiden käyttämiä indikaattoreita ja niille toteutetaan seuranta.

Indikaattoreilla voitaisiin seurata potilaan toimintakyvyn muutoksia, operaatioiden koettua hyötyä ja hoitoketjujen toimivuutta.

8. Monikanavarahoituksen purkaminen. Kokonaisuuden on oltava samassa budjetissa kokonaiskustannusten huomioimiseksi.

Esimerkiksi Kela-kyytien rahoitusvastuu on siirrettävä Kelalta hyvinvointialueille.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

9. Sähköisten palveluiden volyymia tulee kasvattaa merkittävästi.

Etä vastaanottojen määrää tulee lisätä. Tavoitteena on, että noin puolet perusterveydenhuollon vastaanotoista olisi etä vastaanottoja. Erityisesti päivystyksellisissä asioissa tulisi lisätä etä vastaanottoa tehokkuuden ja asiakaslähtöisyyden parantamiseksi.

Hallituksen linjauksen mukaisesti Suomessa on siirryttävä digitaalisten palveluiden ensisijaisuuteen viranomaisasiointikanavana. Tämä tarkoittaisi, että esimerkiksi kirjepostin sijaan ensisijainen vaihtoehto olisi sähköinen posti. Samalla on huolehdittava, että vaihtoehtoisia asiointi- ja viestintäkanavia esimerkiksi fyysisissä palvelupisteissä on tarjolla heille, jotka eivät pysty käyttämään digipalveluita.

10. Potilastietojärjestelmien suhteen pitäisi kansallisesti määritellä, mitä niiltä halutaan, ja johtaa tämän merkittävän julkisen tietotekniikan toimintaa kansalliselta tasolta niin, että eri järjestelmät ovat aidosti yhteensopivia keskenään.

11. Otetaan alueille rohkeasti käyttöön pilotteja ja kokeiluja.

Työhyvinvoinnin kehittämiseksi voitaisiin kokeilla esimerkiksi tiimeille kannustinpalkkauksia ja paikallisesti sovittavia työaikajärjestelyitä. Paljon hoitoa tarvitseville olisi kehitettävä Omalääkäri- tai oma tiimi -mallia.

12. Sosiaali- ja terveysministeriön on aidosti johdettava sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamista. Palvelut tarvitsevat kansallista johtajuutta yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa.

Ohjaaminen ei voi tapahtua yksinomaan valtiovarainministeriöstä eurot edellä, vaan ohjauksessa tulee ymmärtää syvällisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden toiminnan kokonaisuus ja merkitys suomalaisten hyvinvoinnille ja terveydelle.

Tavoitteena tulee olla painopisteen siirtäminen perusterveydenhuoltoon ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Hyvinvointialueiden ja kuntien välistä kumppanuutta ihmisten terveyden edistämisessä tulee vahvistaa.

Tulot

Verosopeutus (1,7 mrd. euroa)

Vaihtoehdollaan Keskusta kantaa vastuuta valtion veropohjasta. Suurimpana toimen ratkaisu arvonnalisäveron nostamisesta yhdellä prosentilla ei ole helppo, mutta tässä taloudellisessa tilanteessa välttämätön veropohjan parantamiseksi. Keskusta esittää vaihtoehdossaan korotuksia myös haittaveroihin ja useisiin muihin alla avattuihin kohteisiin.

Keskustan mielestä on oikein ja kohtuullista, että hallitus ei päätenyt kehysriihessä ruoan arvonnalisäveron nostamiseen, vaikka tätä yhtenä keinona väläytti valmistautuessaan kehysriiheen. Tämä olisi koitunut erityisesti vähävaraisten maksettavasti ruokakorin hinnan noustessa kohtuuttomasti. Samaisesta syystä Keskusta ei tue hallituksen linjaa lääkkeiden arvonnalisäverotuksen nostami-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Vastalause 2

sesta 10 %:n kannasta 14 %:n verokantaan, emmekä esitä myöskään muiden alimpien alv-kantojen nostoa.

Keskustan reilun kasvun vaihtoehdon vaikutukset verotuottoihin on kuvattu vuoden 2028 tasossa staattisina vaikutuksina julkiseen talouteen.

Arvonlisäverotus

Keskusta esittää vaihtoehdossaan yhden prosentin korotusta yleiseen arvonlisäverotukseen. Näin ollen yleinen ALV olisi tasan 25 %, ja Suomi pysyisi yleisessä pohjoismaisessa tasossa arvonlisäverotuksessaan.

Hallituksen esitys vielä puolen prosentin nostosta tämän päälle vie maamme Euroopan korkeimpien ALV-kantojen kärkimaaksi. Keskustan vaihtoehdossa osoitetaan, että verokertymää voitaisiin kerryttää myös muilla tavoin. Hallitus ei tähän kyennyt, vaan laittaa kaikki suomalaiset mak samaan sopeutuksen vielä isommin.

Hallitusohjelmaan on kirjattu vuodesta 2025 alkaen myös alimman ALV-kannan hyödykkeiden (lehdet, kirjat, lääkkeet, matkailu-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, henkilökuljetukset) siirto 10 %:n alennetusta kannasta 14 %:n verokantaan. Ainoastaan sanoma- ja aikakauslehdet on jätetty toimen ulkopuolelle. Keskusta kantaa huolta kaikkien näiden toimien vaikutuksista ihmisten kuluttamiseen, matkailuun ja sivistykseen sekä mahdollisuuksiin ostaa tarvittavia lääkkeitä. Keskusta ei hyväksy hallituksen linjausta korottaa alennettua verokantaa.

— ALV 25 % ja alennetun kannan säilyttäminen ennallaan 595 milj.euroa

Ansio- ja pääomatuloverotus

Keskusta hyväksyy hallituksen esityksen ansiotuloverotuksen indeksitarkastuksen jäädyttämisestä hyvätuloisimmille. Lisäksi Keskusta alentaisi ns. solidaarisuusveron tuloajan aiemmalle tasolle eli yhdistäisi sen ylimpään normaaliin tuloveroluokkaan (88 200 euroon). Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden nimissä Keskusta hyväksyy myös eläketulon verotuksen kiristämisen eläketulovähennyistä muuttamalla kohdistuen hallituksen keräämän summan myös suurempiin eläketuloihin aina solidaarisuusveron raja saakka. On reilua, että tässä julkisen talouden tilanteessa kaikista suurituloisimmat kantavat isomman taakan kuin pieni- ja keskituloiset.

On siis oikein, että oikeistohallitus viimein päätti ulottaa toimia myös kaikista eniten tienaaaville kansalaisille. Oikeudenmukaisuus hallituksen sopeutuspolitiikassa on kuitenkin vielä kaukana, kun ottaa huomioon hallituksen aiemmin päättämän solidaarisuusveron alarajan nostamisen, jolloin kaikista rikkaimmat saivat jo verohelpotuksen vuodelle 2024. Tätä keskustaa ei olisi vuodelle 2024 hyväksynyt, mutta hallitus kulki laput silmillä ajatellen tällä maalla olevan eliitin veronkevennyksiin varaa.

Pääomatuloverotuksen osalta Keskusta esittää yleishyödyllisten yhteisöjen osinkotuotoille viiden prosentin lähdeveroa. Lähdeveron maksamiselle määriteltäisiin kuitenkin 50 000 euron verovapaa raja, joten toimi ei kohdistuisi esimerkiksi tärkeää yleishyödyllistä työtä tekeviin urheiluseuroihin. Verotus ei koskisi myöskään eläkeyhtiöiden sijoituksia.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp

Vastalause 2

Hallituksen esitystä kotitalousvähennyksen supistamisesta Keskusta ei kannata. Tilanteessa, jossa hallitus historiallisen suuresti korottaa palveluiden verotusta yleisen ALV:n korotuksen muodossa, on käsittämätöntä kurjistaa kannustetta hyödyntää palvelualan yritysten työtä. Keskusta pelkää tilanteen johtavan harmaan talouden lisääntymiseen. Kun kotitalouksien remontit jäävät tekemättä, ei rakennusallalle ole toivon näkymiä myöskään näiden pienten remonttien kautta.

- Ansiotuloverotuksen kahden ylimmän portaan jäädyttäminen 60 milj. euroa
- Otetaan käyttöön 5 %:n lähdevero yleishyödyllisten yhteisöjen ja muille verovapaille osingoille. Verotus ei koske eläkeyhtiöiden sijoituksia ja alle 50 000 euron osinkotuloja ja muita pääomatuloja. 100 milj. euroa
- Eläketulon verotuksen kiristäminen (hallituksesta poiketen keskusta ulottaisi veronkorotuksen myös suurempituloisiin eläkeläisiin siihen asti, että solidaarisuusveron raja tulee vastaan, jolloin puolestaan keskituloisten eläkeläisten veronkorotus olisi kohtuullisempi; malli tarkentuu myöhemmin) 205 milj. euroa (150 milj. euroa v. 2025 tasossa)
- Vapaaehtoisen eläkesäästämisen verotuen poisto 40 milj. euroa
- Solidaarisuusveron alarajan palauttaminen 88 200 euroon vuodessa 76 milj. euroa

Liikenne

Keskusta haluaa kehittää liikenteen verotusta oikeudenmukaisemmaksi toteuttamalla liikenteen verotuksen kokonaisuudistuksen. On fakta, että nimenomaan liikenteen laskevan verokertymän takia Suomen verotulot romahtavat lähitulevaisuudessa. Vastuullista politiikkaa on etsiä tähän reilu ratkaisu, jossa kaikki tienkäyttäjät ovat mukana maksamassa kustannuksia.

Keskusta esitti teollisuuden kustannuskilpailukyvyyn parantamiseksi ja elinkeinoelämän kuljetuskustannusten helpottamiseksi ammattidieselin käyttöön ottamista jo eduskuntavaaliohjelmassaan sekä osana vaihtoehtobudjettiaan syksyllä 2023. Samalla Suomessa tulisi ottaa käyttöön vinjettimaksu, jotta myös ulkomaiset rekat osallistuisivat tiestön käyttämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Keskusta ei hyväksy karavanaareiden kurittamista eli hallituksen esitystä matkailuautojen autoverotuen poistamisesta.

- Toteutetaan liikenteen verouudistus 100 milj. euroa
- Vinjettijärjestelmä ulkomaisille rekoille 15 milj. euroa

Yritystoiminnan verotus

Keskusta ei esitä yhteisöverokantaan muutoksia. On tärkeää pitää huolta Suomen kilpailukyvyistä ja kasvusta, joihin korotus iskisi loven. Hyväksymme hallituksen esityksen työnantajan koulutusvähennyksen poistamisesta.

- Koulutusvähennyksen poisto 14 milj. euroa

Haittaverot

Keskusta on pettynyt siihen, että Kokoomuksen ennen eduskuntavaaleja lupaama terveysvero osoittautui juhlapuheeksi, jota ei ollut edes tarkoitus toteuttaa. Kokoomuksen oppositiokauden vaihtoehtobudjetissa terveysperusteisella verolla tavoiteltiin 300 miljoonan euron verokertymän

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

kasvua. Nyt säätämällä karkkiverolla hallitus saa kasaan tuosta vain vajaan kolmanneksen (85 milj. euroa) siirtämällä makeiset 14 %:n alv-kannasta yleiseen 25,5 %:n alv:n piiriin.

Verokertymänä 300 miljoonaa euroa laajasta terveysverosta on epärealistinen, mutta vero olisi silti ollut syytä hallituksen viipymättä valmistella huomioiden kotimainen elintarviketeollisuus esimerkiksi vaikutuksia porrastamalla. Keskusta hyväksyy hallituksen makeisveron, mutta tunnistaa teollisuuden sisällä pelkästä karkkiverosta aiheutuvan epäreiluuden. Keskusta on valmis kerryttämään herkkuveroa laajentamalla sen veropohjaa myös kekseillä ja sipseillä korottaen samalla verotuottoa.

Tupakkaveroon Keskusta esittää reippaampaa korotusta kuin hallituksen esitykset. Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Keskustan esitys tukisi tämän tavoitteen toteutumista ja tarkoittaisi tupakka-askin hintaan noin kahden euron korotusta.

Keskusta on valmis sitomaan alkoholiveron ja virvoitusjuomaveron indeksiin (kuluttajahintaindeksi), eli vero korottuu jatkossa automaattisesti. Korotetaan lisäksi keinomakeutettujen virvoitusjuomien (pl. vedet) veroa siten, että näistä voitaisiin saada 10 miljoonan euron lisätuotto.

Liha- ja maitoverolle Keskusta sanoo tiukasti ”ei”.

- Makeisten, keksien ja sipsien herkkuvero 125 milj. euroa
- Virvoitusjuomavero 37 milj. euroa
- Tupakkavero 180 milj. euroa
- Alkoholivero 117 milj. euroa

Varainsiirtovero

Keskusta esittää kumottavaksi hallituksen veronalennusta varainsiirtoveroon. Samalla on palautettava nuorten ensiasunnon ostajien verovapaus. Tehdään samalla Keskustan aiemmin esittämä veroneutraali reformi varainsiirtoverokantoihin eli yhdistetään asunto-osakkeiden ja kiinteistöjen 2,74 %:n verokannat.

- Varainsiirtoveron veroalen kumoaminen ja ensiasunnon verovapauden palauttaminen 70 milj. euroa

Muut verotoimet

- Kaivosvero 5 milj. euroa
- Lahjoitusvähennyksen laajennus -15 milj. euroa

Muut tulot (200 milj. euroa)

Harmaa talous ja alustatalouden tehostettu verotus

Harmaassa taloudessa, mukaan lukien rikollinen toiminta ja rahanpesu, pyörii valtavia summia. Verohallinnon arvioiden mukaan pelkästään pimeitä palkkoja maksetaan vuosittain yli miljardilla eurolla, mistä koituu valtiolle ja kunnille satojen miljoonien eurojen verotulomenetykset. Kun

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

verottajalta jäävät tuotot saamatta, niitä kuuliaisesti maksavat ihmiset tuntevat sen nahoissaan kiristyvinä veroina. Harmaasta taloudesta kärsivät myös rehelliset yrittäjät epäreiluna kilpailuna.

Kokoomuksen ja perussuomalaisten johtama hallitus suhtautuu välinpitämättömästi harmaan talouden torjuntaan. Hallitus käynnisti vasta tämän vuoden maaliskuussa julkisen paineen jälkeen harmaan talouden torjuntaohjelman päivittämisen. Se on vaalikausittain koonnut poikkihallinnollisesti saman pöydän ääreen harmaata taloutta torjuvat viranomaiset.

Keskusta esittää harmaan talouden torjuntaohjelman jatkamista. Silloin on tärkeää osoittaa vastuuviranomaisille riittävät voimavarat, jotta vilpintekijät saadaan kiinni ja heiltä perittyä takaisin rikollisella toiminnalla saatu hyöty.

Keskusta on esittänyt jo vuoden 2024 vaihtoehdossaan 20 miljoonaa euroa osoitettavaksi poliisille, tullille, verohallinnolle, ulosottolaitokselle, tuomioistuimille ja syyttäjille harmaan talouden torjuntaan. Tällä saavutetaan ennaltaehkäisevänä vaikutuksena sekä harmaan talouden toimien suoran vaikutuksen myötä 120 miljoonan euron tuotto valtiontalouteen, jolloin nettovaikutus on 100 miljoonaa. Lisäksi 100 miljoonan euron verotuotto on saatavissa alustatalouden toimijoilta. Jotta valvonta olisi vaikuttavaa, pitää parantaa vertailutietotarkastusten tehokasta toimeenpanoa lainsäädäntömuutoksin.

- Harmaan talouden torjunnan nettotulo satsaamalla koko torjuntaketjuun 100 milj. euroa
- Alustatalouden tehostettu verotus 100 milj. euroa

Menosopeutus (1,5 mrd. euroa)

Julkisen talouden tervehdyttämiseksi on kyettävä etsimään säästökohteita. Keskustan mielestä sopiva lisäsäästötavoite pysyville säästöille on noin yksi miljardi. Säästöjen osuuden on perusteltua olla verosopeutusta vähäisempää, koska Orpon hallituksen tähänastiset sopeutukset ovat kohdistuneet vahvasti juuri menoihin.

Vuonna 2022 julkisen talouden menot suhteessa BKT:hen olivat 53,4 % ja niiden ennustetaan laskevan vuoteen 2027 mennessä 53,2 prosenttiin. Vastaavasti tulot vuonna 2022 olivat 52,5 prosenttia, josta ne laskevat 50,4 prosenttiin vuoteen 2027 mennessä. Tulojen määrä suhteessa BKT:hen laskee siis selvästi menoja nopeammin, vaikka kaikki hallitusohjelman mukaiset sopeutukset eivät vielä näykään luvuissa. On pakko toimia.

Menosopeutuksia tarvitaan, mutta samanaikaisesti sosiaali- ja terveyspalvelut edellyttävät rahoituksen turvaamista, koska hyvinvointialueiden rahoituksen määrä on osoittautunut lähtövaiheessa riittämättömäksi siirtyneisiin tehtäviin nähden. Alijäämän kattamisaikaa on pidennettävä, kuten Keskusta on jo syksyllä 2023 hallitukselle esittänyt. Keskustan esittämän sotien normienpurun ja hukkahajdin säästöt on jätettävä hyvinvointialueiden terveys-, sosiaali- ja pelastuspalveluiden parantamiseen.

Keskusta ei hyväksy lapsiperheisiin kohdistuvia säästöjä. Väestökehitys on jo nyt kasvun jarruna, joten lapsiperheiden asemaa ei ole varaa heikentää. Lapsissa ja nuorissa on tämän maan tulevaisuus.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Valtionhallinto, turvallisuus, maanpuolustus, ulkoasiainhallinto, kehitysyhteistyö, avustukset

Puolustusvoimista ja turvallisuudesta Keskusta ei leikkaisi. Huoltovarmuudesta ja maan turvallisuudesta huolehtiminen on sekä kansallisesti erityistarkeätä että myös talouden kasvun ja luottamuksen osalta keskeistä. Suomi on turvallinen maa, jonka kriisinkestävyys on turvattava tilanteessa kuin tilanteessa.

Keskusta huomauttaa, että puolustusvaliokunta on lausunut yksimielisesti edellyttävänsä Puolustusvoimille esitettyjen toimintamenoleikkausten täysimääräistä kompensoimista lisäbudjettien kautta. Puolustusvaliokunta on yksimielisesti myös korostanut, että valtionavustustoiminnan leikkauksia ei missään laajuudessa saa kohdentaa vapaaehtoiseen maanpuolustukseen.

Hallituksen keskittämislinja tuomioistuimien, vankiloiden ja paikallisten poliisivirastojen osalta ei Keskustalle käy. Esimerkiksi poliisin toimipisteiden karsiminen heikentäisi arjen turvaa pitki- en etäisyyksien Suomessa.

Sen sijaan Keskusta hyväksyy hallituksen esittämän valtionhallinnon tehtävien ja velvoitteiden säästöpaketin. Tuottavuutta on varaa etsiä myös ministeriöistä ja erityisesti myös valtion keskusvirastoista, jotka Keskusta kutsui mukaan säästöharjoitukseen. Keskusta vähentäisi myös ministerien erityisavustajista ja valtiosihteereistä toisin kuin hallitus.

Keskusta kohtuullistaisi valtionavustusten lisäleikkauksia ja kohdistaisi sen järjestöavustuksiin. Keskusta kuitenkin hyväksyy hallitusohjelman mukaisen järjestöavustusten aikaistamisen.

- Valtionhallinnon ja valtion keskusvirastojen säästö 149,9 milj. euroa
- Ministerien erityisavustajien ja valtiosihteereiden määrän vähentäminen 2 milj. euroa
- Osakehankintoihin varatun määrärahan tason laskeminen 2 milj. euroa
- Ulkoasiainhallinto: toimitilat ja Finnfundin pääomituksen puolittaminen 7 milj. euroa
- Kehitysyhteistyö ja UM:n hallinnon toimitilasäästöt 55 milj. euroa
- Turvapaikanhakijoiden majoituskustannukset ja kiintiöpakolaisten vähennys 60 milj. euroa
- Sisäministeriö: kehittämismomentti ja maastapoistamisen kustannukset 2,07 milj. euroa
- Puolustusministeriön tuottavuusmäärärahasta luopuminen 2,85 milj. euroa
- Julkisen hallinnon ICT:n ohjaus ja kehittäminen 1,6 milj. euroa
- Tuottavuuden edistäminen valtiorahallinnossa 5 milj. euroa
- Järjestöjen valtionavustukset eri ministeriöistä 50 milj. euroa
- Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut eri ministeriöistä 5 milj. euroa
- Kuntien velvoitteiden ja tehtävien purkaminen 100 milj. euroa

Koulutus, osaaminen, kulttuuri, liikunta

Keskustan linja on sivistys-Suomen linja. Inhimillinen pääoma on kilpailuvalttimme, jota on varjeltava tämä maan pärjäämiseksi. Ellemme pidä huolta osaamispääomastamme kouluttamalla jokaiselle suomalaiselle vähintään toisen asteen tutkintoa ja valtaosalle vielä korkea-asteen tutkintoa, kääntyy inhimillinen pääomamme laskuun Suomen Pankin mukaan jo 2040-luvulla.

Keskusta ei hyväksy hallituksen esittämiä leikkauksia toisen asteen koulutukseen. Hallituksen ehdotus romuttaa maksuton toinen aste pienellä ja eriarvoistavalla kikkailulla ei saa Keskustan

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

tukea. Käytännössä esitys maksuttoman oppimateriaalin päättymisestä vuoteen, jolloin nuori täyttää 18 vuotta, on leikkaus kuntataloudesta. Se, että abi- tai amisvuoden oppimateriaalit olisivat maksuttomia syksyllä ja keväällä maksullisia, on järjetön ehdotus, jonka kunnat todennäköisesti maksaisivat kukkarostaan ilman valtion tukea. Toimi voi myös johtaa toisen asteen tutkinnon keskeyttämiseen entistä useammin. Keskusta ei tue myöskään koulumatkatuen lopettamista 18 vuotta täyttäneiltä nuorilta. Keskusta ei toteuttaisi ammatillisen koulutuksen leikkauksia, koska Suomessa on pula osaajista.

Tunnistamme myös vapaan sivistystyön merkityksen tavallisten ihmisten toimeliaisuudelle ja jatkuvalle oppimiselle. Sieltä emme olisi valmiita leikkaamaan toisin kuin hallitus jo hallitusohjelmassaan on linjannut.

Varhaiskasvatuksen maksuihin Keskusta esittää suurituloisten maksujen korottamista. Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen on ajanut julkisen talouden tilanteeseen, jossa hyvin harva enää maksaa varhaiskasvatuksesta, vaikka lompakko siihen antaisi myötä.

- Varhaiskasvatusmaksujen korottaminen hyväosaisten maksuja korottamalla 50 milj. euroa
- Yksityisen kopioinnin tason lasku 5,5 milj. euroa

Työ- ja elinkeinoministeriö

Keskusta ei hyväksy Business Finlandin matkailun edistämisrahoituksen säästöä. Matkailu on ala, joka pitäisi saada koko Suomessa kasvuun merenrannoilta järvisuudelle, Lappia unohtamatta.

Työ- ja elinkeinoministeriön osalta säästöjä voitaisiin hakea karsimalla erilaisia työministerin alaisia tukia. Näistä esimerkkeinä kotouttamiskoulutus, koulutukset ja valmennukset, palkkatuettu työ, kuntien velvoitetyö ja ikääntyneiden työllistämistuki.

Alueellisen kuljetustuen miljoonalasku ei sovi Keskustalle.

- Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot 2,7 milj. euroa
- Siviilipalveluskeskus 0,5 milj. euroa
- Vähennetään yritystukia 20 milj. euroa
- Kotoutumiskorvaukset: laskeneet koulutuskorvaukset, kuntakorvaukset ja korvausajan lyhentäminen 20,5 milj. euroa
- Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut 50 milj. euroa

Sosiaaliturva ja STM

Perheiltä keskusta ei ole valmis leikkaamaan. Lapsilisät sisar- ja yksinhuoltajakorotuksineen puoltavat edelleen paikkaansa maassa, jossa lapsia pitäisi saada syntymään lisää.

Sen sijaan yleinen asumistuki kaipaakin kokonaisuudistamista, jossa tukimenot lasketaan huomioiden tukea eniten tarvitsevat pienituloisimmat. Keskusta siirtäisi kuntaryhmän I kuntaryhmän II tasolle sekä tekisi asumistukeen 125 miljoonan euron lisävähennyksen. Varakkaimpien eläkeläisten asumistuesta Keskusta on valmis hallituksen esityksen mukaisesti etsimään säästöjä, ja lisäksi

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

si keskusta toteuttaisi eläkkeensaajien asumistukeen yleisen tasoleikkauksen siten, että eläkkeensaajien asumistuki vähenisi kokonaisuudessaan 100 milj. eurolla.

Opiskelijoiden osalta Keskusta on valmis uudelleentarkastelemaan paluuta opintotuen asumislisään. Samalla on kuitenkin huomioitava esimerkiksi kesäajan tuen tarpeet, jolloin opintoja voidaan myös suorittaa.

Uudistaisimme Kela-korvaukset niin, että korvauksia saisi ainoastaan aikuisten suun terveydenhuoltoon, naistentautien ja hedelmöityshoitojen korvauksiin. Rajauksesta säästyvä summa kohdennettaisiin uudelleen näihin palveluihin, jolloin korvaussummat niissä kasvaisivat.

Emme tue hallituksen linjaa nostaa Kela-korvauksia valtion omaisuutta myymällä, ja tästä tulisi kertaluonteista säästöä verrattuna hallituksen esittämiin menoihin.

Sosiaalialan osaamiskeskuksien keskittämisesitystä Keskusta ei tue.

- Opiskelijoiden siirto yleisestä asumistuesta opiskelijoiden asumislisään 57 milj. euroa
- Yleisen asumistuen kuntaryhmien yhdistäminen: I kuntaryhmä II kuntaryhmän tasolle 36 milj. euroa
- Yleisen asumistuen tasoleikkaus 125 milj. euroa
- Elatustuen uudistaminen 12 milj. euroa
- Ikääntyneitä koskeva työkyvyttömyyseläkkeen erityissäännösten poistaminen 80 milj. euroa
- Työttömyysturva: luovutaan aktiiviajan korotusosista ja kiristetään työmarkkinatuen tarveharkintaa 27,2 milj. euroa
- Lääkkeiden sairausvakuutuskorvauksen korotus (omavastuun nosto) 25 milj. euroa
- Sairauspäivärahajärjestelmän uudistaminen 60 milj. euroa
- Ulkomaille maksettavat kansaneläkkeet 38 milj. euroa
- Eläkkeensaajien asumistuen uudistaminen varakkaimpien eläkeläisten osalta sekä yleinen tasoleikkaus 100 milj. euroa

Maa- ja metsätalous sekä ympäristö ja asuminen

Keskusta ei lähtökohtaisesti hyväksy leikkauksia maa- ja metsätalouteen, koska toimialan kannattavuustilanne on vaikea. Myöskään uudet massiiviset lisäleikkaukset luonnonsuojeluun eivät ole perusteltuja, kun hallitus jo alun alkaen leikkasi luonnonsuojelusta roimasti. Rahoitusta on kuitenkin lisätty viime vuosina sen verran, että pieni säästö voidaan toteuttaa niin luonnonsuojelussa kuin maa- ja metsätalouden hallinnossa ja hanketoiminnassa.

Hallitusohjelman kirjaus Suomen CAP-rahoitusosuuden vähentämisestä vuosina 2025—2027 yhteensä 137,5 miljoonan euron edestä ei Keskustalle käy. Leikkauksella heikennetään maaseudun elinvoimahankkeita ja yritystoimintaa. Muutos tekisi hallaa esimerkiksi suomalaisen maatalouden ja elintarvikealan yhteistyölle kehittää ja innovoida maassamme uusia ruokatuotteita.

- Luonnonsuojelu 10 milj. euroa
- Valtion asuntorahaston investointiavustusten lasku pl. vammaisten asumisen palvelut 28 milj. euroa
- Metsähallituksen tuloutus puun hinnannousun ja merituulivoiman takia 20 milj. euroa

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Elinkeinoelämä, liikenne sekä rakentaminen

Hallituksen tulisi viimein ottaa järki käteen ja perua kannattamaton tunnin junan investointi. Siihen varattu 460 miljoonaa euroa on vaikeasti perusteltavissa ajassa, jossa sopeuttamista on haettava kaikin keinoin. Lisäksi hanke on todettu kannattamattomaksi viime vaalikaudella valmistuneessa selvityksessä.

Perumalla investointipäätös vältettäisiin myös tulevaisuudessa hankkeiden rakentamisesta ja ylläpidosta aiheutuvat merkittävät julkiset kustannukset. Niiden mittaluokka on arviolta noin 12 miljardia euroa, joten hallituksen jääräpääsyys tunnin junassa on kestänyt.

Tunnin junasta säästyvällä paketilla Keskusta toteuttaisi ihmisten työpaikkoja turvaavan rakennusalan suhdannepaketin, jolla saataisiin nopeasti liikkeelle tie-, homekoulu- ja muita korjaus- ja rakennushankkeita koko maassa, sekä toimenpidekokonaisuuden itäisen ja Pohjois-Suomen tukemiseksi itärajan sulkeutumisen vuoksi muuttuneessa tilanteessa.

Myös muista suurista liikennehankkeiden edistämisistä on tässä ajassa luovuttava, koska Väyläviraston tuoreen arvion mukaan korjausvelka tiestöllä ja raiteilla on kasvamassa vuoden 2027 loppuun mennessä jopa noin 5 miljardiin euroon. Siksi panostukset pitäisi osoittaa perusväylänpidon ja nykyisten väylien kehittämiseen. Keskusta ei hyväksy leikkauksia liikenteen korjausvelan taittamiseen. Samoin joukkoliikenteen tuen karsiminen ajaisi maamme väärään suuntaan ja uhkaisi harventaa koko Suomen linja-auto- ja raideliikennettä entisestään.

Hallituksen uusi esitys väyläverkkojen kehittämisen tason laskemisesta ei Keskustalle käy. On totta, että perusväylänpidon riittävyys vaatii uusia toimia, mutta kehittämishankkeista peruuttamalla Suomen raiteet, tiet ja vesiväylät eivät parane.

Myös joukkoliikenteen tukien karsiminen olisi väärin ajassa, jossa meidän pitäisi saada ihmisiä entistä enemmän joukkoliikenteen asiakkaiksi sujuvoittamalla liikennettä.

- Varustamotukien kohdentaminen vain merenkulkuun liittyvään työhön 30 milj. euroa
- Yritystuet: Väylämaksujen palauttaminen täysimääräiseksi 36 milj. euroa
- Tunnin junan pääomitukselta luopuminen 460 milj. euroa

Indeksisidonnaiset menot

Keskusta ei hyväksy suoria leikkauksia eläkkeisiin. On hyvä huomioida, että eläkeläiset eivät pysty enää vaikuttamaan omaan tulotasoonsa, kuten esimerkiksi opiskelijat ja työikäiset pystyvät.

- Ylen rahoituksen laskeminen 20 % (esim. kahden vaalikauden indeksijäädytykset) 120 milj. euroa

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

Lopuksi

Reilun kasvun tie

Suomalaiset ansaitsevat parempaa kuin jatkuvaa vastakkainasettelua ja epävarmuutta. Keskustan vaihtoehto on tavallisten ihmisten asialla. Näivettämisen sijaan nyt on aika luoda toivoa, tulevaisuususkoa ja talouskasvua.

Suomen talouden syöksykierteen katkaisemiseksi hallitus teki keväällä 2024 meno- ja verosopeutuspaketin, jonka mittaluokka on mielestämme oikea. Se ei kuitenkaan palauta suomalaisten tulevaisuususkoa ja luottamusta talouteen. Keskusta laittaisi Suomen talouden kuntoon oikeudenmukaisemmin. Olemme valmiita pitkän aikavälin uudistuksiin, joilla hyvinvointiyhteiskuntamme palvelut turvataan myös seuraaville sukupolville. Rakentaisimme koko maahan kasvua, koska Suomi ei leikkaamalla ja keskittämällä nouse.

Suomen ollessa tienristeyksessä Keskustan valinta on työn, yrittämisen ja luottamuksen tie — reilun kasvun tie.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin luottamuksen palauttamiseksi, tulevaisuuden uskon vahvistamiseksi sekä Suomeen liittyvien poliittisten riskien vähentämiseksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee kehysriihessä tekemiensä 3 miljardin euron sopeutusten tilalle 7—8 miljardin euron kokonaisuuden koostuen 4—5 miljardin euron kasvu- ja rakennetoimista, 1,9 miljardin euron tuloja vahvistavista toimista ja 1,5 miljardin euron välittömästä menosopeutuksesta keskustan esittämän Reilun kasvun tie -vaihtoehdon mukaisesti.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla tavoitellaan vähintään kasvun tuplaamista ennustettuun verrattuna.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus vauhdittaa kasvua veroporkkanoilla laajentamalla investointiverohyvityksen myös pienten ja keski suurten yritysten investoinneille, siirtymällä yhteisöverotuksessa kaksikantaiseen malliin tekemällä verotuotoiltaan neutraalin soveluksen Viron veromallista, kannustamalla jatkamaan työelämässä yli alimman eläkeiän antamalla 20 %:n tuloveroalen, muuttamalla TKI-vähennystä start up -yritysten kannalta tarkoituksenmukaiseksi, kasvattamalla tappioiden vähentämisaikaa 10 vuodesta ja toteut-*

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2

tamalla välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen ky-muotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitusten verovapauden.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohtuullistaa yleisen arvonlisäveron korotuksen 25 prosenttiin, jättää korottamatta alempaa arvonlisäverokantaa, ei toteuta leikkausta kotitalousvähennykseen ja korottaa vähäisen toiminnan rajaa arvonlisäverotuksessa 30 000 euroon, jotta hallitus ei näivettäisi talouskasvun edellytyksiä.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin itäisen Suomen erityistalousalueen kokeilemiseksi 10 vuodeksi.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin inhimillisen pääoman saamiseksi kasvu-uralle tekemällä vastaavanlaisen puolueiden välisen parlamentaarisen sopimuksen kuin mitä TK -satsausten osalta on tehty.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi, jonka osana toivotetaan työtä pelkäämättömät maahanmuuttajat tervetulleiksi Suomeen.

9. Eduskunta edellyttää, että otetaan käyttöön seutukuntakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset, jolloin valtio osallistuu tasapuolisemmin koko Suomen kehittämiseen.

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin, jotta luvattoman hitaasti edennyttä investointien luvittamista vauhditetaan.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin, jotta Suomessa otetaan tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoilyn hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus perustaa parlamentaarisen työryhmän, jonka tavoitteena on muodostaa yli hallitus- ja oppositiorajojen yhteinen sitoumus siitä, mille tasolle Suomen julkiset menot ja verotus tulee asettaa talouden pitkäjänteiseksi tervehdyttämiseksi.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vahvistaakseen pitkäjänteisillä reformeilla julkisen talouden kestävyyttä 2—3 miljardilla eurolla siten, että luovutaan työttömyysturvan eläkekattumasta, poistetaan tutkintojen eläkekattuma ja rajataan leskeneläke pois lukien lapsiperheet asteittain kaksivuotiseksi siten, ettei muutos koske nykyisiä eläkkeitä, sekä tavoittelemalla korkeampia sijoitustuottoja ja tehostamalla eläkkeiden maksatukseen liittyvää hallintoa.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusten kasvun hillitsemiseksi siten, että lisätään paikallista valtaa ja puretaan valtakunnallisia normeja, mutta ei leikata lakimuutosten laskennallisia säästövaikutuksia pois hyvinvointialueiden rahoituksesta, jotta hyvinvointialueiden talous voidaan vakauttaa hallitusti ilman lähi- ja peruspalveluiden alasajoa.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 2 /kesk

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää hyvinvointialueilla toimenpideohjelman sääntelyn sujuvoittamiseksi ja normien purkamiseksi ja hukkajahdiksi, toteuttaa soten palvelulupauksen, laittaa vuokratyövoiman käytön kuriin, ottaa käyttöön ammatinharjoittajamallin koko maassa, avaa viipymättä sote-palveluiden kustannuslaskennan avoimeksi, lähtee johtamaan tekoälyn kansallista käyttöönottoa, määrittelee indikaattorit sote-palveluiden vaikuttavuuden mittaamiseksi, purkaa monikanavarahoitusta esimerkiksi siirtämällä Kela-kyytien rahoitusvastuun hyvinvointialueille, ryhtyy toimiin sähköisten palveluiden volyymin merkittäväksi kasvattamiseksi, määrittelee, mitä potilastietojärjestelmiltä kansallisesti halutaan, ja varmistaa tietojärjestelmien yhteensopivuuden, toteuttaa rohkeasti pilotteja ja kokeiluja esimerkiksi kannustinpalkkauksen käyttöönottamiseksi sekä varmistaa, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy aidosti johtamaan sosiaali- ja terveystalouden uudistamista, jotta painopistettä saadaan siirrettyä ennaltaehkäisevään toimintaan ja perusterveydenhuoltoon.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee verosopeutusta 1,7 miljardilla eurolla sekä harmaan talouden ja alustatalouden tehostetun verotuksen avulla 200 miljoonalla eurolla keskustan Reilun kasvun tie -vaihtoehdon esitysten mukaisesti ja korvaa niillä hallituksen kehysriihessä keväällä 2024 päättämät yritysten kasvunäkymiä tukahduttavat veronkiristykset.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee 1,5 miljardin euron välittömän menosopeutuksen kokonaisuuden keskustan Reilun kasvun tie -vaihtoehdon esitysten mukaisesti korvaten niillä hallituksen kehysriihessä keväällä 2024 päättämät menosopeutukset, koska ne ovat reilumpi tapa toteuttaa sopeutus kuin hallituksen vaihtoehto. Siinä säästettäisiin esimerkiksi valtionhallinnosta, kehitysyhteistyöstä, turvapaikanhausta ja asumistuesta sekä korotettaisiin suurituloisimpien varhaiskasvatuseräyksiä, mutta toisin kuin hallitus aikoo niin ei leikkaisi sosiaali- ja terveystalousta eikä koulutuksesta.

Helsingissä 6.6.2024

Markus Lohi kesk
Hannu Hoskonen kesk
Eeva Kalli kesk

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

Vastalause 3 /vihr

Perustelut

Yleistä

Vihreät tavoittelee taloutta, joka edistää ihmisten yhdenvertaisuutta, lisää luonnon ja ihmisten hyvinvointia ja vähentää ympäristölle haitallista ylikulutusta. Vakaa julkinen talous varmistaa, että hyvinvointivaltiolla tärkeät palvelut pystytään turvaamaan. Julkinen talous on kestävä vain, jos kaikki taloudellinen toiminta tapahtuu ympäristön kantokyvyn rajoissa.

Suomen talous on suurien haasteiden edessä. Ilmastokriisi ja luontokato uhkaavat talouden perusteita. Väestö vanhenee, ja uusia osajia tarvitaan vihreän teknologian yrityksistä päiväkoteihin. Talouden tuottavuuskehitys laahaa Suomen verrokkimaihin nähden.

Orpon hallitus kantaa erityisesti huolta julkisen talouden tasapainosta ja Suomen velkaantumistahdista. Muut talouden uudistamistarpeet jäävät kuitenkin liian vähäiselle huomiolle. Ilmasto- ja luontotoimet loistavat poissaolollaan, vaikka ilman merkittäviä lisätoimia Suomi ei saavuta ilmasto- ja luontotavoitteitaan. Hallitus keskittyy kiristämään maahanmuuttoa, vaikka ilman merkittäviä lisäyksiä maahanmuuttoon taloutta ei saada kestäväälle pohjalle. Hallitus ei karsi tehottomia ja ympäristölle haitallisia yritystukia ja muita verovinoimia, vaikka asiantuntijoiden mukaan tehottomat yritystuet ovat yksi suurimpia esteitä talouden tuottavuuskehityksen tiellä.

Talouden uudistamistarve on suuri. Samalla julkisen talouden suunnittelua tulisi kehittää siten, että ympäristökriisit otetaan tarkemmin huomioon. Tällä hetkellä julkisen talouden suunnitelmasta puuttuvat tieto ekologisesta kestävyyydestä ja työkalut ohjata taloutta sitä kohti.

Finanssipolitiikan linjat

Hallituksen finanssipolitiikan linjasta on muodostumassa kiristävä jo ennestään haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Hallitus on sopeuttamassa taloutta merkittävästi jo aiempien lisäsopeutusten päälle. On riski, että näin merkittävä lisäsopeutus ensi vuonna pidentää taantumaa entisestään.

Hallitus on viimeinen puuttumassa veroasteen pienenemiseen. Merkittävin verotukseen liittyvä päätös on yleisen arvonlisäverokannan korottaminen 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Yleisesti alv:n korotusta voidaan pitää yleisesti toimivana keinona sopeuttaa taloutta, mutta osana hallituksen kokonaisuutta se on monella tapaa ongelmallinen.

Ensinnäkin arvonlisäveron korotus osuu erityisesti pienituloisiin ja on luonteeltaan regressiivinen. Jos arvonlisäveroa halutaan korottaa, tulisi samalla tukea pienituloisia ja pehmentää korotuksen vaikutuksia. Hallitus tekee kuitenkin päinvastoin ja kohdistaa leikkauksia kaikkein pienituloisimmille. Hallitus on jo aiemmin jäädyttänyt useiden etuuksien indeksit.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

Toiseksi yleisen arvonlisäverokannan korotus tulee muiden arvonlisäveron kiristysten päälle. Hallitus on jo aiemmin päättänyt nostaa alempia arvonlisäverokantoja, jotka osuvat esimerkiksi kulttuurialalle. Samalla hallitus on aikeissa poistaa arvonlisäveron alarajahuojennuksen ja on jättämässä vähäisen toiminnan alarajan ennalleen. Veronkorotusten yhdistelmä osuu erityisesti pieniin yrityksiin, sillä kaikki yrittäjät eivät voi vyöryttää veronkorotusta suoraan hintoihin. Moni pienyrittäjä joutuu kohtuuttomaan tilanteeseen.

Kolmanneksi erityisesti arvonlisäveron korotuksen ajoitus on huolestuttava. Talouden tilanne on tällä hetkellä heikko. On ilmeinen riski siitä, että hallituksen hätäilevät päätökset vievät Suomen talouden yhä syvempään taantumaa, kun arvonlisäveron korotus pahimmillaan leikkaa kysyntää. Tässä suhdannetilanteessa se tulisi lykätä pidemmälle ja yrityksille tulisi antaa enemmän aikaa valmistautua.

Arvonlisäveron korotuksen ajankohtaa on perusteltu sillä, että sen avulla vältetään EU:n liiallisen alijäämän menettely. Vaikka menettely on hyvä välttää, ei sen vuoksi ole järkevää ajaa Suomen taloutta yhä huonompaan tilanteeseen. Vaikka EU:n sääntelykehikko on muuttunut, on epätodennäköistä, että menettely johtaisi sanktioihin. Alijäämämenettelyssä Suomi todennäköisesti joutuisi ainoastaan toimittamaan komissiolle suunnitelman tulevista sopeutustoimista.

Roiman arvonlisäveron korotuksen sijaan hallitus olisi voinut leikata suorista yritystuista ja verotuista. Tämä olisi vahvistanut valtiontalouden sekä ympäristön tilaa ja nostanut pitkällä tähtäimellä Suomen tuottavuusastetta. Matala tuottavuus on yksi Suomen talouden suurimmista haasteista. Hallitus olisi myös voinut tarttua vihreään verouudistukseen, jossa ympäristölle haitalliselle toiminnalle asetetaan oikea hinta. Ympäristön pilaamisesta ei saisi enää kilpailuetua, vaan yritystoiminta ohjautuisi ympäristön kannalta kestäväan suuntaan.

Hallitus ei myöskään koske verovinoumiin, kuten listaamattomien yhtiöiden osinkoverotukseen, vaikka asiantuntijat suosittelevat järjestelmän uudistamista.

Ilmasto- ja luontopolitiikka

Fossiilisten polttoaineiden ja saastuttavien autojen veronkevennykset, leikkaukset ilmastotoimien määrärahoihin sekä mm. haittavero sähköautoille lisäävät kaikki päästöjä päätöspäätösteisesti. Hallituksen toimet vaarantavat Suomen ilmastositoumusten saavuttamisen, mikä voi johtaa korkeisiin kustannuksiin myöhemmin, jos korvaavia päästövähennyksiä pitää hakea kalliimmista kohteista tai ostamalla päästöoikeuksia muilta mailta. Hallitus myös leikkaa merkittävästi luonnonsuojelun rahoituksesta vastoin Suomen sitoumusta pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä.

Ongelmallista julkisen talouden suunnitelmassa on, että myöskään metsien hiilinielujen vahvistamiseen ei osoiteta minkäänlaista lisärahoitusta. Suomen ilmastotavoitteet perustuvat riittävien hiilinielujen varaan. Ilmastopolitiikan suunnittelussa on oletettu, että maankäyttösektorin nettohiilinielujen taso on -21 Mt CO₂-ekv. vuonna 2035. Suomi on EU:n LULUCF-asetuksen puitteissa sitoutunut siihen, että maankäyttösektorin hiilinielun taso on 17 mt / CO₂-ekv. Maankäyttösektori kuitenkin muuttui vuonna 2021 ensimmäisen kerran hiilinielusta nettopäästölähteeksi. Uusien pi-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

kaennakkotietojen mukaan maankäyttösektori oli vuonna 2023 juuri ja juuri nettonielu 1,3 miljoonalla tonnilla CO₂-ekv.

Metsien käyttö ja liian korkeat hakkuumäärät on yksi keskeinen tekijä hiilinielun laskun takana. Tähän voitaisiin reagoida esimerkiksi laskemalla Metsähallitus Metsätalous Oy:n tuottotavoitetta ja maltillistamalla hakkuita sitä kautta. Tällaisia toimenpiteitä ei julkisen talouden suunnitelmassa ole.

Metsien ja metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta välttämättömän tärkeää olisi kohdentaa hakkuut vain alueille, joilla ei ole luonnon kannalta erityisen arvokasta metsää. Etenkin Etelä-Suomessa arvokkaat metsät ovat harvassa, ja ne kaikki täytyisi saada suojeluun.

Turvemaiden, myös suometsien päästöjä voitaisiin tukea myös ennallistamalla ja purkamalla ojituksia. Tähänkään ei osoiteta lisäpanostuksia, mutta sen sijaan hallitus on heikentänyt ennallistamista mm. heikentämällä Helmi-ohjelman toteutukseen varattua rahoitusta. Suometsien osalta erittäin tärkeä askel olisi uudistaa metsätalouden tukia siten, että ne tukisivat tärkeitä ilmasto- ja luontotavoitteita.

On selvää, että jos hallituksen luonnonsuojeluun kohdistuvia leikkauksia ei peruta, ei Suomi voi täyttää luontokatoon liittyviä sitoumuksiaan. Esimerkiksi Luontopaneeli on todennut, että ilman merkittävää lisäpanostusta luonnonsuojelun rahoitukseen luontokatoa ei voida pysäyttää.

Työllisyyspolitiikka

Hallituksen työllisyyspolitiikan suuri kompastuskivi liittyy työperäiseen maahanmuuttoon. Asiantuntijoiden viesti on selvä: ilman työperäistä maahanmuuttoa Suomen taloutta ei saada kesävälille pohjalle.

Suomi kilpailee muiden Euroopan maiden kanssa osaavasta työvoimasta, ja siinä jokainen maahanmuuttoa heikentävä toimi lähettää väärän signaalin. Hallitus esimerkiksi kiristää kansalaistamisen ehtoja sekä pakottaa osaajat poistumaan maasta, jos uutta työpaikkaa ei löydy kuuden tai kolmen kuukauden jälkeen. Specialist in Finland -verkoston kyselyn mukaan kansalaistamisen ehtojen kiristäminen on lähes yhtä kriittinen Suomessa asuville kansainvälisille osaajille kuin hallituksen kaavailema kolmen ja kuuden kuukauden sääntö.

Monissa Euroopan maissa tehdään tällä hetkellä täysin päinvastaista työllisyyspolitiikkaa. Esimerkiksi Saksa on päättänyt laskea asumisaikadellytyksen kahdeksasta vuodesta viiteen vuoteen, kun Suomi on korottamassa sitä viidestä kahdeksaan vuoteen.

Julkisen talouden suunnitelmassa vähennetään myös kotoutumisen edistämisestä kunnille maksettavia korvauksia. Kotoutumisen heikentyminen voi johtaa pidemmällä aikavälillä myös työllistymisen vaikeutumiseen.

On myös monia muita työllisyystoimia, joihin hallitus ei tartu. Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeiden määrää voidaan vähentää toteuttamalla laaja terapiatakuu, panostamalla täsmätyökykyis-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

ten työllistämiseen, lisäämällä matalan kynnyksen palveluja sekä vahvistamalla työntekijöiden työsuojelua psykososiaaliselta kuormitukselta.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu huomioi, vammaisten ihmisten työelämäosallisuuden vahvistamisen tiekartalle on edelleen tarvetta. Ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön tarvitaan paitsi resursseja myös rakenteita, sillä naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa edelleen keskeinen ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelma. Lisäksi työllisyyspalvelujen uudistuksen tulee vahvistaa työelämän yhdenvertaisuutta ja yhdenvertaisuuselinten toimintakyvystä on huolehdittava. Tasa-arvovaltuutetun toimintaan on turvattava riittävät resurssit.

Tämän lisäksi tulisi keskittyä vahvemmin työn ja perheen yhteensovittamisen edistämiseen sekä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjumiseen. Työntekijöiden perhevapaat ja yhteiskunnan tarjoamat toimivat varhaiskasvatuspalvelut ovat tässä suhteessa oleellisia. Perhevapaaudistuksesta huolimatta hoivalla on sukupuolittunut luonne, ja se vaikuttaa erityisesti naisten mahdollisuuksiin osallistua ansiotyöhön. Raskauteen ja perhevapaisiin perustuvan syrjinnän kitkeminen työmarkkinoilta edistäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa, ja sillä voidaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia myös työllisyyden kannalta.

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetään myös useita hyvinvointialueiden toimintaan ja rahoitukseen kohdistuvia muutoksia. On tärkeää arvioida, mitä mahdollisia seurauksia kelpoisuusvaatimusten heikentämisellä on sosiaalityöntekijöinä toimivien, valtaosin naisten työmarkkina-asemaan ja palkkakehitykseen naisvaltaisella sote-alalla.

Hallituksen leikkaukset kohdistuvat yhä epäoikeudenmukaisesti. Yleisen alv:n korottaminen 24 %:sta 25,5 %:iin kohdentuu pieni- ja keskituloisiin. Tämä on epäoikeudenmukaista etenkin tilanteessa, jossa monien etuuskien indeksit on aiemmilla päätöksillä jäädytetty. Samalla veropäätökset mm. ansiotulojen ja eläkkeiden suhteen johtavat siihen, että suurituloisimmat maksavat tässä vaikeassa taloustilanteessa lisää suhteellisesti vähiten.

Hallituksen leikkaukset painottuvat pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille välttämättömiin palveluihin ja turvaan. Hallitus leikkaa huomattavia summia esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluista, koulutuksesta, työttömyysturvasta ja asumistuesta. Pelkästään vuonna 2023 päätetyt sosiaaliturvaleikkaukset tulevat lisäämään pienituloisten määrää 51 000 aikuisella ja 17 000 alaikäisellä vuoden 2024 aikana. Kehysriihessä päätetyillä lisäsäästötoimenpiteillä tulee todennäköisesti olemaan samansuuntaisia vaikutuksia.

Lisäpanostukset nuoriin, kuten lasten ja nuorten terapiatakuu ja kertaluontoinen viiden miljoonan euron panostus koulukiusaamisen vastaiseen työhön, ovat pelkkiä laastareita tilanteessa, jossa ongelmien syihin ei puututa. Hallituksen päätökset syventävät osattomuutta ja eriarvoisuutta ja kasvattavat lasten ja nuorten taustan vaikutusta osallistumismahdollisuuksiin.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

Koulutus ja tutkimus

Hallitus päätti kehysriihessä rajata maksuttoman toisen asteen siihen kalenterivuoteen, jonka aikana nuori täyttää 18 vuotta. Tämä tarkoittaa sitä, että suurimmalla osalla maksuttomuus loppuu, kun toisen asteen tutkinto on kesken. Edellinen hallitus halusi varmistaa, että toinen aste käydään loppuun, ulottamalla maksuttomat oppimateriaalit kalenterivuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomuutta on voitu tämän jälkeen pidentää laissa säädetyillä perusteilla. Nyt tehty päätös voi lisätä opintojen keskeyttämistä toisella asteella.

Hallitus leikkaa ammatillisesta koulutuksesta 100 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien. Rahoitusleikkaus kohdennetaan hallituksen mukaan aikuisten, jo tutkinnon suorittaneiden ammatilliseen koulutukseen. Suomeen tarvitaan lisää osaajia päiväkodeista vihreän teknologian yrityksiin. Siksi hallituksen merkittävät koulutusleikkaukset esimerkiksi ammattikoulutuksesta ovat erittäin vahingollisia. Ammattikoulutukseen kohdistuvat leikkaukset osuvat erityisesti niihin, jotka haluaisivat vaihtaa ammattia työuransa keskellä. Tässä tilanteessa jatkuvaa oppimista tulisi päinvastoin vahvistaa. Vaikka muutamille aloille kohdennettu aikuiskoulutustukea korvaava malli on tervetullut, ei se ole riittävä parannus tilanteeseen.

Julkisen talouden suunnitelmassa on todettu, että lukiokoulutuksen rahoitusmallia uudistetaan kannustamaan laadukkaan ja tarkoituksenmukaisen koulutuksen järjestämiseen kustannustehokkaasti ja siten, että koulutuksen saavutettavuus voidaan turvata maan eri osissa. Rahoitusmalliin ollaan kuitenkin jättämässä rahoitusleikkuri, joka vähentää valtion vastuuta koulutuksen järjestämiskuluista noin 100 miljoonaa euroa vuosittain. Tehdyt rahoitusleikkaukset ovat jo aiemmin pakkottaneet koulutuksen järjestäjät alentamaan kustannuksiaan, mikä samalla johtaa rahoituksen suoritusperusteisen rahoituksen pienentämiseen.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta tulee vahvistaa, mutta siihen ei ole tuloslisäystä. T&K-rahoitusta tulee kohdentaa myös korkeakoulujen perusrahoitukseen. Tästä on linjattu myös parlamentaarisessa T&K-työryhmän raportissa. Myös hallitusohjelmassa todetaan, että T&K-rahoituksen lisäykset kohdistetaan myös yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tehtävään perustutkimukseen.

STM:n ja THL:n tekemissä vaikutusarvioinneissa opiskelijat on nimetty yhdeksi hallituksen leikkausten suurimmista kärsijöistä. Hallitus jäädyttää opintorahan indeksikorotukset vuosiksi 2025—2027. Tämä leikkaa merkittävästi opintotuen ostovoimaa, kannuste saada riittävästi opintopisteitä laskee, sekä tarve priorisoida työnteke opintojen edelle nousee.

Tämän lisäksi hallitus palauttaa opiskelijat yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 lukien, mikä heikentää merkittävästi opiskelijoiden toimeentuloa. Arvioiden mukaan opiskelijoiden siirtäminen takaisin opintotuen asumislisän piiriin voi leikata Helsingissä asuvalta opiskelijalta jopa 134,10 euroa/kk. Aiemmat leikkaukset huomioiden vähenee Helsingissä asuvan opiskelijan asumisen tuki jopa 205,60 euroa/kk.

Leikkaukset järjestöiltä ovat leikkauksia työllisyydestä. Myös kulttuuripoliittista selontekoa laaditaan tilanteessa, jossa hallitus leikkaa työvoimavaltaisen taide- ja kulttuurialan niukoista resurs-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

seista. Minkä viestin jo tehty ja pitkälle tulevaan suunnitellut toistuvat leikkaukset taiteesta ja kulttuurista kiinnostuneille tai siitä itselleen ammattia toivoville lapsille ja nuorille antavat?

Tässä tilanteessa hallitus päätti kasvattaa ja nopeuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle aiemmin suunniteltuja leikkauksia. Vielä on epäselvää, miten leikkaukset kohdentuvat kulttuurialaan, valtionosuusjärjestelmään ja vapaalle kentälle.

Vuoden 2025 säästöt nousevat 75 miljoonaan euroon ja vuoden 2026 säästöt 150 miljoonaan euroon. Vuosille 2027 ja 2028 ei ole tiedossa lisäsäästöjä suhteessa aiempiin päätöksiin. Leikkausten tarkat kohdennukset tehdään tulevan budjettivalmistelun yhteydessä.

Hyvinvointialueet ja sosiaali- ja terveystaloudet

Hallituksen lisäleikkaukset sote-sektorille murentavat Suomen sote-palveluiden pohjaa ja vaarantavat kansalaisten lakisääteiset sote-palvelut. Hallitus heikentää merkittävästi perusterveydenhuollon hoitotakuuta kolmeen kuukauteen nykyisestä kahdesta viikosta ja suun terveydenhuollon hoitotakuuta neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Vaikka julkisen perusterveydenhuollon tila vaihtelee hyvinvointialueiden välillä, on hoitoon pääsyn tila kohentunut hoitotakuun tiukentamisen myötä.

Hoitotakuusta säästetyt miljoonat vastaavasti vähennetään hyvinvointialueiden rahoituksesta. Julkisen talouden suunnitelmassa ei kuitenkaan avata säästöjen vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan, talouteen tai potilaiden tarvitsemien palvelujen toteutumiseen. Selvää kuitenkin on, että hyvinvointialueiden jo valmiiksi tiukka taloustilanne heikkenee hoitotakuulainsäädännön muutosten vuoksi entisestään. Sillä on todennäköisesti vaikutuksia myös perusterveydenhuollon palveluiden saatavuuteen.

Jotta kolmen kuukauden hoitotakuu pystyttäisiin toteuttamaan vähemmillä kustannuksilla kuin 14 päivän hoitotakuu, edellyttää se henkilöstöresurssien vähentämistä. Samanaikaisesti potilasmäärät eivät kuitenkaan vähene. Terveysongelmat eivät jonottamalla helpotu. Tämä heikentää perustason palveluihin pääsyä ja siirtää painetta kalliiseen erikoissairaanhoidon. On siis selvää, ettei hoitotakuun muutoksella saada tavoiteltua säästöä aikaiseksi.

Samanaikaisesti yksityisen sairaanhoidon Kela-korvauksia nostetaan 335 milj. euroa hallituskauden ajalle. Toimi ei vaikuta perusterveydenhuollon jonoihin, sillä se hyödyttää vain niitä, joiden on terveysongelmansa tai varallisuutensa osalta mahdollisuus hyötyä yksityisistä palveluista.

Hallitus heikentää lasten, nuorten ja perheiden mahdollisuuksia saada tukea vaikeissa elämäntilanteissa kohdistamalla sosiaalipalveluihin 100 milj. euron leikkaukset rajaamalla palveluvalikoimaa. Tämä koskettaa esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvoloita, perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua sekä opiskeluhoitoa kuraattoripalveluja. Sosiaalihuollon palveluvalikoiman rajaaminen osuu heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperheisiin, iäkkäisiin, vammaisiin sekä mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiviin ja tulee lisäämään lastensuojelun ja muiden korjaavien palveluiden tarvetta ja kustannuksia.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 3

Julkisen talouden suunnitelmassa aikaistetaan ja lisätään sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusleikkauksia. Rajut avustusleikkaukset heikentävät merkittävästi järjestöjen mahdollisuutta tarjota ennaltaehkäisevää työtä ja tukea heikoimpien hyväksi. Leikkaukset tulevatkin vain kasvattamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannuksia, palveluntarvetta sekä ihmisten pahoinvointia, kun ennaltaehkäisevä tuki esimerkiksi mielenterveysongelmissa, kiusaamistilanteissa ja perheväkivallan uhreille vähenee.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus:

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin vihreän verouudistuksen toteuttamiseksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu lapsiin ja nuoriin kohdistuvat epäoikeudenmukaiset leikkaukset ja ryhtyy toimiin lapsiperheköyhyyden ja nuorten pahoinvoinnin vähentämiseksi.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin sosiaali- ja terveyspalveluiden toimivuuden turvaamiseksi ja niihin riittävän nopean pääsyn varmistamiseksi.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu koulutukseen, kulttuuriin ja nuorisotyöhön kohdistuvat leikkaukset ja ryhtyy toimiin koulutustason nostamiseksi.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin sukupolvien välisen ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömiin toimiin ilmastopäästöjen vähentämiseksi, hiilinielujen kasvattamiseksi ja luontokadon pysäyttämiseksi.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin työperäisen maahanmuuton vauhdittamiseksi.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat leikkaukset vahvan kansalaisyhteiskunnan varmistamiseksi.*

Helsingissä 6.6.2024

Krista Mikkonen vihr

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Vastalause 4 /vas

Perustelut

Suomen talous on ollut pitkään taantumassa, ja loppukesästä 2023 lähtien bruttokansantuote on supistunut joka kuukausi kuluvan vuoden helmikuuta lukuun ottamatta. Työttömyys on voimakkaassa kasvussa, ja konkurssit ovat lisääntyneet.

Asiantuntija-arvioiden mukaan käänös parempaan saattaisi tapahtua loppuvuodesta 2024 tai vuoden 2025 alussa. On tärkeää, että hallitus tukee Suomen talouden ja työllisyyden elpymistä myös omalla politiikallaan. Valitettavasti hallituksen vuoden 2024 talousarvio sekä vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelma eivät näin tee, vaan ne päinvastoin sisältävät toimia, jotka kasvattavat riskiä taantuman pitkittymisestä. Talouden elpymistä uhkaavat hidastaa huonosti ajoittuva finanssipolitiikka, arvonnäisäveron korotus kesken matalasuhteen, rakennusalan vaapudotus ja pienituloisimpien ostovoimaa leikkaavat päätökset.

Julkisen talouden suunnitelmassaan hallitus tavoittelee noin kolmen miljardin lisäsopeutusta julkiseen talouteen hallituskauden loppuun mennessä. Kokonaisuus jakautuu suunnilleen puoliksi menoleikkauksiin ja veromuutoksiin. Tämä tulee hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetetun kuuden miljardin euron sopeutuksen päälle, eli hallituksen julkilausuttuna tavoitteena on yhdeksän miljardin euron positiivinen vaikutus julkistalouteen hallituskaudella, minkä hallitus toivoo johtavan tavoitteeseensa julkisen talouden velkasuhteen vakauttamisesta. Kuitenkin hallituksen omassakin ennusteessa velkasuhde kasvaa.

On hyvin mahdollista, että hallituksen julkisen talouden suunnitelman taustalla oleva arvio sopeutustoimien vaikutuksista talouden kasvuun, työllisyyteen, verotuloihin ja siten myös julkistalouden alijäämään on ylioptimistinen. Hallitus arvioi niin sanotuksi finanssipolitiikan kertoimeksi 0,5, mikä on selvästi pienempi kuin mitä tutkimuskirjallisuudessa on havaittu ja mitä talouspolitiikan suunnittelussa ja VM:n omissa arvioissa tyypillisesti oletetaan. Tämä tarkoittaisi, että finanssipolitiikan kiristäminen yhdellä prosentilla supistaisi bruttokansantuotetta vain puolella prosentilla. VM on itse tyypillisesti käyttänyt oletuskertoimenä yhtä, ja taantuman oloissa kerroin saattaa olla jopa kaksi.

Mikäli finanssipolitiikan kiristämisen haitallinen vaikutus talouskasvuun ja työllisyyteen on aliarvoitu — mitä voi pitää todennäköisenä — on hallituksen finanssipolitiikkaa kiristävien päätösten negatiivinen vaikutus talouskasvuun ja velkaantumiseen suurempi kuin julkisen talouden suunnitelmassa on oletettu.

Empiiristen tutkimusten valossa finanssipolitiikan kiristäminen ei ole yleensä saavuttanut tavoitetta velkasuhteen supistamisesta. Sen sijaan se syö talouskasvua, voi syventää ja pidentää taantumaa, johtaa suhdannetyöttömyyden muuttumiseen pitkäaikaiseksi ja heikentää talouden tuotantopotentiaalin kehitystä — eli talouskasvun edellytyksiä — myös pysyvästi. Siksi julkisen talouden vahvistamisessa tulisi ennen kaikkea keskittyä kestäväen kasvun ja oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseen. Leikkaamalla julkinen talous ei tule kuntoon.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Suomen talouden suurin ongelma tällä hetkellä on riittämätön kokonaiskysyntä. Myös yritykset mainitsevat kyselyissä suurimmaksi haasteeksi nimenomaan kysynnän puutteen. Konkreettisimmillaan tilanne näkyy rakennusosalalla, jonka ahdinkoon hallitus ei ole kyennyt vastaamaan tilanteen edellyttämällä tavalla. Hallituksen nopeasti kiristytävä finanssipolitiikan linja sopii huonosti tähän kokonaistilanteeseen.

Pidemmällä aikavälillä alijäämien pienentämisen kannalta keskeistä on varmistaa kokonaistuotannon myönteinen kehitys, parantaa kansantalouden tuottavuutta, varmistaa riittävä verotuksen taso sekä parantaa huoltosuhdetta, jossa maahanmuuttoon perustuvalla työllisyyden kasvattamisella on merkittävä rooli.

Hallituksen tulisikin nyt panostaa merkittävästi lisää tutkimukseen ja osaamiseen sekä aktiiviseen teollisuuspolitiikkaan, joka vauhdittaisi Suomen oikeudenmukaista siirtymää, parantaisi tuottavuutta ja kilpailukykyämme sekä loisi hyviä työpaikkoja.

Hallituksen sopeutustoimet heikentävät hyvinvointia

Erittäin suuri osuus julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvistä varsinaisista leikkauksista kohdistuu sosiaaliturvaan, peruspalveluihin ja keskeisiin hyvinvointivaltiorakenteisiin, millä on vakavat seuraukset — etenkin huomioiden jo aiemmin linjatut leikkaukset sekä sotien olemassa oleva rahoitus- ja henkilöstöpula. Matalan kynnyksen palveluista leikataan ja hoitoon pääsyä vaikeutetaan. Sosiaalihuollosta, eli kaikista vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten palveluista, aiotaan leikata 100 miljoonaa euroa ilman suunnitelmaa leikkauksen kohdennuksesta tai vaikutuksista. Henkilöstön vähimmäismitoitusta ympärivuorokautisessa hoivassa huononnetaan. Sairastaminen kallistuu samalla kun etuuksia heikennetään.

Kuvaavaa on, että julkisista palveluista leikataan "pakon" nimissä, mutta samalla hallituksella on kuitenkin varaa kasvattaa heikosti vaikuttavia yksityisen hoidon Kela-korvauksia, joiden käyttöä asiantuntijat kritisoivat muun muassa siksi, ettei järjestelmä tue hoidon jatkuvuutta. Kela-korvausten kasvattaminen hyödyttääkin ennen kaikkea hyvätuloisia ihmisiä sekä yksityisiä terveysalan toimijoita.

Hallituksen politiikassa vaikuttaakin olevan kyse laajemminkin historiallisesta systeemitason muutoksesta, jossa suomalaista hyvinvointivaltiota puretaan ja työntekijöiden asemaa heikennetään. Lisäksi hallituksen veromuutokset — joista ylivoimaisesti merkittävin on arvonlisäverokantojen korotus — kasvattavat myös tuloeroja ja vaikeuttavat erityisesti pienituloisten asemaa. Julkisen talouden suunnitelman valossa suurituloisimpien tuloverotus kevenee edelleen huomattavasti hallituskaudella.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää huomattavia leikkauksia myös muun muassa ammatilliseen koulutukseen, etuuksiin, kehitysyhteistyöhön, liikennehankkeiden hankevaraukseen, valtion toimintamenoihin sekä valtionavustuksiin. Nämä leikkaukset tulevat aiemmin päätettyjen leikkausten ja sosiaaliturvaheikennysten päälle.

Kuten useat asiantuntijat ovat huomauttaneet, huomattava osa hallituksen yhdeksän miljardin sopeutustavoitteesta on hyvin epävarmalla pohjalla ja perustuu lähinnä hallituksen toiveisiin tule-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

vasta työllisyyskehityksestä tai tehokkuussäästöistä. Esimerkiksi hallituksen "rakennetoimiksi" kutsumien työehtojen ja sosiaaliturvan heikentämisen odotetaan lisäävän työllisyyttä 2 miljardin euron verran, mitä ei voi pitää kovin uskottavana. Sen sijaan ne kasvattavat eriarvoisuutta ja köyhyyttä.

Hallitusohjelman mukaan hyvinvointialueiden ja kuntien menoja supistetaan myös miljardilla eurolla. Nämä ovat kuitenkin pääasiassa alueiden ja kuntien omien päätösten varassa, eikä hallitus pysty vaikuttamaan niihin suoraan. Huomioiden sosiaali- ja terveystalouden käsillä oleva vakava rahoitusvaje näitä "säästöjä" voi pitää jossain määrin teoreettisina. Nyt käsillä olevassa vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmassa tällaisia "hyvinvointialueiden kehittämistoimia" (toivottu vaikutus 900 miljoonaa euroa) tai kuntien indeksirahoituksen vähentämistä (toivottu vaikutus 100 miljoonaa euroa) ei olekaan laskettu mukaan hallituksen kokonaissopeutus-toimia kuvaavaan yhteenvetoon — oletettavasti niihin liittyvien epävarmuuksien vuoksi. On huomattava, että monet sosiaali- ja terveystalouden ja koulutuksen kaltaisista peruspalveluista ovat lakisääteisiä ja oikeus niihin on perustuslailla turvattu.

Hallitus onkin tämän lisäksi pyrkinyt "säästämään" sosiaali- ja terveystaloudesta niiden laatuvaatimuksia eli palvelun tasoa heikentämällä, mitä julkisen talouden suunnitelmassa kutsutaan "velvoitteiden keventämiseksi". Käytännössä tällä viitataan esimerkiksi hoitotakuun vesittämiseen ja ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksesta tinkimiseen.

On hyvin kyseenalaista, mikä tällaisen toiminnan pidemmän aikavälin vaikutus julkistalouteen on. Se, että ihmiset eivät saa tarvitsemaansa hoitoa ja hoivaa, voi tulla julkiselle taloudelle kallimmaksi kuin hallituksen lyhytnäköiset säästöpyrkimykset.

Myös hallituksen erityisesti aikuiskoulutukseen kohdistamat säästöt voivat kääntyä kuluiksi, kun osaaminen ja työmarkkinoiden kohtaanto heikkenevät. Vastaava dynamiikka koskee myös sosiaaliturvan leikkauksia, sikäli kun ne heikentävät osa-aikaisen työntekijän kannustavuutta ja ohjaavat ihmisiä vähiten kannustavan tukimuodon eli toimeentulotuen piiriin ja pois kasvukeskuksista. Työttömyyden ja pahimmillaan syrjäytymisen riski kasvaa.

Lisäksi on huomattava, että hallitus aikoo myydä merkittävän määrän tuottavaa julkisomaisuutta ja rahoittaa näillä tuloilla teiden korjauksen kaltaisia perusmenoja ja yksityisen hoidon Kela-korvauksen noston kaltaisia hankkeita. Näitä julkisomaisuuden ja tulevien omaisuustulojen menetyksiä ei olla huomioitu velkalaskelmissa.

Sen lisäksi, että hallituksen talouspoliittinen linja lisää eriarvoisuutta ja heikentää hyvinvointivaltiota, se osoittaa myös piittaamattomuutta ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjuntaa kohtaan. Hallituksen linjalla Suomi ei saavuta ilmasto- ja ympäristötavoitteitaan. Toimimattomuus ilmastonmuutoksen ja luontokadon suhteen tuottaa myös merkittäviä taloudellisia riskejä tulevaisuudessa.

Suomen julkistalouden perushaasteet liittyvät väestön ikääntymiseen, huonoon tuottavuuskehitykseen sekä veropohjan heikkenemiseen. Näihin liittyen hallituksen ratkaisut ovat varsin kevyet tai olemattomat. Kokonaisuutena hallituksen leikkaukset yhdistettynä verotuksen ja lainsäädännön muutoksiin ovat haitallisia niin sosiaalisesti, ekologisesti kuin kansantaloudenkin kannalta.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Myös vasemmistoliitto näkee tarpeen tasapainottaa julkista taloutta. Se on kuitenkin tehtävä tavalla, joka ei uhkaa hyvinvointivaltion perusrakenteita ja syvennä tuloeroja tai heikennä talouden suorituskykyä. Vasemmistoliiton vaihtoehdossa painottuu oikeudenmukainen verosopeutus sekä talousongelmien juurisyihin vaikuttaminen. Tuottavuuden osalta oleellista on panostaa koulutukseen ja tutkimukseen kaikilla tasoilla sekä vaikuttavaan kestävästi siirtymän teollisuus- ja innovaatiopolitiikkaan. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat kiinnittäneet myös huomiota Suomen poikkeuksellisen alhaisiin investointeihin aineettomaan pääomaan eräänä tuottavuutta hidastavana tekijänä. Hallituksen tulisi vastata myös tähän huoleen.

Veropolitiikan linjaa on muutettava

Verotuksen tehtävä on turvata hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus, tasata varallisuus- ja tuloeroja ja ohjata käyttäytymistä pois haitallisista ja kestäväntörmäisistä toimintatavoista. Peruslähtökohta on, että veroa tulee maksaa maksukyvyn mukaan ja että vastaavia tapauksia tulee kohdella vastaavalla tavalla.

Valtiovarainministeriön uusimman arvion mukaan kokonaisveroasteen lasku ei olisi kehyskaudella aivan yhtä huomattavaa kuin aiemmissa arvioissa. Arvioon liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia, ja toteutuneet veroasteet saattavat jäädä merkittävästi pienemmiksi kuin tällä hetkellä oletetaan. Hallituksen tulee varmistaa, että verotulokertymän vahvistamisella on merkittävä rooli julkisen talouden rahoitusaseman parantamisessa ja että veroastetta ei päästetä laskemaan.

On sinänsä myönteistä, että hallitus tunnisti kehysriihessä tarpeen käyttää myös verotusta julkis- talouden vahvistamisessa. Kuitenkaan hallituksen valitsemat verokeinot eivät osu maaliin. Hallituksen päättämä arvonlisäveron suurkorotus ei ole perusteltu toimi, sillä se kohdistuu pahiten pienituloisiin, eikä se ole varsinkaan järkevää tilanteessa, jossa kansalaisten ostovoima on muutenkin heikentynyt. Arvonlisäveron korotus yhdistettynä alempien alv-kantojen korotukseen ja alv- alarajahuojennuksen poistoon ilman kompensoivia toimia muodostaa monille kotimarkkinoilla toimiville yrityksille tuhoisan kokonaisuuden.

Vaihtoehtoja olisi. Hallitus ei kuitenkaan puutu ilmeisimpiinkään verojärjestelmämme epäkohtiin, kuten listaamattomien yritysten omistajien kohtuuttomaan verotukseen, valtavien ulkomaille virtaavien osinkotulojen verottomuuteen tai porsaanreikiin, jotka mahdollistavat Suomen verojen välttelyn. Hallituksen veropolitiikka kasvattaakin tulo- ja varallisuuseroja.

Hallituksen verolinja on myös ilmaston ja ympäristön kannalta tuhoisa. Fossiilienergian verotusta kevennetään, mikä johtaa päästöjen kasvuun ja ilmastotavoitteidemme karkaamiseen. Lisäksi ympäristöllisesti kestävämmille verotuille ei tehdä mitään.

Vasemmistoliiton vaihtoehdossa verojärjestelmän aukkoja tukitaan, veropohjaa vahvistetaan, suurten omaisuuksien ja omaisuustulojen verotusta kiristetään ja verotuksen ympäristöohjausta vahvistetaan oikeudenmukaisella tavalla.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Vastuullisempaa omistajapolitiikkaa

Valtioneuvoston 23.5.2024 hyväksymän omistajapoliittisen periaatepäätöksen mukaan hallituksella on pyrkimys luopua kokonaan kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja tuottavasta A-kruunusta sekä vähentää merkittävästi valtion minimiomistusosuutta strategisen intressin yhtiöissä VR:ssä (vähimmäisomistuksen muutos 100 % -> 50,1 %), Finaviassa (100 % -> 50,1 %), Postissa (50,1 % -> 33,4 %) sekä Gasumissa (50,1 % -> 33,4 %).

Periaatepäätöksessä strategisten omistajaintressien määritelmät eivät ole muuttuneet eivätkä myöskään erityistehtäväyhtiöiden yhteiskunnallisten tehtävien määrittelyt. Joiltain osin perusteluiden vahvalle omistajuudelle voisi pikemminkin katsoa vahvistuneen kuin heikentyneen. Esimerkiksi kestävän rakennemuutoksen toteuttamisessa ja alueiden elinvoiman vahvistamisessa VR:n, Fortumin, Nesteen, Finnairin ja Finavian kaltaisilla yrityksillä voisi ja pitäisi olla huomattavasti nykyistä merkittävämpi rooli, mikä olisi perustellut myös valtion omistajaintressien muuttamista siten, että se huomioi tämän tavoitteen ja tarpeen.

On syytä huomata, että edes 50,1 prosentin osuus ei turvaa täysin pääomistajan intressejä ja valtaa, eikä se varmista, että yhtiön toiminta palvelee kokonaisuudessaan valtiopääomistajan tavoitteita. Kun mukaan tulee muita omistajia VR:n kaltaisessa yhtiössä, heikkenee todennäköisesti valtio-omistajan kyky ohjata yhtiötä kokonaisyhteiskunnalliset näkökulmat huomioivalla tavalla, ja yhtiön toiminnassa korostuvat tämän sijaan omistaja-arvo ja tuotot.

Toimiva, kattava ja kohtuuhintainen rautatieliikenne on keskeinen julkinen palvelu, ja raideliikenteen turvaaminen on jokaisen hallituksen tärkeä tehtävä. VR:n kaltaisten valtion rautatieyhtiöiden yksityistämisestä on muista maista lähes yksinomaan huonoja kokemuksia. Kestävän siirtymän edellyttämä liikkumisen päästöjen vähentäminen alueiden saavutettavuus samalla turvaten ei Suomessa onnistu ilman päättäväistä ilmasto- ja liikennepolitiikkaa, jossa julkisella rautatieyhtiöllä tulee olla keskeinen rooli.

Julkishallinnon ja järjestöjen avustusten leikkaukset vaarantavat demokratian

Kannamme huolta julkisen talouden suunnitelman ja yleisemmin hallituksen politiikan vaikutuksista eri hallinnonalojen toimintaan ja kykyyn vastata tehtäviinsä. Mittavat ja nopeassa aikataulussa toimeenpantavat leikkaukset vaarantavat huolellisen ja laadukkaan viranomaisvalmistelun, asioiden joutuisan ja asianmukaisen käsittelyn sekä kansalaisten oikeusturvan toteutumisen ja ovat siten ongelma myös demokratian kannalta.

Julkisen talouden ohjelman mukainen valtionhallinnon toimintamenojen lisäleikkaus 150 miljoonalla vuosittain tulee hallitusohjelman mukaisen 243 miljoonan leikkausohjelman päälle. Näin ollen hallitus on leikkaamassa jopa lähes 400 miljoonaa euroa julkishallinnosta kehyskaudella, mikä merkitsee väistämättä mittavia irtisanomisia ja toimintojen lakkautuksia. Valtion eri toimintojen alueellinen palveluverkko tulee harvenemaan rajusti.

Leikkaaminen esimerkiksi verohallinnon tai tullin kaltaisilta viranomaisilta on myös valtiontaloudellisesti lyhytnäköistä: leikkausten vuoksi jää helposti saamatta huomattavasti enemmän verotuloja kuin mitä niillä on pyritty "säästämään".

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Aktiivinen ja moniääninen kansalaisyhteiskunta on yksi toimivan demokratian elinehto. Ne mahdollistavat kansalaisten osallisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttamista sekä vähentävät yksinäisyyttä ja vahvistavat yhteisöllisyyttä. Monilta osin järjestöt myös täydentävät julkisia palveluita keskeisellä tavalla.

Hallitus leikkaa rajusti valtionavustuksia ja järjestöjen rahoitusta eri sektoreilla. Tämä koskee esimerkiksi sote-palveluita tuottavia järjestöjä, ihmisoikeuksia edistäviä järjestöjä, rauhanjärjestöjä, demokratiatyötä tekeviä yhdistyksiä sekä kulttuurin ja liikunnan alan toimijoita. Hallituksen systemaattinen hyökkäys järjestörahoituksen ja sitä kautta järjestöjen toimintaedellytysten kimppeeseen on huolestuttavaa. Hallituksen leikkaukset järjestöjen tekemään työhön uhkaavat myös tulla kalliiksi kasvattaessaan painetta julkisille palveluille.

Tarvitsemme parempaa koulutus- ja tutkimuspolitiikkaa

Laadukas koulutus ja kasvatus ovat jokaisen ihmisen perusoikeus. Panostukset varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen vahvistavat myös hyvinvointia, työllisyyttä ja tuottavuutta. Osaavat ja hyvinvoivat ihmiset ovat talouden tärkein tuotannontekijä.

Vasemmistoliitto katsoo, että koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen tulisi panostaa selvästi enemmän kuin mitä hallitus tekee.

Esimerkiksi pitkälti koulutusta koskevat kuntien valtionosuuksien leikkaukset, aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ja vapaan sivistystyön alasajo tulisi perua. Hallituksen julkisen talouden suunnitelman mukaista ammatillisen koulutuksen leikkausta ei tule toteuttaa, ja peruskoulujen ja korkeakoulujen rahoitusta tulee kasvattaa tarpeiden kasvaessa. Aikuiskoulutustuki tulee palauttaa.

Myös hallituksen suunnitelma päättää maksuton toisen asteen koulutus vuoteen, jolloin nuori täyttää 18 vuotta, on paitsi kohtuuton nuorten itsensä kannalta myös epätarkoituksenmukainen niin Suomen koulutuksellisten kuin valtiontaloudellisten tavoitteiden näkökulmasta. Mitään todellisia säästöjä tästä päätöksestä ei tulla saamaan. Esitys tulee perua.

Hallitus kehuu "kasvattavansa" tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoitusta, mutta tosiasiasa se toimii vain voimassa olevan, edellisen hallituksen aikana parlamentaarisesti sovitun TKI-lain mukaisesti. Huolestuttavaa on, että hallitus vaikuttaisi kohdentavan rahoituksesta aiempaa pienemmän osan korkeakouluille. Vasemmistoliitto katsoo, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta tulee vahvistaa, ja lisääntyvää T&K-rahoitusta tulee kohdentaa myös korkeakoulujen rahoitukseen, kuten viime kauden parlamentaarisessa ryhmässä sovittiin. Korkeakoulujen perusrahoituksen ja perustutkimuksen vahvistaminen on olennaista myös, mikäli haluamme saavuttaa tavoitteen siitä, että korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä on 50 prosenttia ikäluokasta vuoteen 2030 mennessä.

Opiskelijat ovat yksi hallituksen leikkausten suurimmista kärsijöistä. Hallitus jäädyttää opintorahan indeksikorotukset vuosiksi 2025—2027, mikä on käytännössä leikkaus. Lisäksi hallitus heikentää merkittävästi opiskelijoiden asumislisää. Samalla hallitus ajaa opiskelijoita ottamaan yhä suurempia opintolainoja. Opiskelijoiden huoli toimeentulosta on yksi merkittävimmistä hyvin-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

vointia ja jaksamista heikentävistä asioista tilanteessa, joissa opiskelijoiden mielenterveysongelmat ovat pahentuneet huomattavasti. Opintososiaalisten etujen raju heikentäminen vähentää koulutuksellista tasa-arvoa.

Kestävän siirtymän teollisuuspoliittinen visio puuttuu

Hallitus jättää tekemättä tarpeelliset kestävän siirtymän investoinnit, eikä se myöskään tarjoa vetoapua syvässä alhossa edelleen olevalle rakennusteollisuudelle, vaikka tälle on vahvat suhdanepoliittiset sekä julkisen rakentamisen kustannustehokkuuteen liittyvät perustelut. Samaan aikaan kun muualla Euroopassa, kuten myös esimerkiksi Yhdysvalloissa, valtiot panostavat valtavia summia kestävään siirtymään, digitalisaatioon, strategisen autonomian parantamiseen ja kilpailukyvyyn ja työllisyyden kohentamiseen, Suomen hallitus takertuu hapertuvaan oletukseen markkinoiden kaikkivoipaisuudesta.

Hallituksen kehysriihessä päättämä uusi investointikannustin puhtaan teollisuuden suurhankkeille voi oikein toteutettuna olla myönteinen työkalu, joka vauhdittaa teollisuuden kestävää siirtymää. Verovähennyksenä toteutettava investointikannustin täytyy kuitenkin toteuttaa tavalla, joka aidosti vauhdittaa uusia ja olemassa oleviin suunnitelmiin nähden lisäisiä investointeja ja on julkisen talouden kannalta tuottava, ja niin, että se kohdistuu aidosti kestävän siirtymän hankkeisiin.

Samalla kun taloutemme kärsii merkittävästä tuottavuusongelmista, on Suomen luonnonresurssien käyttö henkeä kohden moninkertaista suhteessa yleisesti kestävänä pidettyyn tasoon ja selvästi suurempaa kuin EU:ssa keskimäärin tai keskeisissä verrokkimaissamme.

Hiilineutraalisuustavoitteemme saavuttaminen, luontokadon pysäyttäminen ja luonnonvarojen käytön saattaminen kestäväälle tasolle edellyttäisivät strategista ja systemaattista kestävän siirtymän teollisuus- ja yhteiskuntapolitiikkaa. Tällaista visiota tai pyrkimystä hallituksella ei kuitenkaan ole. Hallituksen linjalla tavoitteet jäävät saavuttamatta. Kasvavista tarpeista huolimatta kestävän siirtymän toimien rahoitus kehyskaudella laskee merkittävästi. Kuten valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tullut ilmi, laskevat kestävän siirtymän, mukaan lukien luonnonnsuojelun ja hiilineutraalisuuden edistämisen, määrärahat kehyskaudella arviolta yli neljänneksellä, mutta julkisen talouden suunnitelmassa ei ole minkäänlaista kokonaisarviota siitä, miten tämä romahdus vaikuttaa Suomen yhteiskunnan kykyyn ylläpitää tai kiihdyttää siirtymää kohti kestävämpiä rakenteita ja järjestelmiä. Valtiontalouden kestävyyttä sekä ympäristökestävyyttä koskevien tavoitteiden välisen yhteyden tulisi olla huomattavasti vahvempi. Julkisen talouden suunnittelussa tulisi huomioida laajasti myös erilaiset kestävyysnäkökulmat, joiden tulisi olla vähintään yhtä määrääviä politiikkavalinnoissa kuin taloussuunnittelussa nyt korostuva talouskasvu, työllisyysaste ja velkasuhde. Esimerkiksi valtioneuvoston kansliassa on pitkään kerätty varsin kattavasti tietoa ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden eri indikaattoreiden kehittämisestä, mutta tämä työ on pitkälti irrallista talouspolitiikan suunnittelusta ja arvioinnista.

Hallitus väittää, että sen on pakko leikata hyvinvointivaltion palveluista ja ympäristön hyvinvoinnista julkisen talouden alijäämästä johtuen. Tehottomia yritystukia se ei kuitenkaan kykene leikkaamaan. Erityisesti puunpolton verotukea on pystyttävä tarkastelemaan. Puu on arvokas raaka-aine joko metsässä kasvaessaan, korkeasti jalostettuna tuotteena tai mahdollisimman pitkäikäisenä hiilinieluna. Puubiomassaa energianlähteenään käyttävää teollisuutta ohjataan verotuella vä-

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

rään suuntaan. Myös raskaan teollisuuden, maatalouden ja liikenteen tukia tulisi vastaavasti uudistaa kestävyysmurrosta tukevaksi.

Epäeettisen ja taloudellisesti kannattamattoman turkistarhauksen tekohengitys tulisi lopettaa, ja elinkeinon tukemisen sijaan tulisi turkistarhaus kieltää. Samalla tarhaajille ja alan työntekijöille tulisi tarjota tukea uusiin elinkeinoihin siirtymiseen.

Vaikuttavampaa ympäristö- ja ilmastopolitiikkaa

Hallitus pitää kiinni Suomen hiilineutraaliustavoitteesta, mutta toimet tavoitteen saavuttamiseksi puuttuvat. Hallitus keskittyy ilmastopolitiikassaan teknisten nielujen mahdollisuuksista puhumiseen. Tekoja tai rahaa näiden teknologioiden edistämiseksi ei kuitenkaan ole vielä näkynyt, ja teknisistä nieluista on joka tapauksessa ilmaston kannalta hyötyä aikaisintaan vasta 2030-luvulla. Vaikuttavia toimia tarvitaan nyt.

Keskeisintä ilmastopolitiikkaa tällä hallituskaudella julkisen talouden suunnitelman näkökulmasta olisi nielupolitiikka. Hakkuutasoa pitäisi laskea, ei nostaa. Turvemaiden päästöihin pitäisi tarttua monin keinoin, esimerkiksi pellonraivaukseen puuttumalla ja maankäytön muutosmaksu säättämällä. Turvemaita tulisi metsittää, vettä tai ennallistaa kohteesta riippuen. Hallitus on kuitenkin leikannut kosteikkoviljelyn ja metsityksen tuet, mikä on nielujen vahvistamisen kannalta täysin väärää politiikkaa. Hiilinielujen osalta valtion toimettomuus tarkoittaa myös merkittävää taloudellista riskiä, sillä Suomen on täytettävä EU-velvoitteensa viime kädessä ostamalla nieluyksiköitä muilta EU-jäsenvaltioilta.

Luonnonsuojelun rahoitus tarvitsee tasonnoston. Luonnonsuojelun rahoitusta pitäisi määrätietoisesti kasvattaa, jotta luontokato saataisiin pysäytettyä. Instrumentit ovat pääosin jo valmiina: erittäin suosittu Metso-ohjelma esimerkiksi ohjaa hyvin yksityistä arvoluontoa suojeluun, Helmi-ohjelmalla suojellaan ja ennallistetaan muun muassa suoelinympäristöjä, ja Nousu-ohjelma suuntautuu vesiin. Hallitus on kuitenkin päättänyt toteuttaa historialliset leikkaukset luonnonsuojelun rahoitukseen, eikä luontokatoa saada pysähtymään.

Kaikki jäljellä olevat vanhat, luonnontilaiset tai tämän kaltaiset metsät pitäisi saada suojeluun. Orpon hallitus tekee tästäkin lyhyen tähtäimen kustannuskysymyksen ja yrittää vanhojen metsien kriteerejä tiukentamalla välttää näiden harvinaisten, äärimmäisen arvokkaiden vanhan luonnon sirpaleiden suojelemiselta valtion mailla. Julkisen talouden suunnitelman eduskuntakäsittelyn aikaan julkisuuteen tulleiden tietojen mukaan hallitus on poliittisella linjauksellaan löysentämässä vanhojen metsien kriteereitä niin paljon, ettei Etelä-Suomesta löytyisi juuri lainkaan suojeltavaa. Tämä on paitsi katastrofaalista Suomen luonnon monimuotoisuuden kannalta myös vastoin hallitusohjelmaa, jossa hallitus lupasi valmistella "riippumattoman" kriteeristön.

Asuntopolitiikkaan tarvitaan suunnanmuutos

Hallituksen asunto- ja asumispolitiikka on epäonnistunut, epäoikeudenmukaista ja myös kansantalouden kannalta haitallista.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Leikkaukset yleiseen asumistukeen, erityisryhmien investointiavustuksen leikkaus, ARA-tuotannon supistaminen, asumisoikeusasumisen lainoittamisen lopettaminen ja energia-avustuksen lakkauttaminen osuvat monelta osin samoihin ihmisiin. Kaupungeissa ja kasvukeskuksissa on yhä vaikeampaa tulla toimeen asumisen hinnan noustessa. Hallituksen politiikka pahentaa alueellista segregatiota kaupunkien sisällä. Samalla asumisneuvonnan resurssit puolitetaan, mikä lisää häättöjä ja asunnottomuutta.

Erityisryhmille, kuten vammaisille, vanhuksille ja opiskelijoille, suunnatun asuntotuotannon investointitukien massiivinen leikkaaminen vaikeuttaa näiden ryhmien tilannetta. Leikkauksen jälkeen rahoitus ei riitä turvaamaan aiempaa tasoa edes vammaisten osalta, vaikka vammaisten asema nimenomaisesti on luvattu turvata.

Hallitus on myös ollut kyvytön vastaamaan rakennusalan historialliseen ahdinkoon. Juuri nyt olisi ollut suhdannepoliittisesti perusteltu ja kustannustehokkuuden kannalta oikea aika panostaa julkiseen ja julkisrahoitteiseen uudis- ja korjausrakentamiseen, mutta hallituksen vaatimattomat kädenojennukset sektorille ovat olleet aivan liian pieniä aivan liian myöhään — varsinkin huomioiden hallituspolitiikan yleislinja. Työttömyys ja konkurssit rakennusalalla kasvavat.

Politiikallaan hallitus hidastaa myös rakennussektorin kestävää rakennemuutosta, jonka vauhdittamiseen edellinen hallitus merkittävästi panosti. Suuri osa tähän liittyvästä rahoituksesta ajetaan tai on jo ajettu alas. Esimerkiksi energia-avustus on ollut suosittu ja hyvin kohdentuva tukimuoto erityisesti omakotiasujille, joiden on ollut mahdollista päästä irti kallistuvasta fossiilienergiasta ja suojautua näin asumisen kustannusten kasvulta. Hallitus lakkautti koko avustuksen.

Taiteen, kulttuurin ja liikunnan toimintaedellytykset on turvattava

Suomen kulttuuribudjetti on EU-maiden viidenneksi alhaisin ja julkisen sektorin kulutusmenot kulttuuripalveluihin ovat alle puolet verrattuna naapurimaa Ruotsiin. Tämä näkyy paitsi kulttuurialan toimintaedellytyksissä ja kulttuurin saavutettavuudessa myös luovan alan työpaikkojen, viennin ja yritysten vähäisyydessä suhteessa verrokkimaihin. Esimerkiksi Ruotsissa luovat alat työllistävät yli kaksi kertaa enemmän ihmisiä kuin Suomessa. Suomen tulisikin pyrkiä kulttuuritukien osalta lähemmäs verrokkimaitaan, kuten Ruotsia tai Tanskaa. Tämä olisi paitsi elämää rikastavaa myös kansantaloudellisesti järkevää toimintaa: selvitysten mukaan luovat alat tuottavat moninkertaisen hyödyn suhteessa valtion panostuksiin, vaikka monien tukimuotojen ei ole edes tarkoitus tuottaa rahaa.

Orpon hallitus kuitenkin heikentää merkittävästi taiteen, kulttuurin ja luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä. Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus sekä kasvattaa että nopeuttaa aiemmin suunniteltuja leikkauksia, mikä vaikeuttaa luovien alojen toimijoiden tilannetta entisestään ja kasvattaa sosioekonomisia ja alueellisia eroja kulttuurin saavutettavuudessa. Leikkaukset osuvat lujaa myös freelancereiden, itsensätyöllistäjien ja vapaan taidekentän toimijoihin, joiden tilanne on taloudellisesti muutenkin usein haastava ja joihin myös hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset iskevät kovaa. Tämä kaventaa suomalaisen taiteen moniäänisyyttä ja monipuolisuutta. Lisäksi hallitus aikoo lakkauttaa vaikuttavaksi ja kustannustehokkaaksi todetun av-alan tuotantotuen. Hallituksen valitsema kulttuurille haitallinen suunta on käännettävä.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Myös liikunta ja urheilu kärsivät hallituksen päätöksestä kasvattaa ja nopeuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan leikkauksia. Joidenkin arvioiden mukaan liikunnan ja urheilun rahoitusta uhkaavat vuonna 2025 lähes 15 prosentin ja vuonna 2026 lähes 30 prosentin leikkaukset vuoden 2023 rahoitukseen nähden. Näin suuret leikkaukset liikuntamäärärahoihin näkyvät väistämättä merkittävästi liikunnan edistämisen mahdollisuuksissa, kuten esimerkiksi valtion liikuntapaikkarakentamisen avustamisen tasossa. Valtionavustuksilla on merkittävä rooli kuntien liikuntapaikkarakentamisen hankkeiden toteutumisessa. Valtaosa kunnista arvioi jo nyt liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi omassa kunnassaan. Lisäksi monissa kasvukeskuksissa on pulaa liikuntatiloista, kuten erilaisista sisäliikuntatiloista, ja siten harjoitusvuoroista monissa lajeissa. Liikuntaseurojen tuen leikkaus vaarantaa niiden edellytykset tarjota lapsille ja nuorille kohtuuhintaisia mahdollisuuksia harrastaa.

Kansantalouden kannalta huomattavaa on myös, että liian vähäisen liikkumisen ja paikallaanolon kustannukset yhteiskunnalle ovat vuosittain lähes viisi miljardia euroa. Hallituksen liikuntaleikkaukset uhkaavat synnyttää uusia kuluja. Näitä kustannuksia hallitus ei ole kuitenkaan arvioinut.

Syyskuussa 2024 voimaan tulevaksi suunniteltu yleisen arvonlisäveron korotus sekä vuodelle 2025 kaavailtu neljän prosenttiyksikön korotus nyt 10 prosentin alv-verokannassa oleviin tavaroihin ja palveluihin iskevät lujaa myös kulttuuriin ja liikuntaan. Arvonlisäveron alarajahuojenuksesta luopuminen ilman alv-velvollisuuden alarajan korotusta vaikeuttaa myös monen luovan alan yrittäjän toimeentuloa. Näitä muutoksia emme kannata.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus muuttaa talouspolitiikkansa linjan kestävää sosiaalista, ympäristöllistä ja julkistaloudellista kehitystä edistäväksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus mitoittaa finanssipolitiikan aina kulloisenkin suhdanne- ja kokonaiskysyntätilanteen ja investointitarpeen mukaisesti siten, ettei finanssipolitiikan liian suuri tai väärin ajoitettu kiristäminen heikennä Suomen kansantalouden pidemmän aikavälin kestävyyttä.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa yhteiskunnan kestävän rakennemuutoksen edistämisen vahvemmin mukaan valtion omistajapolitiikkaa ohjaavaksi periaatteeksi ja että myös yhtiökohtaisia omistajaintressejä päivitetään tämän tavoitteen edistämiseksi.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus pidättäytyy myymästä strategisesti ja yhteiskuntapoliittisesti tärkeää valtionomaisuutta.*

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei myy tuottavaa valtion sijoitusomaisuutta, ellei myynnistä saataville tuloille voida uskottavasti arvioida julkiselle sektorille suurempaa tuottoa kuin mitä omistuksen säilyttäminen tuottaisi tai ellei kyseinen omistus ole ristiriidassa vastuullisuusperiaatteiden ja laajempien yhteiskunnallisten kestävyystavoitteiden kanssa.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi systemaattisesti julkisen talouden suunnitelman sekä vuosittaisten talousarvioiden ja keskeisten lakiesityksen ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus hyödyntää ja huomioi talouspolitiikkaansa suunnittelussa ja seurannassa laaja-alaisesti erilaisia ympäristöllisen ja sosiaalisen kehityksen indikaattoreita.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa huolellisen ja laadukkaan viranomaisvalmistelun sekä kansalaisten oikeusturvan toteutumisen huolehtimalla siitä, että kaikilla julkishallinnon sektoreilla ja tasoilla on käytettävissä riittävät henkilöstö- ja muut hyvän hallinnon edellyttämät resurssit.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esitykset, jotka vahvistavat Suomen veropohjaa ja valtion verotuloja oikeudenmukaisella tavalla ja ehkäisevät veroasteen laskun.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi esityksen, joka supistaa merkittävästi listaamattomien yhtiöiden omistajien verotukea.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus kasvattaa pääomatulojen progressiota ja varmistaa, että Suomen tuloverotus on jatkossa kaikilta osin progressiivista.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen kansallisesta yksityishenkilöiden arvonnousuverosta, mikä ehkäisisi Suomen lakisääteisten omaisuus-tuloverojen välttelyä ja vahvistaisi veropohjaamme.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen yleisestä suuriin omaisuuksiin kohdistuvasta varallisuusverosta.*
- 14. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen osinkoveroista vapautettujen yhteisöiden, kuten ulkomaisten sijoitusrahastojen, lähdeverosta.*
- 15. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen, jolla energiaverotuksen tasoa tarkistetaan vuosittain ilman erillistä päätöstä elinkustannusindeksin kehityksen mukaisesti. Esityksen tulee taata valmisteverotuksen reaalisen tason ja ympäristöohjausvaikutuksen säilyttämisen vähintään aiemman vuoden tasolla ja hidastaa näin energiaverotuottojen laskua.*

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esitykset, jotka varmistavat, että energia- ja ympäristöverotuksen taso ja ympäristöohjaavuus säilyvät hallituskauden ajan vähintään vuoden 2023 tasolla.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen kompensatiomallista, joilla fossiilienergiaverotuksen kiristämisen vaikutuksia voidaan hillitä jakamalla osa veron tuotosta kansalaisille tuloeroja tasoittavalla tavalla.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu esityksensä yleisen arvonlisäverokannan korottamiseksi 24 prosentista 25,5 prosenttiin.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus korottaa arvonlisäverovelvollisen liiketoiminnan alarajan 30 000 euroon.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus säilyttää 10 prosentin arvonlisäverokannassa tällä hetkellä olevat tavarat ja palvelut, kuten lääkkeet, kirjat sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut ja -tilaisuudet 10 prosentin arvonlisäverokannassa myös tulevaisuudessa.

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja tuo pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi toimenpidepaketin rakennusalan työllisyyden ja yritysten tukemiseksi.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden parantamiseksi alueilla, joilla niistä on pulaa, ja tuo tätä koskevat esitykset pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi kattavan, uskottavan ja tieteelliseen asiantuntijuuteen perustuvan toimenpidepaketin Suomen hiilinielujen vahvistamiseksi.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi ja luonnonsuojelun rahoituksen kasvattamiseksi tavalla, joka johtaa vähimmillään kansainvälisten sitoumustemme saavuttamiseen määräajassa.

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee vanhojen metsien suojelukriteerit riippumattomaan asiantuntijatietoon pohjautuen, kuten hallitusohjelmassa on luvattu.

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo välittömästi eduskunnan käsiteltäväksi esitykset asumistuen ja muun sosiaaliturvan leikkausten perumiseksi.

27. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu päättämänsä sosiaali- ja terveyspalveluiden leikkaukset, osoittaa hyvinvointialueille riittävät resurssit laadukkaiden julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden takaamiseksi ja tekee tämän edellyttämät muutokset hyvinvointialueiden rahoitusmalliin.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

28. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin sosiaali- ja terveysalan osaajapulan helpottamiseksi ja tuo tarvittavat esitykset pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi.

29. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin vuokratyövoiman käytön vähentämiseksi sosiaali- ja terveyspalveluissa ja tuo tarvittavat säännösesitykset esimerkiksi hintakatoista pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi.

30. Eduskunta edellyttää, että hallitus asettaa varhaiskasvatuksen ja peruskoulutuksen rahoituksen sellaiselle tasolle, että se takaa koulutuksen järjestäjille riittävät resurssit ja varmistaa jokaiselle lapselle oikeuden oppia ja saada tarvitsemaansa tukea.

31. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden toteutumisen nykylain säädännön mukaisesti myös jatkossa ja peruu ammatilliseen koulutukseen päättämänsä leikkaukset.

32. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen varmistamiseksi siten, että tavoite koulutusasteen nostamisesta voidaan saavuttaa.

33. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa vuorotteluvapaan ja aikuiskoulutustuen jatkumisen.

34. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy riittäviin toimiin työhön johtavan maahanmuuton edistämiseksi huoltosuhteen parantamiseksi matalan syntyvyyden ja nopeasti ikääntyvän väestön oloissa ja varmistaa kotoutumispalveluiden riittävät resurssit.

35. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen Suomen kehitysyhteistyövarojen ja kansainvälisen ilmasto- ja kehitysrahoituksen kasvattamiseksi.

36. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset ja vahvistaa järjestöjen toiminnan julkista rahoitusta eri sektoreilla.

37. Eduskunta edellyttää, että hallitus on politiikassaan ja toiminnassaan johdonmukaisesti sitoutunut monenkeskiseen sääntöpohjaiseen järjestelmään sekä kansainväliseen oikeuteen ja osoittaa tämän myös kasvattamalla Suomen rahoitusta monenkeskisille järjestöille.

38. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa kulttuurin rahoituksen tasoa kautta linjan eri rahoitusinstrumenteissa.

39. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa liikunnan rahoituksen tasoa painottaen julkista liikuntapaikkarakentamista sekä seuratuksia.

40. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa epäeettisen ja kannattamattoman turkistarhauksen tukemisen, kieltää turkistarhauksen ja tuo eduskunnalle esityksen tarhaajille tarjottavasta luopumistuesta.

Valiokunnan mietintö VaVM 7/2024 vp
Vastalause 4

Helsingissä 6.6.2024

Hanna Sarkkinen vas
Minja Koskela vas